

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 68

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

55 tomas
2012 m. kovo 6 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
	I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	477-oji plenarinė sesija, 2012 m. sausio 18, 19 d.	
2012/C 68/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Profesinio mokymo po vidurinės mokyklos. Patraukli alternatyva aukštajam mokslui (nuomonė savo iniciatyva)	1
2012/C 68/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Jaunimo užimtumo, profesinių kvalifikacijų ir judumo (nuomonė savo iniciatyva)	11
2012/C 68/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pilietinės visuomenės dalyvavimo kuriant būsimą Europos energijos bendriją (nuomonė savo iniciatyva)	15
2012/C 68/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos išorės santykių vaidmens stiprinant taiką. Geriausia praktika ir perspektyvos	21

LT

Kaina:
4 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

477-oji plenarinė sesija, 2012 m. sausio 18, 19 d.

2012/C 68/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Intelektinės nuosavybės teisių bendroji rinka. Kūrybingumo ir naujovių skatinimas ekonomikos augimui, kokybiškų darbo vietų kūrimui ir aukščiausios kokybės produktams ir paslaugoms Europoje teikti“ (COM(2011) 287 galutinis)	28
2012/C 68/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Strateginė Europos standartų vizija. Tolesni tvaraus Europos ekonomikos augimo iki 2020 m. skatinimo ir spartinimo veiksmai“ (COM(2011) 311 galutinis)	35
2012/C 68/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl rizikos ribojimo reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms (COM(2011) 452 galutinis – 2011/0202 (COD))	39
2012/C 68/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo akcizų srityje (COM(2011) 730 galutinis – 2011/0330 (CNS))	45
2012/C 68/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas daugiametis Baltijos lašišų išteklį ir tuos išteklius naudojančios žvejybos valdymo planas (COM(2011) 470 galutinis – 2011/0206 (COD))	47
2012/C 68/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Šeštoji Bendrijos aplinkosaugos veikslių programa. Galutinis įvertinimas“ (COM(2011) 531 galutinis)	52
2012/C 68/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl GMO Europos Sąjungoje (papildomoji nuomonė)	56
2012/C 68/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo tarpvyriausybiniams valstybių narių energetikos susitarimams su trečiosiomis šalimis nustatomas keitimosi informacija mechanizmas (COM(2011) 540 galutinis – 2011/0238 (COD))	65

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

477-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2012 M.SAUSIO 18, 19 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Profesinio mokymo po vidurinės mokyklos. Patraukli alternatyva aukštajam mokslui (nuomonė savo iniciatyva)

(2012/C 68/01)

Pranešėja **Vladimíra DRBALOVÁ**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. sausio 20 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Profesinio mokymo po vidurinės mokyklos. Patraukli alternatyva aukštajam mokslui.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2011 m. gruodžio 16 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 19 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 208 nariams balsavus už, 7 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

Rekomendacijos Europos Komisijai

1.1 Komitetas ragina Komisiją skatinti valstybes nares įgyvendinti Briugės komunikate nustatytus ilgalaikius ir trumpalaikius tikslus ir **gerinti profesinio mokymo** (toliau - PM) **kokybę ir veiksmingumą siekiant jį padaryti patrauklesnį ir reikalingesnį**. Visų lygmenų socialiniai partneriai turi toliau aktyviai dalyvauti Kopenhagos procese ir padėti siekti artimiausių rezultatų.

1.2 Komitetas primygtinai prašo Komisijos susieti Bolonijos ir Kopenhagos procesus laikantis integruoto požiūrio. Ši sinergija padės asmenims įgyti įgūdžių, kurių jiems reikia, kad galėtų panaudoti visus savo sugebėjimus asmeniniam tobulėjimui ir įsidarbinimui.

1.3 Komitetas mano, kad Komisija turėtų remdamasi statistiniais faktais stebėti padėtį valstybėse narėse ir sukurti keitimosi gerąja patirtimi sistemą.

1.4 Komitetas palankiai vertina Komisijos pastangas įgyvendinti naujas priemones ir imtis naujų iniciatyvų. Tačiau siekiant išvengti priemonių dubliavimosi ir užtikrinti, kad esamos programos ir politika būtų tinkamai ir iki galo įgyvendintos, visų pirma būtina įvertinti jau parengtas priemones.

Rekomendacijos valstybėms narėms

1.5 Kai į universitetus patenkančių jaunų žmonių skaičius yra vienintelis rodiklis, tai klaidina formuojant švietimo politiką, nes tik iš dalies atitinka su įgūdžiais susijusius darbo rinkos poreikius. Turėtų būti užtikrinta švietimo ir mokymo sistemų pusiausvyra.

1.6 Veiksmingai įgyvendinti Briugės komunikatą ir Kopenhagos proceso tikslus ir padėti siekti pagrindinio ES tikslo, t. y. padidinti asmenų, įgijusių aukštąjį ar lygiavertį išsilavinimą, **įskaitant aukštąjį PM**, skaičių iki 40 proc.

1.7 Kurti finansines ir nefinansines paskatas tiek bendrovėms, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms, labai mažoms įmonėms ir amatų įmonėms siekiant padidinti tiek pirminio profesinio mokymo (PPM), tiek tęstinio profesinio mokymo (TPM) patrauklumą ir sutelkti verslo įmones, tiek švietimo įstaigoms, kad šios būtų suinteresuotos bendradarbiauti su verslo įmonėmis.

1.8 Imtis plataus masto veiksmų siekiant, kad profesinio mokymo po vidurinės mokyklos svarba visuomenėje būtų geriau pripažįstama.

1.9 Teikti veiksmingesnes ir prie darbo rinkos ir jaunų asmenų poreikių geriau pritaikytas konsultavimo paslaugas, taip pat individualiai teikti orientavimo paslaugas neigaliesiems asmenims. Būtina kuo skubiau pakeisti vyraujančių jaunų asmenų, jų šeimų ir konsultantų požiūrį, kad universitetinės studijos užtikrina sėkmingą darbo paiešką.

Rekomendacijos verslo organizacijoms

1.10 Bendradarbiaudamos su kitais socialiniais partneriais verslo organizacijos turėtų aktyviai dalyvauti konsultavimo ir orientavimo veikloje, nes būtent jos yra tos struktūros, kurios gali pateikti informaciją apie PM ir darbo rinkos galimybes. Jos turėtų padėti mokymo įstaigoms kurti į darbą integruotas mokymosi programas ir naujus metodus.

1.11 Pramonės sektorius ir bendrovės turėtų suteikti daugiau vietų pameistriams ir daugiau galimybių mokytis darbo vietoje, o darbuotojus skatinti savo žinias ir patirtį perduoti pameistriams ir darbo vietoje besimokantiems asmenims arba laikinai dirbantiems PM mokytojams.

Rekomendacijos švietimo įstaigoms

1.12 Patikėti, kad verta užmegzti ryšius su bendrovėmis, ir pripažinti konstruktyvaus bendradarbiavimo poreikį ir išorinėje aplinkoje įgytos patirties vertę.

1.13 Kad būtų galima glaudžiau bendradarbiauti su pramonės sektoriais ir sukurti dar daugiau į darbą integruotų mokymosi metodų, reikalingas lankstesnis požiūris į PM.

1.14 Reikėtų užtikrinti mokytojų ir praktinio mokymo vadovų kokybę. Jie turėtų būti gerai susipažinę su kintančiais darbo vietos poreikiais. Reikėtų skatinti įmonėse rengti stažuotes mokytojams ir praktinio mokymo vadovams.

Rekomendacijos socialiniams partneriams

1.15 Komitetas ragina socialinių partnerių organizacijas laikytis savo įsipareigojimų ir naudojantis visais galimais metodais ir priemonėmis imtis iniciatyvos, kad būtų padidintas profesinio mokymo po vidurinės mokyklos patrauklumas (pvz., steigti sektorių tarybas, atsakingas už užimtumo skatinimą ir kvalifikacijos kėlimą, ir kt.).

1.16 Visų lygmenų socialiniai partneriai turėtų tinkamai vykdyti bendrose darbo programose nustatytus įsipareigojimus ir dalyvauti kuriant ir nacionaliniu lygmeniu įgyvendinant visas su PM susijusias ES priemones.

Rekomendacijos piliečiams ir pilietinės visuomenės organizacijoms

1.17 Piliečiai turėtų būti informuojami apie tai, kad aukštasis išsilavinimas nebūtinai užtikrina darbo vietą ir kad reikėtų apsvarstyti kitas veiksmingas alternatyvas. Jie turėtų pripažinti, kad susipažinti su informacija apie mokymosi galimybes ir pasirinkti, kur studijuoti ar mokytis, – jų pačių atsakomybė. Galiausiai, jie turėtų būti įsitikinę, kad yra pasirenkę mokytis pagal profesinio mokymo po vidurinės mokyklos sistemą.

1.18 Besimokančiųjų pageidavimai ir jų šeimų lūkesčiai turėtų būti vertinami atsižvelgiant į darbdavių poreikius. Ateityje jie galėtų pasinaudoti naujai parengta ES įgūdžių panorama ir ES įgūdžių pasiūlos ir darbo rinkos poreikių prognozėmis.

2. Europos politikos pagrindas

2.1 2010 m. birželio mėn. ES aukščiausiojo lygio susitikime priimta nauja darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo strategija „Europa 2020“, paremta septyniomis pavyzdinėmis iniciatyvomis ir strateginiu dokumentu (Bendrosios rinkos aktu), kuriais siekiama sustiprinti ES vidaus rinką.

2.2 Pavyzdinė iniciatyva „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“, kurioje daugiausia dėmesio skiriama darbui reikalingų įgūdžių formavimui ir įgūdžių pasiūlos atitikties darbo rinkos poreikiams užtikrinimui, sukuria stiprią sinergiją su kitomis iniciatyvomis (pvz., „Europos pramonės politika“, „Europos skaitmeninė darbotvarkė“, „Inovacijų Sąjunga“, „Judus jaunimas“, „Europos kovos su skurdu platforma“ ir kt.).

2.3 Strategijos „Europa 2020“ tikslai bus grindžiami siūloma **daugiamete finansine programa** (DFP) ⁽¹⁾. Šios strategijos biudžeto lėšos bus investuojamos į Europos protus – bus skiriama daugiau lėšų švietimui, mokymui, moksliniams tyrimams ir inovacijoms.

⁽¹⁾ „Strategijos „Europa 2020“ biudžetas“, COM (2011) 500 galutinis, I ir II dalys, 2011 6 29.

3. Dabartiniai profesinio mokymo pokyčiai ir uždaviniai

3.1 Šiuo metu Europos darbo rinkų raidą lemia finansų ir ekonomikos krizės, globalizacija, demografiniai pobūdžio sunkumai, naujos technologijos ir daugelis kitų veiksnių.

3.2 Penkiais horizontaliaisiais strategijos „Europa 2020“ tikslais siekiama, kad:

— 75 proc. 20–64 metų amžiaus asmenų turėtų darbą,

— būtų sprendžiamas geresnio išsilavinimo igijimo, ypač anksti mokyklą paliekančių asmenų, klausimas, sumažinant mokyklos nebaigusių mokinių dalį nuo dabartinių 15 proc. iki 10 proc.,

— 30–34 metų amžiaus gyventojų, igijusių aukštąjį arba lygiavertį išsilavinimą, dalis padidėtų nuo 31 proc. iki bent 40 proc. 2020 m.

3.3 2002 m. lapkričio 29–30 d. priėmus Kopenhagos deklaraciją, pradėta įgyvendinti Europos tvirtesnio bendradarbiavimo profesinio mokymo (PM) srityje strategija, paprastai vadinama **Kopenhagos procesu**.

3.4 2009 m. gegužės 12 d. Taryba priėmė Europos bendradarbiavimo profesinio mokymo srityje (PM 2020) strateginę programą.

3.5 Europos Komisijos komunikate Naujasis postūmis Europos bendradarbiavimui profesinio mokymo srityje, siekiant paremti strategiją „Europa 2020“⁽²⁾ nurodyti pagrindiniai aspektai, į kuriuos turėtų būti atsižvelgiama siekiant atnaujinti Kopenhagos procesą ir pabrėžti svarbų PM vaidmenį įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą ir judumo tikslus.

3.6 2010 m. gruodžio mėn. ES profesinio mokymo ministrų ir Europos socialinių partnerių priimtame Briugės komunikate išreikštas tvirtas įsipareigojimas. Komunikate apžvelgiami ir nustatomi šie ES bendradarbiavimo PM srityje iki 2020 m. prioritetai:

— PM po vidurinės mokyklos ir aukštesnių Europos kvalifikacijų sąrangos (EKS) lygmenų PM plėtojimas,

— PM ir aukštojo mokslo skvarba ir lankstesnės perėjimo iš vienos mokymo sistemos į kitą galimybės,

— politikos dokumentas dėl profesinės kompetencijos vaidmens pažangiam ir tvariam augimui.

3.7 Remdamasi Briugės įsipareigojimu Komisija rengia kompetencijos profesinio mokymo srityje darbotvarkę, daugiausia dėmesio joje skirdama pirminiam ir tęsiniam PM. Procesas turėtų būti užbaigtas paskelbiant Tarybos išvadas (2012 m. pabaiga).

4. Tvirtesnio bendradarbiavimo procesui PM srityje reikalingų duomenų bazė

4.1 Pagal CEDEFOP (Europos profesinio mokymo plėtros centro) prognozes iki 2020 m. vidutinės ir aukštos kvalifikacijos specialistų paklausa bus didesnė, o žemos kvalifikacijos specialistų – mažesnė. Tačiau šiuo metu 78 mln. Europos darbingo amžiaus piliečių kvalifikacija yra žema.

4.2 CEDEFOP ketvirtojoje ataskaitoje dėl Europos profesinio mokymo tyrimų „Profesinio mokymo modernizavimas“ numatyta sukurti tvirtesnio bendradarbiavimo PM srityje procesui reikalingų duomenų bazę. Be to, joje nustatyti PM sistemos reformos, kuria siekiama prisidėti prie Europos darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo strategijos įgyvendinimo, prioritetai.

4.3 PM būtina modernizuoti atsižvelgiant į padidėjusią pasaulinę konkurenciją, senėjančią visuomenę, darbo rinkai daromą spaudimą ir tikslą pagerinti socialinę sanglaudą Europoje.

4.4 CEDEFOP taip pat siekia pagerinti PM įvaizdį ir padidinti jo patrauklumą. Sprendžiant iš rodiklių, susijusių su PM patrauklumu ES, analizės, bendras įspūdis yra neigiamas. Atlikus kai kuriuos tyrimus nustatytos pagrindinės mokymo sistemų patrauklumą lemiančių veiksnių grupės:

a) mokymo turinys ir kontekstas: mokymo sistemų atrankumas, atsiliepimai apie institucijas, veiklos kryptis ar programą,

b) studentų mokymosi perspektyvos ir su darbo rinka susijusios perspektyvos: galimybė mokytis toliau (ypač universitetinės studijos) ir įsidarbinti,

c) ekonominiai veiksniai: finansinė pagalba ir mokesčių paskatos arba mokesčiai už mokslą.

(2) Europos Komisijos komunikatas, COM (2010) 296 galutinis.

4.5 Be to, leidinyje „Tiltas į ateitį“ CEDEFOP atkreipia dėmesį į bendrą Europos principų (orientavimas ir konsultavimas, neformaliojo mokymosi ir savišvietos identifikavimas ir pripažinimas) ir priemonių ⁽³⁾ (Europos kvalifikacijų sąrangą (angl. EQF), Europos kreditų kaupimo ir perkėlimo sistemą (angl. ECVET), Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinė sistema (angl. EQAVET), Europasas) kūrimo ir įgyvendinimo pažangą. Tais principais ir priemonėmis siekiama padėti padidinti darbuotojų, moksleivių ir mokytojų judumą įvairių mokymo sistemų ir šalių atžvilgiu. Juos kuriant ir įgyvendinant skatinama sudaryti sąlygas mokymosi rezultatus pritaikyti visų tipų ir lygmenų mokymo sistemose, kad būtų remiamas mokymasis visą gyvenimą.

4.6 Iš naujos CEDEFOP tyrimo ataskaitos ⁽⁴⁾, kurioje nagrinėjamas 13 šalių ir 6 sektorių profesinis švietimas ir mokymas aukštesniais kvalifikacijų lygmenimis, matyti, kad požiūri į 6–8 lygmenų profesinį mokymą ir Europos kvalifikacijų sąrangą ir supratimą apie juos iš dalies lemia nacionalinės aplinkybės.

4.7 Europos mokymo fondas pabrėžia, kad būtina teikti informaciją apie įvairius profesinius sektorius ir kurti tiksliais duomenimis grindžiamą politiką, siekiant mokymo sektorių susieti su profesiniais sektoriais. Europos mokymo fondas rekomenduoja, kad, norint padidinti PM po vidurinės mokyklos patrauklumą, reikėtų:

- mokslo laipsnius pripažinti glaudžiai bendradarbiaujant su įmonėmis,
- PM po vidurinės mokyklos (arba aukštojo profesinio mokslo) sistemą integruoti į aukštojo mokslo sistemą,
- švietimo galimybes ir pakopas kurti siekiant užtikrinti galimybę mokytis visą gyvenimą,
- sudaryti daugiau tarptautinių aukštojo profesinio mokslo srities partnerystės susitarimų,
- siekti, kad 20 proc. mokymo laiko būtų skiriama paskaitoms, 40 proc. – praktiniam mokymui ir 40 proc. – mokymuisi darbo vietoje,
- siekti, kad mokymo personalą sudarytų tiek akademinis personalas, tiek įmonių specialistai.

⁽³⁾ EQF (Europos kvalifikacijų sistema), ECVET (Europos kreditų kaupimo ir perkėlimo sistema), EQAVET (Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinė sistema), Europasas (naujų darbo vietų kūrimui ir geografiniam judumui remti skirtų dokumentų rinkinys, angl. *Europass*).

⁽⁴⁾ CEDEFOP tyrimo ataskaita Nr. 15 „Profesinis mokymas aukštesniais kvalifikacijų lygmenimis“.

4.8 Europos Komisijos užsakymu atlikto tyrimo, kuriuo siekiama nustatyti, kokių įgūdžių labai mažoms ir amatų įmonėms reikės ateityje ⁽⁵⁾, išvadose rekomenduojama rengiant mokymo programas daugiau atsižvelgti į būsimas įgūdžių paklausos pokyčių tendencijas. Reikėtų visais lygmenimis, įskaitant ES lygmeniu, sukurti daugiau mokymo darbo vietoje programų ir savišvietos būdu įgytų praktinių žinių pripažinimo priemonių.

4.9 2007 m. sausio mėn. Kopenhagoje vykusiam OECD neoficialiame ministrų susitikime PM klausimais pripažinta, kad profesinio mokymo svarba labai išaugo, ir nuspręsta pradėti analitinį darbą, kurio išvados pateiktos 2010 m. galutinėje ataskaitoje „Mokytis, kad dirbtum“ ⁽⁶⁾. 2010 m. pabaigoje pradėta politikos priemonių įgyvendinimo peržiūra daugiausia dėmesio skiriant profesiniam mokymui po vidurinės mokyklos („Igdūžiai po mokyklos“).

5. PM darbo rinkos požiūriu

5.1 Demografiniai pokyčiai ir numatomas didėjantis aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų poreikis rodo, kad, nepaisant ekonomikos krizės, kai kuriuose Europos sektoriuose darbo rinka „traukiasi“ ir atsiranda darbo jėgos trūkumas.

5.2 Tai, kad Europos Sąjungoje trūksta kvalifikuotos darbo jėgos, yra faktas. Dėl kvalifikuotų darbuotojų trūkumo Europos verslo įmonės patiria tiesioginių padarinių – jos negali pasinaudoti augimo ir produktyvumo didinimo galimybėmis. Artimiausiais metais kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas bus viena pagrindinių ekonomikos augimo kliūčių.

5.3 Kuriant ekologiškesnes darbo vietas ir „senjorų ekonomiką“, įskaitant socialines ir sveikatos paslaugas, atsiranda galimybių sukurti naujų, tinkamų darbo vietų visų darbingo amžiaus grupių asmenims ir padidinti visos Europos ekonomikos konkurencingumą ir augimo potencialą. Be to, didėja ir naujų profesijų bei atnaujintų ir patobulintų įgūdžių paklausa.

5.4 Profesinis švietimas ir mokymas gali padėti pasiekti pirmiau nurodytą pagrindinį strategijos „Europa 2020“ tikslą šiais būdais: 1) suteikiant galimybes iš profesinio mokymo sistemos pereiti į specializuoto mokymo ir aukštojo mokslo sistemas, 2) sukuriant aukštesnių Europos kvalifikacijų sąrangos lygmenų PM sistemą, grindžiamą veiksmingomis viduriniojo lygmens PM sistemomis, 3) skatinant sudaryti tinkamus susitarimus dėl visų lygių neformaliojo mokymo būdu pasiektų mokymosi rezultatų pripažinimo ir akreditavimo ir 4) kuriant į darbą integruotą mokymo sistemą, kurioje suaugusiųjų dalyvavimas užtikrintų jaunų asmenų sėkmę.

⁽⁵⁾ Galutinė ataskaita „Labai mažų ir amatų įmonių įgūdžių poreikių iki 2020 m. nustatymas“; FBH (*Forschungsinstitute für Berufsbildung in Handwerk an der Universität zu Köln, Januar 2011*).

⁽⁶⁾ OECD atlikta projekto „Mokytis, kad dirbtum“ apžvalga (joje akcentuojamas PM), <http://www.oecd.org/dataoecd/41/63/43897561.pdf>.

5.5 Siekiant padidinti Europos verslo įmonių ir bendrovių konkurencingumą, labai svarbu užtikrinti, kad Europos darbo jėga būtų judi, o darbuotojų įgūdžiai ir sugebėjimai atitiktų dabartinius darbo rinkos poreikius. Verslo įmonėms reikia skaidrių ir palyginamų kvalifikacijų sistemų, neatsižvelgiant į tai, koku būdu įgūdžiai įgyti.

5.6 Kuriant tikraisiais mokymosi rezultatais grindžiamas kreditų ir kvalifikacijų sistemas bus lengviau įvertinti atskirų asmenų sugebėjimus. Taip Europos darbo rinkose bus užtikrinama geresnė darbo jėgos pasiūlos ir paklausos atitiktis. Darbdaviai atlygina ne už turimą kvalifikaciją, bet už veiklos rezultatus. Panašiai ir švietimo sistemoje turėtų būti geriau atlyginama pagal tikruosius mokymosi rezultatus, bet ne pagal, pavyzdžiui, tam tikrą kurso programos savičių skaičių.

5.7 Labai svarbu užtikrinti galimybes siekti pažangos nuo PM iki aukštojo mokslo; tai padaryti būtų lengviau, jei mokymosi rezultatų vertinimo sistema būtų skaidresnė. Europos kvalifikacijų sąranga (EKS) galėtų būti naudinga priemonė PM sistemos ir aukštojo mokslo kreditų sistemos tarpusavio skvarbai padidinti, nes pagal EKS mokslo rezultatai pateikiami kaip atitinkamo kvalifikacijos lygmens vienetai.

5.8 Negalima PM po vidurinės mokyklos palikti šešelyje kaip tarpinės grandies tarp aukštesniojo vidurinio PM ir aukštojo mokslo. Strategijoje „Europa 2020“ PM po vidurinės mokyklos yra strategiškai svarbi priemonė profesinį mokymą padaryti patrauklesne karjeros alternatyva jaunimui, skatinti juos kelti kvalifikaciją ir siekti aukštesnio lygmens išsilavinimo. Europos mažųjų ir vidutinių įmonių požiūriu jau padaryta pažangos didinant PM ir aukštojo profesinio mokslo reikalingumą ir patrauklumą. Tačiau dar daug reikia nuveikti visais lygmenimis – Europos, nacionaliniu, regionų, vietos ir sektorių, kad būtų galima įvairinti aukštesnių lygmenų PM pasiūlą, padidinti skvarbą, pertvarkyti PM sistemas ir sukurti finansinių paskatų, kad bendrovės ir atskiri asmenys būtų skatinami teikti ir išnaudoti aukštojo profesinio mokslo teikiamas galimybes.

5.9 PM patrauklumą lemia PM kokybė ir kompetencija. Tačiau kokybiškas PM nėra pigus, o mažosios ir vidutinės įmonės susiduria su konkrečiais iššūkiais: 1) jos yra didžiausi PPM teikiantys subjektai, 2) jos turi atnaujinti visų savo darbuotojų, o ne vien aukščiausios kvalifikacijos specialistų, įgūdžius. Siekiant atnaujinti mažųjų ir vidutinių įmonių darbuotojų įgūdžius, būtinas mokymas darbo vietoje.

5.10 Verslo įmonės jau seniai remia tarpvalstybinį edukacinį judumą, visų pirma PM įstaigų moksleivių ir pameistrių judumą. Kol kas PM darbuotojų, studentų ir mokytojų judumas Europoje per mažas. Jie turėtų daugiau judumo galimybių, jei turėtų geras bent vienos užsienio kalbos žinias.

6. **Priežastys, lemiančios PM, ypač PM po vidurinės mokyklos, patrauklumo stoką**

6.1 Sąvoka „aukštasis mokslas“ dažnai vartojama kaip į akademines žinias orientuoto „universitetinio mokslo“ sinonimas. Aukštasis mokslas dažnai priešpastatomas profesiniam mokymui – pastarasis suprantamas kaip žemesnio lygmens mokslas.

6.2 Aukštojo mokslo raidai ir plėtrai skirtose politikos priemonėse nepakanka dėmesio PM. Jau dabar profesinis (arba į rinką orientuotas) mokymas yra svarbi, tačiau „nematoma“ aukštojo mokslo dalis.

6.3 Europoje PM sistemos labai skiriasi. Institucijų sprendimų įvairovė sukelia painiavą. Kai kuriose šalyse profesinio mokymo net negalima laikyti sistema.

6.4 Nacionalinės švietimo ir mokymo sistemos ir pačios iš dalies nėra aiškios, o mokymosi būdų tarpusavio skvarba menka. Profesinį rengimą ir mokymą po vidurinės mokyklos teikia daug įvairių įstaigų: universitetai, aukštojo PM institutai, vidurinės mokyklos, suaugusiųjų švietimo įstaigos, taip pat socialiniai partneriai ir privačios firmos.

6.5 Kartais PM kvalifikacijos yra sunkiai suprantamos ir nelengvai pripažįstamos kitose šalyse. PM programos neatitinka Bolonijos proceso dokumentuose nustatytų trijų ciklų modelių (bakalauro, magistro ir daktaro). Vis dar nėra aiškios vizijos, kaip ir koku lygmeniu klasifikuoti profesines kvalifikacijas nacionalinėje kvalifikacijų sistemoje ir Europos kvalifikacijų sąrangoje.

6.6 Nėra sąsajos tarp kvalifikacijos ir įgūdžių, įgytų pagal studijų programas, ir nacionalinių profesijų klasifikavimo sistemų.

6.7 Paties sektoriaus įvaizdis nėra geras, nes jį lemia dažnai žiniasklaidos suformuota nuomonė ir dabartinė krizė. Todėl Europoje pasireiškia vis didesnis bendrovių nepasitikėjimas.

6.8 Labai daug jaunuolių nenori rinktis šio mokymosi kelio vien todėl, kad profesinis mokymas stigmatizuojamas, o PM absolventai visuomenėje nevertinami.

6.9 Dėl žemo pradinėse mokyklose įgyjamo matematinio raštingumo jaunimas nenori savo karjeros planų sieti su tokiais dalykais kaip mokslas, technologijos, inžinerija ir matematika (angl. STEM) arba į praktiką orientuotomis studijomis.

6.10 Negalėjimą prisitaikyti prie nuolat kintančių su igūdžiais susijusių poreikių lemia sparčiai kintančios informacinės ir ryšių technologijos ir tai, kad palaipsniui pereinama prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos.

6.11 Su mokslu ir darbo rinka susijusios perspektyvos nėra aiškios, kai kalbama apie galimybes tęsti studijas (ypač universitetinio lygmens), išdarbinimo perspektyvas, uždarbį, pasitenkinimą darbu ir gerą išsilavinimo ir turimo darbo atitiktį.

6.12 Nepakankamai informacijos ir pagalbos teikiama atskiriems asmenims ir jų šeimoms, kai jaunuolių karjeros klausimas aptariamas pirmą kartą. Paprastai priimant galutinį sprendimą dėl mokyklos ir būsimo darbo pasirinkimo daugiausia remiamasi tėvų gyvenimo patirtimi ir karjeros istorija. Karjeros orientavimas dažnai yra per daug fragmentiškas, neiniciatyvus ir per daug atsisetas nuo praktikos.

6.13 Kai kurių valstybių narių vyriausybės nesuteikia darbdaviams pakankamai finansinių ir nefinansinių paskatų investuoti į PM ir jį teikti.

6.14 Verslo atstovų ir švietimo įstaigų bendradarbiavimas nepakankamas, kad būtų galima sukurti programas, kuriose būtų užtikrinta teorinių žinių ir praktinių įgūdžių pusiausvyra. Mokyklos ar universitetai vis dar netiki, kad verta užmegzti ryšius su bendrovėmis. Be to, mokslo įstaigos nelinkę pripažinti, kad išorinėje aplinkoje įgyta patirtis yra vertinga.

6.15 Šiandieninė darbo jėga sensta. Daugelio šalių PM įstai-gose jau trūksta mokytojų ir praktinio mokymo vadovų. Be to, kai kuriems mokytojams ir praktinio mokymo vadovams trūksta naujos parties darbo vietoje.

6.16 Nepakankamai vertinamas PM vaidmuo kovojant su socialiniais sunkumais. Tokių sunkumų patiriantys asmenys dažniausia mokyklą palieka anksti.

6.17 PM, ypač PM po vidurinės mokyklos, didelę neigiamą įtaką daro susiformavę lyčių stereotipai, darantys poveikį karjeros raidai.

6.18 Tarpvalstybinis edukacinis judumas yra didelė problema PM ir pameistrystės programų srityse. Europos PM įstaigų mokytojų ir studentų judumas vis dar labai menkas.

6.19 Kad mokytojų ir mokinių judumas būtų įmanomas ir naudingas, būtinas geresnis kalbų mokėjimas.

6.20 Aukštojo mokslo, ypač PM po vidurinės mokyklos, sistemų tinkamo funkcionavimo užtikrinimas dar ne visur laikomas visuotiniu iššūkiu. Reikėtų remti pastangas prisidėti prie žinių sklaidos visame pasaulyje.

7. Kaip padidinti profesinio mokymo po vidurinės mokyklos patrauklumą?

7.1 Modernumas ir pažanga nebegali būti vertinami vien pagal tai, kokią procentinę dalį sudaro universitetų studentai. Vien universitetai negali užtikrinti ekonomikos augimo ir socialinės pažangos. Būtina nustatyti visus alternatyvius mokymosi kelius ir skatinti juos rinktis.

7.2 Kopenhagos procesas, kuriuo siekiama užtikrinti profesinių kvalifikacijų sistemų skaidrumą ir kokybę, turėtų būti glaudžiai siejamas su aukštojo mokslo reforma. Norint užtikrinti sėkmingą ir tvarią jaunimo integraciją į darbo rinką, būtina formuojant integruotą požiūrį remtis Bolonijos ir Kopenhagos procesais.

7.3 Reikėtų gerinti pramonės reputaciją Europoje. Reikalingas naujas požiūris į pramonės politiką, nes pramonės reikšmė ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui, taip pat ir inovacijų kūrimui yra labai didelė. Toks požiūris būtų didelė parama pramonei, akcentuojant jos tvarumą, novatoriškumą ir žmonių igūdžius, kurie būtini siekiant išlaikyti ES pramonės konkurencingumą pasaulio rinkose.

7.4 Paslaugos yra Europos ekonomikos pagrindas. Paslaugų sektoriuose sukuriama 70 proc. Europos Sąjungos BVP ir yra maždaug du trečdaliai visų darbo vietų. Devynios iš dešimties naujų darbo vietų sukuriamos paslaugų sektoriuose. Jos suteikia naujų galimybių PM po vidurinės mokyklos požiūriu.

7.5 Europoje trūksta daugelio profesijų darbuotojų, todėl reikėtų dėti daugiau pastangų, kad būtų užtikrinama rengimo ir mokymo sistemų pusiausvyra ir tinkamas viduriniojo, profesinio ir aukštojo mokslo sistemų santykis. PM po vidurinės mokyklos šiuo požiūriu yra iššūkis. Jo tikslas – kuo geriau išnaudoti mokymo darbo vietoje teikiamas galimybes, nes tai vertinga mokymosi aplinka.

7.6 Kvalifikacijų sistemos gali būti labai naudingos PM sistemoms. Kvalifikacijų sistema turi galimybę suvienodinti PM sistemą, padidinti skaidrumą, kad studentai, darbdaviai ir suinteresuotieji subjektai galėtų aiškiau nustatyti skirtingų kvalifikacijų vertę, sudaryti geresnes sąlygas mokytis visą gyvenimą ir

užtikrinti, kad aukštasis mokslas visiems būtų lengviau prieinamas. Veiksmai, kurių buvo imtasi kvalifikacijų sistemų srityje, atsinaujino diskusijos apie profesinio mokymo įvaizdį ir statusą, kitaip tariant, apie tai, kaip reikėtų apibrėžti ir suprasti profesinį mokymą.

7.7 Švietimo įstaigų, verslo atstovų ir mažųjų ir vidutinių įmonių bendradarbiavimo dvasia turėtų būti kuriama remiantis abipusiu pasitikėjimu ir supratimu. EESRK tiki siūloma nauja „žinių sąjunga“⁽⁷⁾, t. y. verslo ir švietimo ir (arba) mokymo įstaigų vienijimusi siekiant parengti naujas mokymo programas, kurios padėtų užpildyti su inovacijomis susijusių igūdžių spragas ir patenkinti darbo rinkos poreikius. Todėl Komisijos pasiūlymas 2012 m. sukurti pirmąjį profesinio mokymo įstaigų ir verslo institucijų forumą yra daug žadanti nauja iniciatyva.

7.8 Sektoriai ir pačios įmonės turėtų investuoti į mokymą darbo vietoje, siūlyti daugiau vietų pameistriams ir besimokantiems darbo vietoje, sudaryti sąlygas suinteresuotiems ir tinkamos kvalifikacijos darbuotojams tapti meistrais, skatinti tinkamos kvalifikacijos darbuotojus laikinai dirbti PM mokytojais, suteikti galimybes darbuotojams darbo valandomis mokytis ir bendradarbiauti su mokslo įstaigomis rengiant programas, kad būtų atsižvelgiama į rinkos tam tikrų igūdžių poreikius.

7.9 Mokslo įstaigos turėtų toliau kurti į darbą integruotus mokymosi metodus (t. y. didelė dalis mokymosi, ne vien pameistrystė, turėtų vykti darbo vietoje), laikytis lankstesnio požiūrio į PM (lankstesni mokymosi metodai), profesiniame švietime ir mokyme naudotis informacinėmis ir ryšių technologijomis ir glaudžiai bendradarbiauti su pramonės sektoriais, kad būtų galima nustatyti naujus mokymosi poreikius.

7.10 Profesijų vis daugėja, todėl užtikrinti veiksmingą orientavimą yra vis sunkiau, jis vis svarbesnis ir reikalauja daugiau pastangų. Visiems, ypač jaunimui, reikalinga aiški studijų ir perspektyvų vizija. Ankstesnis požiūris, kad baigusieji pirminio profesinio mokymo programą įgyja vieną specialybę ir visą gyvenimą pagal ją dirba, nebetinkamas. Orientavimas turėtų būti nuoseklus, iniciatyvus, objektyvus, grindžiamas moksliniais duomenimis, jam turi būti skiriama pakankamai išteklių. Ypatinę dėmesį reiktų skirti neigaliųjų asmenų orientavimui, kuris turi būti teikiamas individualiai, atsižvelgiant į neįgalumo pobūdį, su juo susijusius judumo apribojimus bei dėl neįgalumo kylančius sunkumus įgyti tam tikras kvalifikacijas.

(7) Pavyzdinė iniciatyva „Naujų igūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“.

7.11 Reikėtų tinkamai įvertinti šeimos vaidmenį. Informavimas, konsultavimas ir orientavimas turėtų būti siejami su šeima, nes galutinį sprendimą vaikui renkantis studijų kryptį ir planuojant karjerą dažnai priima tėvai ir šeimos nariai. Norint parodyti su aukštuoju PM susijusias darbo rinkos teikiamas galimybes, būtina teikti daugiau informacijos, didinti informuotumą ir sukurti moksliniais duomenimis pagrįstą politiką.

7.12 Visgi PM sistemoje turi būti užtikrinama studentų prioritetų ir darbdavių poreikių pusiausvyra. Studentų prioritetai svarbūs, tačiau vien jų paprastai nepakanka. Darbdavių poreikiai taip pat svarbūs, bet ne visada lengva nustatyti, kokie yra tie poreikiai. Be to, pusiausvyrą lemia ir tai, kiek lėšų skiria vyriausybės, studentai ir darbdaviai.

7.13 Vienodos sąlygos turėtų būti užtikrinamos visose mokymosi sistemose ir visiems studentams, kaip ir vienodos galimybės naudotis subsidijomis būstui, transportui, sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos sistemomis.

7.14 Svarbi mokytojų ir praktinio mokymo vadovų kokybė; jie turi būti gerai susipažinę su darbo vieta. Siekiant išspręsti šias problemas reikėtų lankstesnių įdarbinimo formų, kad pramonėje įgytų igūdžių turintys asmenys galėtų lengviau įsidarbinti PM įstaigose. Būtina rengti programas, skirtas mokytojų judumui didinti.

7.15 Didinant PM tinkamumą ir lankstumą labai svarbus socialinių partnerių vaidmuo. Siekiant propaguoti PM pranašumus socialiniai partneriai turėtų aktyviau dalyvauti formuojant ir įgyvendinant profesinio mokymo politiką, ypač mokymo programas, siekiant užtikrinti, kad būtų formuojami būtent tie igūdžiai, kurių reikia darbo rinkai. Įrodymais patvirtinta tai, kad šalys, kuriose mokymas siejamas su darbo rinka, o darbo rinkos dalyviai įtraukiami į profesinių igūdžių ir kvalifikacijos stebėsenos, priežiūros ir sertifikavimo veiksmus, paprastai laikomos sėkmingomis. EESRK daug kartų pabrėžė už užimtumo skatinimą ir kvalifikacijos kėlimą atsakingų atskirų sektorių tarybų ir tarpsektorinių tarybų⁽⁸⁾ svarbą tiriant kiekybinius ir kokybinius darbo rinkos poreikius ir palankiai įvertino bendras Europos socialinių partnerių pastangas didžiausią dėmesį jungtinėse darbo programose⁽⁹⁾ skirti švietimui ir mokymui.

(8) EESRK tiriamaoji nuomonė, OL C 347/1, 2010 12 18.

(9) Visą gyvenimą trunkančio kompetencijos ugdymo ir kvalifikacijos kėlimo veiksmų programa (2002 m.) ir nepriklausomas susitarimas dėl įtraukimų darbo rinkų (2010 m.).

7.16 Krizė parodė, kad dauguma pažangių ir veiksmingų sprendimų, kaip išsaugoti darbo vietas ir įgyvendinti įvairias mokymo sistemas, buvo sukurti įmonėse. EESRK nuomonėje dėl ES krizės įveikimo strategijų⁽¹⁰⁾ pateikiama keletas su tuo susijusių gerosios patirties pavyzdžių.

7.17 Edukacinis judumas padeda formuoti svarbiausius įgūdžius, ypač jaunimo, atsiranda daugiau galimybių įsidarbinti. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos siūlomą edukacinio judumo kriterijų; jis platus užmojo, tačiau politiškai reikalingas. Juo siekiama užtikrinti, kad ne mažiau kaip 10 proc. ES pirminio PM įstaigų absolventų galėtų tam tikrą laikotarpį studijuoti arba mokytis užsienyje. Taip turėtų būti užtikrintas PM kiekybinis ir kokybinis judumas, nes profesinio mokymo ir aukštojo mokslo sistemos būtų vienodai vertinamos.

7.18 Neseniai paskelbus žaliąją knygą dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo⁽¹¹⁾ pradėtos viešos diskusijos apie tai, kaip sumažinti profesinių kvalifikacijų pripažinimą reguliuojančių ribojančių teisės aktų kiekį ir kaip juos supaprastinti, kad vidaus rinka funkcionuotų geriau ir būtų padidintas tarpvalstybinis judumas ir verslo įmonių aktyvumas. Siūlomo naujojo Europos profesinio pažymėjimo naudojimo sėkmę visų pirma lems valstybių narių abipusis pasitikėjimas ir bendradarbiavimas.

7.19 EESRK įsitikinęs, kad labai svarbu užtikrinti, kad visi mokytojai ir praktinio mokymo vadovai, visų pirma dirbantys profesinio mokymo sistemoje, turėtų gerus užsienio kalbų įgūdžius, nes tai būtina siekiant skatinti integruotą dalyko ir užsienio kalbos mokymąsi („ET 2020“). EESRK remia veiksmus, nustatytus Daugiakalbystei skirtame įmonių forume⁽¹²⁾ ir Daugiakalbystei skirtame pilietinės visuomenės forume, kuriais siekiama, kad visiems būtų užtikrinamos galimybės mokytis visą gyvenimą⁽¹³⁾.

7.20 Svarbiausias dvidešimt pirmojo amžiaus uždavinys – panaikinti stereotipus, kurie pradedami formuoti dar pradinėse mokyklose, ir visais mokymosi lygmenimis skatinti lygias vyrų ir moterų galimybes, remiant kultūrinės priemonės, kuriomis siekiama jaunas moteris labiau nukreipti studijuoti tikslius mokslus ir technologijas, kaip nustatyta Europos lyčių lygybės pakte⁽¹⁴⁾.

7.21 Per paskutiniuosius dešimt metų šalyse sukurta ir įgyvendinta įvairių išlaidų pasidalijimo mechanizmų. Dėl to pasikeitė valstybių, darbdavių ir asmenų indėlio pusiausvyra. Prie finansinių priemonių priskiriama: mokymo fondai,

mokesčių lengvatos, čekiai, skirti atsiskaityti už švietimo paslaugas, individualios tikslinės išmokos mokymuisi, paskolos ir taupymo programos. Jomis siekiama padidinti privačias investicijas ir dalyvavimą tęstinio profesinio mokymo programose.

7.22 Didžiausias ES biudžeto finansinis įnašas investicijoms į žmones skiriamas iš Europos socialinio fondo. Siekiant daugelyje valstybių narių ugdyti įgūdžius ir padėti išspręsti didelio masto jaunimo nedarbo problemą, kitu daugiametės finansinės programos laikotarpiu⁽¹⁵⁾ daugiau dėmesio bus skiriama veiksmams, kurie šiuo metu finansuojami iš Leonardo programos lėšų.

8. Tinkamas Europos lygmens priemonių ir principų įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu

8.1 Pradėjus įgyvendinti priemones, kuriomis siekiama padidinti bendradarbiavimą Europos profesinio mokymo srityje, paaiškėjo, kad įvairios struktūros turėtų daugiau bendradarbiauti, kad galėtų geriau funkcionuoti.

8.2 Kopenhagos ir Bolonijos procesai negali būti plėtojami atskirai. Būtina užtikrinti didesnę atitinkamų priemonių sąveiką ir palyginamumą. Reikėtų pripažinti, kad įgyvendinant Kopenhagos procesą pasiekta mažiau pažangos: Europos profesinio mokymo kreditų sistema veikia tinkamai⁽¹⁶⁾, tačiau Europos kvalifikacijų sąranga bus veiksminga tik po kelerių metų.

8.3 Europos kvalifikacijų sąranga (EKS), Europos profesinio mokymo kreditų sistema (angl. ECVET) ir Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinė sistema (angl. EQAVET) turėtų padėti skatinti mokymąsi visais lygmenimis visų tipų mokymo sistemose. Nacionalinėse kvalifikacijų sistemose EKS turėtų būti priskiriama 6–8 lygmenims, kaip kad priskiriamas aukštasis mokslas. Profesinio mokymo kreditų sistema ECVET turėtų būti nuosekliai ir tikslingai įgyvendinama su Europos kreditų perkėlimo sistema (angl. ECTS)⁽¹⁷⁾, nes ECVET dar nenaudojama.

8.4 Europos lygmens priemonės gali būti įgyvendinamos kartu su nacionalinėmis priemonėmis (pvz., nacionalinėmis kvalifikacijų sąrangomis) arba patvirtinamos kaip nacionalinės taisyklės (pvz., dėl nacionalinių kreditų sistemų), kai tai būtina vykdančioms nacionalinėms reformoms. Skirtingų lygmenų (ES, nacionalinio, regionų) tarpusavio sąveika turėtų būti didesnė.

8.5 Reikėtų daugiau pažangos įgyvendinant programą „Erasmus besimokantieji amato“. Jei būtų įgyvendinama ši programa, profesinis mokymas ir aukštasis mokslas būtų vienodai vertinami ir taip būtų remiamas profesinis mokymas.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva, OL C 318/43, 2011 10 29.

⁽¹¹⁾ Žalioji knyga „Profesinių kvalifikacijų direktyvos atnaujinimas“, COM (2011) 367 galutinis, 2011 6 22.

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/languages/pdf/business_en.pdf.

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/languages/pdf/doc5080_en.pdf.

⁽¹⁴⁾ 3073-iasis Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų tarybos posėdis, įvykęs 2011 m. kovo 7 d.

⁽¹⁵⁾ Strategijos „Europa 2020“ biudžetas, COM (2011) 500 galutinis, 2011 6 29.

⁽¹⁶⁾ Europos profesinio mokymo kreditų sistema padeda tvirtinti, pripažinti ir kaupti su darbu susijusius įgūdžius ir žinias.

⁽¹⁷⁾ Europos kreditų perkėlimo sistema (angl. *European Credit Transfer System (ECTS)*).

Jam būtų suteikiama tarptautinės svarbos, atsirastų daugiau judumo ir padidėtų profesinio mokymo po vidurinės mokyklos sistemos matomumas bei patrauklumas.

8.6 Tačiau prieš siūlydama kurti naujas priemones Komisija turėtų įvertinti jau sukurtų priemonių galimą papildomą naudą.

Kad esamų priemonių tikslus būtų galima įgyvendinti, reikėtų užtikrinti geresnę keitimąsi informacija ir didesnę bendradarbiavimą jas įgyvendinant atskirai ir bendrai.

8.7 EESRK parengė keletą pagrįstų nuomonių dėl atitinkamų priemonių, t. y. ECVET ⁽¹⁸⁾ ir EQAVET ⁽¹⁹⁾, taip pat dėl valstybių narių profesinio mokymo kvalifikacijų palyginamumo ⁽²⁰⁾.

2012 m. sausio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė, OL C 100/140, 2009 4 30.

⁽¹⁹⁾ EESRK nuomonė, OL C 100/136, 2009 4 30.

⁽²⁰⁾ EESRK nuomonė, OL C 162/90, 2009 4 30.

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiami diskusijų metu atmeti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip ¼ balsų:

1.10 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Verslo organizacijos turėtų aktyviai dalyvauti konsultavimo ir orientavimo veikloje, nes būtent jos yra svarbiausi subjektai ~~struktūros, kurios~~ gali pateikti informaciją apie PM ir darbo rinkos galimybes. Jos turėtų padėti mokymo įstaigoms kurti į darbą integruotas mokymosi programas ir naujus metodus.“

Balsavimo rezultatas

Už	81
Prieš	100
Susilaikė	20

1.18 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Reikėtų siekti, kad ~~B~~besimokančiųjų pageidavimai ir jų šeimų lūkesčiai turėtų būti vertinami ~~atsižvelgiant į atitiktą ir darbdavių~~ poreikius. Atėityje jie galėtų pasinaudoti naujai parengta ES įgūdžių panorama ir ES įgūdžių pasiūlos ir darbo rinkos poreikių prognozėmis.“

Balsavimo rezultatas

Už	75
Prieš	127
Susilaikė	18

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Jaunimo užimtumo, profesinių kvalifikacijų ir judumo (nuomonė savo iniciatyva)

(2012/C 68/02)

Pranešėja **Dorthe ANDERSEN**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė 2011 m. liepos 14 d. parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Jaunimo užimtumo, profesinių kvalifikacijų ir judumo.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 16 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 173 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Dėl demografinės raidos darbo rinkai keliami dideli reikalavimai. Ekonomikos krizės pasekmės rodo, kad darbo rinkos patiria struktūrinių problemų. Pirmiausia jaunimui, nepaisant tinkamų kvalifikacijų, sunku įsitvirtinti darbo rinkoje. Todėl valstybės narės turėtų įgyvendinti strategijoje „Europa 2020“ ir nacionalinėse reformų programose nustatytas reformas, skirtas atgaivinti ekonomikos augimą.

1.2 Jaunimo nedarbas turi didelį neigiamą ekonominį ir socialinį poveikį visuomenei ir pačiam jaunimui ir apriboja ekonomikos augimo galimybes. Europos konkurencingumas didele dalimi priklausys nuo kvalifikuotos darbo jėgos, tačiau kyla pavojus, kad pralaimėsime varžybas dėl kvalifikuotų darbuotojų ir aukštos kvalifikacijos specialistų.

1.3 Niekas tiksliai nežino, kokios darbo vietos bus ateityje, tačiau mokymas turėtų būti orientuotas į poreikius darbo rinkoje ir realias spręstinas problemas. Reikėtų stiprinti ne švietimo sistemose įgytų kvalifikacijų pripažinimą. Rengiant mokymo planus daugiau dėmesio reikėtų skirti bendriems ir naujoviškiems įgūdžiams.

1.4 Reikėtų panaikinti kliūtis, skiriančias švietimo sektorių ir darbo rinką ir stengtis išvengti pernelyg didelio orientavimosi į finansinius motyvus. Reikėtų stiprinti įmonių ir švietimo sektoriaus partnerystę, siekiant parengti mokymo planus ir numatyti ateities poreikius. Mokymas turėtų nutiesti kelią į darbą.

1.5 Švietimo sistemoje reikėtų daugiau erdvės suteikti dualiam metodui – mokymui ir praktikai – tai pasakytina ir apie atitinkamą aukštąjį išsilavinimą ir profesinį mokymą. Praktinės veiklos ir mokymo darbovietėje bei teorinių žinių perteikimo sinergija stiprina jaunimo gebėjimą įsidarbinti, pradėti profesinę veiklą ir suteikia impulsų rengiant mokymo programas.

1.6 Dualinę mokymo sistemą sukurti norinčioms šalims reikėtų lėšų iš Europos socialinio fondo, skirtų padengti steigimosi išlaidoms.

1.7 Atvira ir dinamiška darbo rinka gali skatinti judumą ir kurti užimtumo galimybes, visų pirma jaunimui. Strategijoje „Europa 2020“ ir nacionalinėse reformų programose valstybės narės raginamos modernizuoti savo darbo rinkas, siekiant didinti jų įsisavinimo pajėgumus ir pagerinti jų veikimą.

1.8 Aktyvi darbo rinkos politika, motyvuojanti darbo ieškančius ir dirbančius asmenis mokytis visą gyvenimą, padeda didinti profesinį ir geografinį judumą ir tokiu būdu sukuria daugiau užimtumo galimybių.

2. Įžanga ir tikslai

2.1 Europos jaunimas yra Europos ateitis. Tačiau daug jaunų žmonių neturi darbo vietos arba tinkamos kvalifikacijos. Be to, nepaisant tinkamų kvalifikacijų, daugumai jaunų žmonių sunku tinkamai įsitvirtinti darbo rinkoje.

2.2 Šioje nuomonėje aptariamos jaunimo galimybės rasti darbą. Tai apima būsimą techninių ir kvalifikuotų darbuotojų poreikį, jaunų žmonių galimybes patekti į darbo rinką ir profesinį judumą. Kalba eina apie pagrindinę darbo jėgą, turinčią techninį arba profesinį išsilavinimą arba vidutinio lygio kvalifikaciją. Europos profesinio mokymo plėtros centro (CEDEFOP) duomenimis, 2020 m. ji sudarys 50 proc. visų dirbančiųjų.

2.3 Nuomonėje pateikiami konkretūs pasiūlymai kaip pagerinti jaunų žmonių galimybes įsidarbinti ir užtikrinti įmonėms reikalingas kvalifikacijas.

2.4 Sąvoka „kvalifikacija“ apima įvairius aspektus, pavyzdžiui, socialinius ir bendruosius įgūdžius bei techninius ir profesinius įgūdžius ir kvalifikacijas. Šie įgūdžiai įgyjami tiek bendrojo ir profesinio mokymo sistemoje, tiek ir darbe bei plėtojant socialinius ir šeimos santykius ir veiklą.

2.5 Šioje nuomonėje siekiama atsakyti į du glaudžiai susijusius klausimus: pirma, kokių igūdžių prireiks ateities darbo rinkoje, ir, antra, kaip užtikrinti jaunimo integraciją ir profesinio judumo galimybes?

2.6 Europos Komisija pradėjo įgyvendinti keletą pavyzdinių iniciatyvų šioje srityje, naujausias jų yra „Judus jaunimas“ ir „Naujų igūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“. Šios pavyzdinės iniciatyvos yra labai svarbios ir apima įvairias iniciatyvas, skirtas pagerinti jaunimo užimtumo galimybes. Šios iniciatyvos aptariamose atitinkamose EESRK nuomonėse ⁽¹⁾.

3. Dabartinė padėtis Europoje

3.1 Dėl demografinių pokyčių mažėja ES darbo jėgos potencialas: demografinio sprogimo kartai paliekant darbo rinką, ją pakeisti turi jaunoji karta, kurioje gimstamumas daug kartų mažesnis. Tai kelia didžiulius uždavinius darbo rinkai, nes viena pagrindinių Europos ekonomikos augimo sąlygų yra didelė kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla.

3.2 Naujausiame Europos Komisijos leidinio „Quarterly employment and social situation review“ leidime teigiama, kad ES darbo rinka atsigauja lėtai ir fragmentiškai. Naujos darbo vietos kuriamos, tačiau jų nepakanka, o jaunimo nedarbo lygis (20,3 proc.) rodo, kad reikia imtis greitų ir veiksmingų priemonių.

3.3 Nedarbą patiria visos jaunimo grupės, įskaitant problemines, nepriklausomai nuo išsilavinimo ir profesinio pasirengimo lygio. Tačiau didesnis pavojus negauti darbo kyla mažesnį išsilavinimo ir profesinio parengimo lygį turintiems arba darbo patirties neturintiems jaunuoliams. Be to, išaugo ir ilgalaikis nedarbo lygis: 2011 m. kovą jis sudarė 9,5 proc. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad būtent daugeliui jaunų žmonių gresia pavojus tapti ilgalaikiais bedarbiais.

3.4 Tiek jaunimo nedarbas, tiek ir nepakankamas užimtumas turi didelį neigiamą ekonominį ir socialinį poveikį visuomenei ir pačiam jaunimui ir apriboja ekonomikos augimo galimybes.

3.5 Prieš krizę išgyvenome laikotarpį, kai buvo sukurta palyginti daug naujų darbo vietų. Europos Komisijos duomenimis, 1995–2006 m. sukurta 20 mln. naujų darbo vietų.

3.6 Tačiau krizės laikotarpiu prarasta apie penkis milijonus darbo vietų. „Eurofond“ duomenimis, daugumą jų sudaro menkai apmokamos darbo vietos nequalifikuotiems darbuotojams. Tačiau tarp šalių esama didelių skirtumų.

3.7 CEDEFOP prognozuoja, kad 2010–2020 m. bus sukurta apie septynis milijonus naujų darbo vietų ir dėl demografinių pokyčių atsilaisvins apie 73 mln. šiuo metu užimtų darbo vietų. Daugelis naujų darbo vietų bus skirtos aukštos kvalifikacijos darbuotojams.

3.8 Paradoksalu tai, kad kai kurios šalys ir sektoriai esant dideliame bedarbių skaičiui patiria darbo jėgos trūkumą. Tai rodo, kad Europos darbo rinkoje yra nuolatinių struktūrinių problemų. Pavyzdžiui, 2009 m. pabaigoje Nyderlanduose buvo užregistruota 118 000 laisvų darbo vietų, o Vokietijos ir Lenkijos IT sektoriuje yra atitinkamai 87 800 ir 183 000 laisvų darbo vietų.

3.9 Privataus sektoriaus konkurencingumas labai priklausys nuo kvalifikuotos darbo jėgos. Jeigu privačios įmonės Europoje neras tinkamos darbo jėgos, jos gali būti priverstos savo paieškas tęsti kituose pasaulio regionuose. Dėl demografinių pokyčių daugiau darbuotojų prireiks ir vyresnio amžiaus žmonių priežiūros bei sveikatos priežiūros sektoriuose.

4. Būsimas darbuotojų poreikis

4.1 Dėl mažėjančio užimtumo ir skubiai reikalingo ekonomikos augimo stiprėja būtinybė užtikrinti, kad į darbo rinką ateinančios būsimos jaunimo kartos turėtų esamus ir būsimus poreikius atitinkantį aukštą išsilavinimo ir profesinio pasirengimo lygį. Tai reiškia, kad reikia sumažinti mokyklų nebaigusiu asmenų skaičių ir užtikrinti, kad daugiau jaunuolių įgytų profesinį išsilavinimą. Be to, nepaprastai svarbu, kad darbo rinka būtų orientuota į tai, kad jaunimas galėtų joje įsitvirtinti. Pastarieji metai parodė, kad perėjimas nuo mokymosi prie darbinės veiklos yra sudėtingas. Be to, su mokymusi ir darbo teise susijusios kliūtys dar labiau apsunkina darbo keitimą.

4.2 Įgyvendindamos strategiją „Europa 2020“, taikydamos gerosios praktikos metodus ir nacionalines reformų programas, ES ir valstybės narės jau įsipareigojo vykdyti įvairias reformas. Šiuo tikslu nemažai valstybių narių pasiūlė keletą reformų, siekdamos labiau priderinti savo švietimo sistemas prie darbo rinkų poreikių.

4.3 Strategijoje „Europa 2020“ nustatyti du pagrindiniai bendrojo ir profesinio mokymo srities tikslai. Tačiau šie tikslai yra grynai kiekybinio pobūdžio. Dar nepaprastai svarbus švietimo ir mokymo sistemų gebėjimas suteikti jaunimui tinkamus igūdžius, kuriuos jie galėtų panaudoti ir kurie yra paklausūs darbo rinkoje.

4.4 Pasak prognozių, Europos piliečių išsilavinimo ir profesinio parengimo lygis toliau didės, tačiau kyla poliarizacijos pavojus. Manoma, kad 2017 m. bus įgyvendintas tikslas bent iki 40 % padidinti 30–34 m. amžiaus asmenų, turinčių tretinį išsilavinimą, dalį.

⁽¹⁾ EESRK nuomonės „Judus jaunimas“ (OL C 132, 2011 5 3, p. 55) ir „Naujų igūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“ (OL C 318, 2011 10 29, p. 142).

4.5 Tačiau įgyvendinant kitą tikslą – iki 2020 m. sumažinti mokyklos nebaigusiujų skaičių iki mažiau nei 10 % – prognozės neteikia daug vilčių. Pavyzdžiui, CEDEFOP duomenimis, 2020 m. mažiausiai 83 proc. 22–24 m. amžiaus asmenų (palyginti su 78 proc. 2010 m.) turėtų būti įgiję aukštesnį vidurinį išsilavinimą – t. y. profesinį išsilavinimą arba A lygį atitinkantį išsilavinimą. Užtikrinant aukštos kvalifikacijos darbo jėgos pasiūlą, didelį iššūkį kelia tai, kad didelė jaunimo dalis yra nekvalifikuoti darbuotojai, o būsimose darbo vietose labiausiai prireiks aukštą kvalifikaciją arba profesinį išsilavinimą turinčių darbuotojų. Todėl pirmiausia būtina užtikrinti, kad kuo daugiau jaunimo įgytų geros kokybės išsilavinimą, įskaitant profesinį išsilavinimą.

4.6 Globalizacija ir naujos technologijos pakeis darbo rinką. Tai atsispindės, pavyzdžiui, vis labiau trumpėjančiuose produktų gyvavimo cikluose. Dėl darbo vietų judėjimo tarp sektorių ir naujų darbo organizavimo formų, atsiranda naujų darbo vietų, tačiau išskyla ir naujų įgūdžių poreikis.

4.7 Tai kelia naujus reikalavimus mokymuisi visą gyvenimą, suaugusiųjų mokymui ir darbuotojų gebėjimui prisitaikyti – ateityje tai taps darbinės veiklos dalimi. Ieškant naujoviškų sprendimų, bendra atsakomybė tenka visų pirma socialiniams partneriams ir švietimo įstaigoms.

4.8 CEDEFOP duomenimis, iki 2020 m. aukštos kvalifikacijos darbo jėgos poreikis padidės beveik 16 mln., o vidutinė kvalifikaciją turinčių darbuotojų poreikis padidės apie 3,5 mln. Tačiau manoma, kad mažai kvalifikuotos darbo jėgos poreikis sumažės maždaug 12 mln.

4.9 Manoma, kad 2010–2020 m. labai sumažės užimtumas pirminiuose sektoriuose, taip pat gamybos ir apdirbimo pramonės šakose. Didžiausio augimo tikimasi paslaugų sektoriuje, visų pirma verslo paslaugų sektoriuje; tačiau pardavimo, viešojo maitinimo, sveikatos priežiūros ir transporto sektoriai taip pat laikomi besiplečiančiais sektoriais. Augs žiniomis imlūs sektoriai, tačiau manoma, kad didės ir mažiau žinių reikalaujantys sektoriai, pavyzdžiui, mažmeninė prekyba. Toliau vyksta perėjimas prie žiniomis pagrįstos ekonomikos ir inovacijomis grindžiamo bei nuolat besikeičiančio pasaulio. Todėl labai svarbu geresnius profesinius įgūdžius paversti žiniomis, o tai savo ruožtu lems naujoves bei naujus produktus ir paslaugas. Darbuotojų gebėjimas prisitaikyti, kaip ir iki šiol, yra pagrindinis kriterijus tiek pavieniams asmenims, tiek ir švietimo sistemai siekiant patenkinti darbo rinkos poreikius.

4.10 Analizuojant darbo modelius ir ateities įgūdžių poreikį, daugiausia dėmesio reikia skirti naujovėms. Naujovės – tai gebėjimas patobulinti procesus ir metodus, tačiau svarbus vaidmuo tenka ir bendriesiems įgūdžiams, pavyzdžiui, kūrybingumui, problemų sprendimo, bendradarbiavimo ir vadovavimo įgūdžiams bei verslumui. Todėl, pavyzdžiui, žiniomis imliuose pramonės sektoriuose dirba daug žmonių, kurie patys neturi aukštos kvalifikacijos, tačiau prisideda prie naujovių tobulindami darbo procesus arba pačią organizaciją.

4.11 Pasak kai kurių tyrimų, daugiausia ekonomikos augimą lemiančių naujovių gimsta įmonėse. Įmonės vystosi dėl įdėtų pastangų ir klientų, tiekėjų bei darbuotojų poreikį.

4.12 Tačiau naujovės neturėtų būti suprantamos kaip disciplina. Naujovių pajėgumas kelia naujus reikalavimus švietimo sistemai, be kita ko, kyla klausimas, kaip stiprinti naujoviškus jaunimo įgūdžius, kad pradėję dirbti jie galėtų tiesiogiai prisidėti prie mūsų visuomenės gerovės kūrimo.

5. Būsimi pagrindiniai darbuotojai ir švietimo sistemos

5.1 Niekas tiksliai nežino, kokios darbo vietos bus ateityje. ES greitai paskelbs ES įgūdžių panoramą. ES bus kuriamos sektorinių įgūdžių tarybos (angl. *Sector Skills Council (SSC)*) ir bus galima geriau nustatyti būsimus poreikius bei esamus trūkumus. Pasaulinė konkurencija, technikos pažanga bei vidaus ir išorės migracija lemia tai, kad švietimo sistemų lankstumas ir gebėjimas prisitaikyti taps pagrindiniu sėkmę lemiančiu veiksniu.

5.2 Prireiks daug glaudesnio švietimo įstaigų, vyriausybių ir darbdavių tarpusavio koordinavimo ir bendradarbiavimo, pavyzdžiui, rengiant mokymo planus. Įgūdžiai bus kaupiami ir tobulinami visą gyvenimą – mokymo ir darbo metu. Tačiau įgūdžiai gali būti įgyjami ir ne darbo rinkoje – tai reikėtų labiau vertinti.

5.3 Būsimų pagrindinių darbuotojų mokymas prasideda jau pradinėje mokykloje, todėl reikėtų gerinti pamokų kokybę. Vaikai ir jaunimas mokykloje turėtų išmokti ir mokytis, ir pritaikyti naujai įgytas žinias. Labai svarbu, pavyzdžiui, mokyklų orientavimas pradinėje ir vidurinėje mokykloje bei profesinės konsultacijos. Mokytojams reikalingi su tuo susiję įgūdžiai.

5.4 Su profesinio mokymo sistema susiję klausimai nagrinėjami kitoje EESRK nuomonėje ⁽²⁾, tačiau norint ateityje užtikrinti tinkamus darbuotojų įgūdžius, profesiniam mokymui tenka esminis vaidmuo.

5.5 Profesiniam mokymui šiuo metu keliami dideli uždaviniai. Tai apima, pavyzdžiui, mokymo įvaizdį ir kokybę, profesinei veiklai reikalingų įgūdžių užtikrinimą ir patekimo į darbo rinką skatinimą. Daugelio profesinių mokymo programų atveju nustatytas aukštas nesėkmių rodiklis, kurį lemia jaunimo pradinio išsilavinimo trūkumas arba prasti jaunimo skaitymo įgūdžiai. Be to, perėjimas iš profesinio mokymo sistemos į aukštojo mokymo sistemą daugeliu atveju yra sudėtingas. Mokymo kursuose pastebėtas ir besimokančiųjų suskirstymas pagal lytį.

5.6 Kai kurios šalys įvedė dualinę profesinio mokymo sistemą. Tai reiškia, kad mokymas apima pamokas mokykloje ir darbą ir praktinį mokymą įmonėje. Užmezgus glaudų ryšį su įmone, atsiranda sąsajos su profesiniu gyvenimu ir užtikrinama, kad didelė dalis profesinį išsilavinimą turinčių žmonių greitai ras darbo vietą. Priešingai tokiai sistemai, pavyzdžiui, Švedijos, Belgijos ir Ispanijos profesinio mokymo sistemoms būdinga

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Profesinio mokymo po vidurinės mokyklos patrauklumo didinimas“ (Žr. šio Oficialiojo leidinio p. 1).

tai, kad jos turi mažai ryšių su įmonėmis, nes profesinis mokymas dažniausiai vyksta mokyklose. Todėl daugeliui jaunų žmonių šiose šalyse sudėtinga susirasti darbą.

5.7 Dauguma suinteresuotųjų subjektų (Komisija, EBPO, Parlamentas ir kt.) pabrėžia, kad darbo, praktikos ir išsilavinimo derinys yra gera profesinio gyvenimo pradžia. Todėl EESRK turėtų pateikti konkrečių iniciatyvų, kaip toliau skleisti dualinės profesinio mokymo sistemos praktiką ES.

6. Profesinės veiklos pradžia ir profesinis judumas

6.1 Perėjimas iš mokslo į darbą – taigi iš mokymo sistemos į darbo rinką – yra dažnai susijęs su finansiniais motyvais. Nors glaudesnių mokymo sistemos ir darbo rinkos ryšių užtikrinimas ir jaunimo patekimo į darbo rinką skatinimas yra politiniai ES prioritetai, tačiau pastarųjų metų patirtis parodė, kad tai susiję su dideliais iššūkiais.

6.2 Profesinis ir geografinis judumas Europoje vis dar ribotas, o jį dar labiau apsunkina kvalifikavimo sistemų kliūtys, su kvalifikacijų pripažinimu susijusios kliūtys arba konsultavimo trūkumas. Pagrindinis vaidmuo čia tenka ES mainų ir judumo programoms, todėl reikėtų jas stiprinti. Iki šiol daugiausia dėmesio buvo skiriama aukštajam išsilavinimui, tačiau ateityje reikėtų skatinti su techniniu ir profesiniu išsilavinimu susijusias judumo galimybes, pavyzdžiui, organizuojant stažuotes kitų valstybių narių įmonėse. Pavyzdžiui, organizuojant tarptautines stažuotes pasienio regionuose būtų galima pagerinti padėtį, jeigu vienoje šalyje trūksta praktikos vietų, o kitoje jų yra daug.

6.3 Šiuo atveju dualinė mokymo sistema galėtų būti atspirties tašku, leidžiančiu jaunimui sėkmingai pradėti profesinę veiklą ir užtikrinančiu, kad darbuotojai turi įmonei reikalingus įgūdžius. Eurobarometro atliktas tyrimas parodė, kad, pavyzdžiui, 87 proc. darbdavių esminiu įdarbinimo kriterijumi laiko profesinę patirtį, įgytą, pavyzdžiui, stažuotės metu.

6.4 Reikėtų užtikrinti platesnę teorinio mokymo mokyklose ir mokymo darbo vietoje derinio sklaidą. Tačiau šiuo atveju turėtų būti sudaromos sutartys, raginant įmones dalyvauti profesiniame jaunimo mokyme ir konkretaus stažuotojo rengimo

procesu. Tai būtų naudinga visiems. Įmonės galėtų savo darbuotojus pasirinkti iš didesnio kandidatų skaičiaus, be to, jos galėtų pasinaudoti naujomis žiniomis ir idėjomis. O mokymo įstaičams atsirastų galimybė įgyti naujų žinių ir bendradarbiauti su ekonomikos sektoriumi. Darbuotojams būtų naudinga darbo rinkoje įgyta praktinė patirtis.

6.5 Kadangi kuriant ir plėtojant dualinę švietimo sistemą prireiks papildomų išlaidų, ją sukurti norinčioms šalims ir regionams reikėtų skirti biudžetinę paskatą iš ES fondų ir programų, pavyzdžiui, iš Europos socialinio fondo.

6.6 Tačiau norint užtikrinti sėkmingą profesinės veiklos pradžią, profesinį judumą ir tolesnę karjerą, būtina patenkinti kai kurias sąlygas. Svarbu ne tik skatinti darbo vietų kūrimą, bet ir užtikrinti darbo rinkų atvirumą ir dinamiškumą – viena vertus, jos turi skatinti judumą, kita vertus – garantuoti jaunimui sėkmingą profesinės veiklos pradžią. Daug darbo vietų turinti darbo rinka ir savanoriško perkvalifikavimo galimybės padeda jaunimui surasti savo vietą darbo rinkoje.

6.7 Įgyvendindamos strategiją „Europa 2020“ daugelis valstybių reformuoja savo darbo rinkas siekdamas padidinti jų įsisavinimo pajėgumus ir pagerinti veikimą. Visų pirma, siekiant užtikrinti sklandų jaunimo patekimą į rinką labai svarbu panaikinti esamas kliūtis, kurios trukdo darbdaviams pasiūlyti jaunimui standartinės darbo sutartis. Darbdaviams ir darbuotojams tai neturėtų suteikti kokių nors privalumų ar trūkumų – tik darbo pobūdis turėtų būti pagrindinis kriterijus, priimant sprendimą dėl to, kokią darbo sutarties formą pasirinkti įdarbinimo metu.

6.8 Būtina sukurti aktyvią darbo rinkos politiką, kuri tiek darbo ieškantiems, tiek dirbantiems asmenims suteiktų paskatų mokytis visą gyvenimą, mokytis papildomai ir kelti kvalifikaciją. Reikalinga aktyvi darbo rinkos politika, kuri prisidėtų prie judumo gerinimo ir būtų taip jaunimui atvertų perspektyvas patekti į darbo rinką.

6.9 Įvairios individualios teisės, nesusietos su konkrečia įmone ar darbo vieta, tačiau išliekančios kiekvieno individo teise – net ir keičiant darbą – taip pat galėtų didinti darbo rinkos judumą. Tokios teisės yra, pavyzdžiui, pensijų teisės arba fondų lėšomis finansuojami mokymo kursai.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pilietinės visuomenės dalyvavimo kuriant būsimą Europos energijos bendriją (nuomonė savo iniciatyva)

(2012/C 68/03)

Pranešėjas **Pierre-Jean COULON**

Birželio 14 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Pilietinės visuomenės dalyvavimo kuriant Europos energijos bendriją.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 20 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 183 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria pastarojo meto Europos Komisijos iniciatyvoms, kuriomis siekiama toliau plėtoti energetikos jungtis ir baigti kurti energijos vidaus rinką. Jis taip pat remia pastangas stiprinti ES ir jos valstybių narių poziciją tarptautinėje arenoje. Komitetas taip pat susipažino su energetikos veiksmų planu iki 2050 m., kurį Komisija paskelbė 2011 m. gruodžio 15 d., ir pirmiausia atkreipia dėmesį į nurodytą būtinybę sukurti „Europos lygmens koncepciją, kuri padėtų užtikrinti, kad visos valstybės narės vienodai suprastų svarbiausius [...] aspektus.“

1.2 EESRK iš esmės palaiko pasiūlymą sukurti Europos energijos bendriją (EEB) ir pritaria būtiniais tarpiniais etapams, visų pirma Europos regioniniams energetikos tinklams, atsinaujinančiosios energijos vystymo fondui ir dujų pirkimo grupei.

1.3 EESRK rekomenduoja siekti didesnių tikslų ir integruoti Europos rinkas siekiant suderinti ir sumažinti energijos kainas. Kalbant apie energijos rūšių derinį, jis taip pat siūlo pasirinkti Europos mastu labiausiai derančius ir veiksmingiausias sprendimus. Valstybių grupės galėtų plėtoti glaudesnę bendradarbiavimą vykdydamos prioritetinius infrastruktūros, jungčių ir papildomumo energijos gamybos ir tiekimo srityje projektus.

1.4 EESRK siūlo investicijas, taip pat ir nacionalines, nukreipti į mokslinius tyrimus į mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių energetikos technologijų sritį. Pagrindinį dėmesį reikia skirti atsinaujinančiajai energijai ir ambicingiems projektams, galintiems padėti atgaivinti Europos pramonę ir pakelti užimtumo lygį.

1.5 EESRK pasisako už tai, kad galimybės vartoti energiją užtikrinimas visiems piliečiams taptų vienu iš bendros ES energetikos politikos tikslų. Komitetas ragina kompetentingas

institucijas ar energijos tiekėjus nuolat informuoti galutinius vartotojus apie jų teises ir, prireikus, sustiprinti vartotojų apsaugą. EESRK rekomenduoja nedelsiant spręsti energijos nepritekliaus problemą, visų pirma sudarant Europos energijos solidarumo paktą.

1.6 EESRK pasisako už tai, kad būtų sukurta bendra apsirūpinimo iškastiniu kuru struktūra. Jis ragina sustiprinti ES suteiktus įgaliojimus derėtis dėl tarptautinių energijos tiekimo susitarimų ir juos kontroliuoti.

1.7 EESRK rekomenduoja sustiprinti ES bendradarbiavimą energijos srityje su besivystančiomis ir kaimyninėmis šalimis vadovaujantis vystymosi ir partnerystės dvasia.

1.8 Turint omenyje aplinkos apsaugos problemų svarbą, reikiamų investicijų mastą, socialines politinių sprendimų pasekmes, poveikį gyvenimo būdui ir visuomenės pritarimo poreikį, piliečius būtina informuoti ir įtraukti į diskusijas energetikos klausimais. EESRK ragina sukurti Europos pilietinės visuomenės forumą, kuriam būtų patikėta domėtis energijos klausimais ir kuris dalyvaujančioms organizacijoms suteiktų galimybę savo nuomonę perduoti sprendimus priimantiems pareigūnams.

1.9 EESRK turi tapti periodiškai vykstančių struktūruotų debatų su Europos pilietine visuomene vieta, kur būtų aptariama Europos energijos bendrijos kūrimo eiga.

1.10 EESRK rekomenduoja iki 2014 m. įvertinti remiantis SESV sutarties 194 straipsniu padarytą pažangą ir išnagrinėti, ar atsižvelgiant į šioje nuomonėje pateiktus pasiūlymus būtini pakeitimai.

2. ES energetikos politika: problemos, pažanga ir trūkumai

2.1 ES padėčiai energijos srityje būdingas vis didėjantis namų ūkių gamybos ir suvartojimo disbalansas ir stipri bei nuolatinė priklausomybė nuo daug anglies dioksido išskiriančių energijos šaltinių. Taigi, Europos Sąjunga vienu metu turi įveikti tris rimtus iššūkius, kurie *a priori* yra sunkiai suderinami:

- kova su klimato kaita ir mažai anglies dioksido išskiriančios visuomenės kūrimas;
- integracija ir veiksminga energijos vidaus rinka ir prieinamos energijos kainos;
- energijos tiekimo saugumas.

2.2 Tikslas sukurti elektros energijos ir dujų vidaus rinką buvo užsibrėžtas 1996 m. (pirmasis liberalizavimo aktų rinkinys), bet praėjus penkiolikai metų energijos vidaus rinka yra tik tolima svajonė: iš vienos šalies į kitą perduodama tik 10 proc. elektros energijos, vartotojai vis dar negali pasirinkti kitoje valstybėje narėje įsisteigusio tiekėjo, atsinaujinančiosios energijos išteklių, kurie turėtų tapti pagrindiniu elektros energijos gamybos šaltiniu, plėtojimas ir toliau grindžiamas nacionaliniais paramos mechanizmais, tinklų planavimas iš esmės išlieka nacionaline kompetencija (Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra yra atsakinga tik už tarptautinius pajėgumus, o juk iš tiesų integruota rinka reikalauja bendrų veiksmų nacionalinių tinklų srityje), ES ne visada laikosi vieningos pozicijos tiekiančiųjų šalių atžvilgiu ir pan. Svarbiausia politika susijusi su dujų ir elektros energijos sektoriumi vis dar didžiąja dalimi nustatoma nacionaliniu lygmeniu.

2.3 Šių klausimų apimtis ir didelė ES valstybių narių politinė, ekonominė ir techninė tarpusavio priklausomybė reikalauja imtis bendrų veiksmų, kuriuos plėtojant pirmenybė būtų teikiama bendram ES interesui, o ne nacionaliniams interesams.

2.4 Dabartinis tikslas yra baigti kurti energijos vidaus rinką 2014 m. Europos energetikos sistemos sukūrimas atitinka europiečių pageidavimą. Neseniai atliktos Europos Parlamento Eurobarometro apklausos (2011 m. sausio 31 d. Eurobarometro standartinė apklausa „Europos Sąjunga ir energija“ ir 2011 m. balandžio 19 d. Specialusis Eurobarometras 75.1) rodo, kad: a) europiečiai tiki Europos pridėtine verte ir pirmenybę teikia Bendrijos požiūriui, b) juos neraminantys klausimai sutampa su pirmiau išvardytais dideliais iššūkiais šia eilės tvarka: kainų stabilumas, atsinaujinančioji energija ir energijos tiekimo saugumą geriau užtikrintų su kitomis ES šalimis koordinuojamos priemonės. Galiausiai 78 proc. europiečių pritaria pasiūlymui steigti Europos energijos bendriją.

2.5 EESRK mano, kad veiksmingai reaguodama į šiuos rimtus piliečių nuogastavimus ES pajėgtų susigrąžinti savo

veiklos legitimumą. Laipsniškas EEB kūrimas yra geriausias būdas sušvelninti europiečių jaučiamus ekonominius ir socialinius energetikos problemų padarinius. Konkreti energetinė valstybių narių tarpusavio priklausomybė kelia rimtą pavojų ES sanglaudai, jei ji nesusiejama su demokratiškais valdymo mechanizmais, leidžiančiais priimti bendrus sprendimus bendro intereso labui.

3. Europos energijos bendrijos (EEB) kūrimas

3.1 Esant tokioms aplinkybėms Jacques Delors pasiūlė įsteigti tikrą „Europos energijos bendriją“ (EEB) ir šis projektas sulaukė Jerzy Buzek pritarimo. EESRK mano, kad minėtas politinis projektas, dėl kurio ekspertų grupė *Notre Europe* parengė išsamią ataskaitą, (žr. http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/Etud_Energie_fr.pdf) galėtų padėti įveikti iššūkius ir tuo pačiu susigrąžinti legitimumą ir suteikti naują postūmį Europos projektui.

3.2 Pasiūlyta įvairių galimybių, pradedant *status quo* (SESV 194 straipsnis) ir baigiant naujos Europos energijos sutarties sudarymu.

3.3 Taip pat pasiūlyti tarpiniai etapai, būtent:

- tvirtesnis bendradarbiavimas Europos regioninių energetikos tinklų srityje,
- bendras energijos fondas naujoms technologijoms vystyti,
- Europos dujų pirkimo grupės sukūrimas.

3.4 Kelete jau priimtų savo nuomonių EESRK siūlė numatyti bendras Europos energijos paslaugas⁽¹⁾ ir laikosi nuomonės, kad reikia pasinaudoti *Notre Europe* ekspertų grupės parengtos ataskaitos suteikiama proga ir žengti toliau, į diskusijas įtraukiant pilietinę visuomenę bei įgyvendinant integracijos ir bendradarbiavimo priemones.

4. Europos Sąjunga renkasi labiau integruotą energetikos politiką

4.1 EESRK palankiai vertina Europos Komisijos iniciatyvas energetikos problemoms spręsti, visų pirma jos neseniai pateiktus pasiūlymus dėl krizių prevencijos, tinklų bei infrastruktūros ir apsirūpinimo iš trečiųjų šalių užtikrinimo. Šie pasiūlymai skatina solidarumą, bendradarbiavimą ir didesnę efektyvumą bei nukreipti bendros vizijos linkme.

⁽¹⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 43–49.
OL C 306, 2009 12 16, p. 51–55.

4.2 EESRK pritaria neseniai pateiktam pasiūlymui dėl reglamento dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių (COM(2011) 658 final), kuris siejasi su 2010 m. pasiūlytu integruoto Europos energetikos tinklo planu (COM(2010) 677 final). Komitetas savo poziciją išdėstys atskiroje nuomonėje (Nuomonė TEN/470).

4.3 EESRK remia Komisijos iniciatyvas, kuriomis ES energetikos politikai siekiama suteikti integruotą ir darnų išorės aspektą, galintį padėti užtikrinti didesnę apsirūpinimo iš trečiųjų šalių saugumą (COM(2011) 539 final). EESRK pritaria bet kokioms pastangoms sustiprinti ES poziciją išorės partnerių atžvilgiu. Šį klausimą Komitetas aptars savo nuomonėje TEN/464.

4.4 EESRK pritaria keitimosi informacija mechanizmui, taikomam tarpvyriausybiniams valstybių narių energetikos susitarimams su trečiosiomis šalimis (COM(2011) 540 final). Šis Europos Komisijos pasiūlymas yra svarbus siekiant pabrėžti bendro Europos intereso viršenybę nacionalinių interesų atžvilgiu (Nuomonė TEN/464).

5. Rytdienos problemoms išspręsti būtinos didesnio užmojo ir aktyvesnės pastangos

5.1 Nors pasiekta daug, EESRK mano, kad reikia žengti į priekį plėtojant bendrą energijos klausimų valdymą, ypač turint omenyje mažai anglies dioksido išskiriančios energetikos sistemos sukūrimo iki 2050 m. tikslą.

Integruotos energijos rinkos kūrimas Europos lygmeniu

5.2 Energijai taikomais Europos Sąjungos teisės aktais reikėtų labiau skatinti bendrą požiūrį į energijos gamybą. Tai pirmiausia pasakytina apie atsinaujinančiąją energiją, kuriai nustatyti nacionaliniai tikslai. Pirmenybę svarbu teikti tokioms investicijoms, kurios ekonomiškai efektyviausios būtinų sąnaudų ir gamybos ES teritorijoje teikiamos naudos požiūriu. Taip pat reikia užtikrinti didesnę solidarumą tais atvejais, kai Europos mastu pagaminama mažai energijos. Tam gali prireikti koreguoti Europos Sąjungos teisės aktus.

5.3 Todėl EESRK primena, kad svarbu bendrai planuoti tinklus ir juos tarpusavyje sujungti, kad būtų išvengta perkrovų, ypač pasienyje. Europos Komisija šioje srityje turėtų atlikti varomosios jėgos vaidmenį. Taip pat reikia privataus sektoriaus ūkinės veiklos vykdytojams nubrėžti ilgalaikes investicijų grąžos perspektyvas. Tokiu būdu būtų galima plėtoti privačiojo ir viešojo sektorių partnerystę.

5.4 Nors energijos rūšių derinimas priskiriamas nacionalinei kompetencijai, valstybės narės turi elgtis atsakingai priimdamos sprendimus energijos gamybos klausimais. Tam tikrų valstybių narių vienašališkai priimti sprendimai, pavyzdžiui, nulemti Fukušimos avarijos ir apsunkinę energijos paklausos ir gamybos pusiausvyrą regionų lygiu, nuo šiol, turint omenyje didelę tarpusavio priklausomybę, turi būti priimami ES lygmeniu. Atsinaujinančiosios energijos plėtojimas ilginiui pareikalau bendromis

pastangomis užtikrinti rezervinę energijos gamybą, kurios pakaktų tais atvejais, kai naudojant atsinaujinančius energijos šaltinius būtų pagaminama mažai energijos.

5.5 Koordinavimo trūkumas kenkia valstybių narių apsirūpinimo energija saugumui ir paverčia niekais tuo pat metu dedamas pastangas stiprinti jungtis ir solidarumą Europos Sąjungoje. Tuo pačiu branduolinės energijos, kuri yra mažai anglies dioksido išskiriantis energijos šaltinis, neturi būti atsisakyta trumpalaikiu laikotarpiu masiškai pasirenkant teršiančius energijos šaltinius, kadangi tai būtų nesuderinama su ES tikslu. Tai turi būti daroma užtikrinant kuo didesnę skaidrumą ir derinant veiksmus su organizuotos pilietinės visuomenės atstovais.

5.6 EESRK mano, kad turint omenyje valstybių narių energetinę tarpusavio priklausomybę, galima numatyti tik Europos Sąjungos, o ne nacionalinę, energetinę nepriklausomybę.

5.7 EESRK siūlo apsvarstyti galimybę nustatyti bendrą atskirų valstybių narių ar ūkinės veiklos vykdytojų pogrupių požiūrį atsižvelgiant į jų pasirinktus energijos rūšių derinius ir jų tarptautinės energijos prekybos praktiką. Šis regioninis koordinavimas leistų padidinti atitinkamų valstybių narių sprendimų energijos klausimais dermę ir jų apsirūpinimo energija saugumą. Beje, šios grupės galėtų geriau pasinaudoti kiekvieno energijos ištekliais tiek kalbant apie atsinaujinančiąją energiją, tiek apie bazinės apkrovos elektros energijos gamybą naudojant kitus energijos šaltinius.

5.8 EESRK siūlo, kad šios grupės būtų atsakingos už savo energijos rūšių derinio pasirinkimą ir savo infrastruktūros tinklą. Tuomet būtų galima sukurti darnias ir tarpusavyje sujungtas regionines energijos bendrijas. Jų privalumas būtų tas, kad atitinkamose valstybėse narėse būtų sudarytos vienodos rinkos sąlygos (energijos kaina, subsidijos atsinaujinančiajai energijai, ryšiai su vartotojais ir kt.).

5.9 Viena iš tam tikruose Europos regionuose sėkmingai suderintų politikos sričių yra puikus įrodymas, kad politikos suderinimas turi negincijamą poveikį rinkų integracijai: sujungtas rinkas įgyjama perdavimo pajėgumų. Jei tinklų sujungimo pajėgumai neribojama tarptautinės prekybos, skirtingų šalių sujungimas kainų požiūriu leidžia sukurti bendrą prekybos zoną ir atitinkamai bendrų kainų zonas. Tai padeda kurti bendrą Europos elektros energijos rinką. Nord Pool Spot 1993 m. įvedė „kainos padalijimą“ (angl. price splitting), o 2006 m. pirmą kartą atliktas Prancūzijos, Belgijos ir Nyderlandų kainų susiejimas. Laikui bėgant galima būtų tikėtis, kad šios rinkos sąlygos vartotojams suteiks platų transeuropinių sprendimų pasirinkimą.

5.10 EESRK atkreipia dėmesį į ekonomines galimybes, kurias šios makroekonominės grupės teikia valstybėms narėms visų pirma masto ekonomijos ir su atsinaujinančiosios energijos ištekliais susijusio pramonės vystymosi požiūriu.

5.11 EESRK primena savo pritarimą kuo įvairesniam ir tvariam energijos rūšių deriniui. Nacionaliniai sprendimai turi atitikti ES teisės aktus ir tikslus. EESRK reikalauja, kad minėti sprendimai neturėtų neproporcingų neigiamų padarinių ekonomikai, aplinkai arba visuomenei. Atsižvelgiant į tai, ES derėtų ištirti naujus energijos šaltinius, pavyzdžiui, skalūnų dujas, surengus išsamias ir skaidrias konsultacijas su organizuotos pilietinės visuomenės atstovais, kad būtų išvengta skirtingo nacionalinio požiūrio pavojaus.

ES konkurencingumo skatinimas: reikia sutelkti ir padidinti finansinius išteklius

5.12 Reikėtų skatinti bendras valstybių narių ir ūkinės veiklos vykdytojų mokslinių tyrimų pastangas ir kurti atitinkamus mokslinių tyrimų tinklus ir bendruomenes, visų pirma atsinaujinančiosios energijos ir mažai anglies dioksido išskiriančių technologijų srityse, pavyzdžiui, pasinaudojant technologinių mokslinių tyrimų platformomis.

5.13 Turint omenyje stambių investicijų poreikį ir dabartinius biudžeto apribojimus, turimus išteklius reikia skirti pagrindinėms problemoms spręsti. Svarbu stiprinti nacionalinio ir Europos finansavimo sąsajas. Pavyzdžiui, valstybės narės savo nacionalinę moksliniams tyrimams teikiamą paramą galėtų nukreipti su Europos Sąjungos tikslais susijusiems projektams.

5.14 Reikia įvertinti, ar infrastruktūrai ir moksliniams tyrimams skirtų finansinių išteklių konsolidavimas gali padidinti finansavimo veiksmingumą. Pavyzdžiui, įgyvendinant įvairias Europos Sąjungos ir nacionalines finansavimo programas, energetikos projektams būtų galima skirti nustatyto dydžio sumas.

5.15 Jei atitinkamas vertinimas būtų palankus, obligacijų naudojimas projektų finansavimui galėtų tapti veiksminga priemone padidinti išteklius, skirtus moksliniams tyrimams ir atsinaujinančiosios energijos šaltinių bei infrastruktūros vystymui skatinti.

5.16 Reikia geriau apibrėžti EIB paskolų prioritetus atsižvelgiant į prioritetinius ES infrastruktūros projektus. Turi būti suteikta galimybė gauti EIB paskolą valstybių narių makroregioninių grupių investicijoms.

5.17 Bendros ir suderintos pastangos vystant atsinaujinančiąją energiją galėtų padėti ES įveikti dabartinę ekonomikos krizę. Energijos už prieinamą kainą turėjimas yra lemiamas ekonomikos konkurencingumo veiksnys. Tai duotų daug naudos: būtų sukurta darbo vietų, sukaupia patirties, atgaivinta ES pramonė ir kt. Tokie projektai kaip vadinamasis supertinklas arba pažangiųjų tinklų kūrimas ir panaudojimas galėtų skatinti pramonės bendradarbiavimą ir inovacijų diegimą visoje ES.

Energetikos politika visų labui

5.18 Negalima apsiriboti rinkos integravimu, vienu iš bendros ES energetikos politikos tikslų turi būti galimybės vartoti energiją užtikrinimas visiems piliečiams.

5.19 Teisinga ir skaidri energijos kaina įmonėms sudaro sąlygas augti ir investuoti. Prieinamos energijos kainos neatsiejamos nuo veiksmingų sprendimų, integruotos ir skaidrios energijos vidaus rinkos ir nacionalinėms bei Europos reguliavimo institucijoms suteiktų platesnių kontrolės įgaliojimų.

5.20 Vartotojų teisės yra apibrėžtos Europos teisės aktais, bet jie šias teises prastai išmano ir mažai jomis naudojasi. Komitetas ragina kompetentingas institucijas ar energijos tiekėjus nuolat informuoti galutinius vartotojus apie jų teises. Komitetas prašo nacionaliniu lygiu reguliariai skelbti vartotojų teisių įgyvendinimo ataskaitas. Siekiant užtikrinti vartotojų teisių įgyvendinimą, prireikus būtų galima taikyti papildomas priemones.

5.21 2010–2011 m. žiemą energijos nepriteklių patyrė nuo 50 iki 125 mln. europiečių (atsižvelgiant į vartojamą apibrėžtį). Šį nepriteklių jaučia labiausiai skurstantys ir prasčiausiomis sąlygomis gyvenantys piliečiai, kurių būstai dažnai prastai apšiltinti ir kurie negali sumokėti netgi valstybėse narėse taikomų lengvatinių įkainių. EESRK siūlo, kad Europa, dėdama reikiamas pastangas energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir paklausos mažinimo srityse, iš naujo apsvaistytų galimybę sustiprinti solidarumo 27 valstybių narių lygiu stiprinimo mechanizmus siekiant įveikti energijos nepriteklių, pradedant bendros apibrėžties nustatymu (?).

5.22 Europos energijos solidarumo paktu galėtų būti įtvirtintas strateginis ir gyvybiškai svarbus energijos aspektas (prieinamumas, įperkamumas, reguliarumas, patikimumas ir kilmė) Šis Europos socialinė energetikos mechanizmas patvirtintų, kad Europai rūpi piliečių problemos. Jis taptų neatskiriama dalimi pastangų, dedamų siekiant geresnio socialinio suderinimo, būtino norint sustiprinti ir iš naujo įprasminti Europos projektą. Jis turės būti įgyvendinamas atitinkamu lygmeniu taikant konkrečias priemones.

Europos Sąjungos energetikos politikos išorės aspekto stiprinimas

5.23 EESRK pritaria asociacijos *Notre Europe* ekspertų pasiūlymui dėl Europos dujų pirkimo grupės sukūrimo, jei tai leistų grupei priklausančioms valstybėms ir įmonėms įgyti daugiau derybinių galių, užtikrinti didesnę apsirūpinimo energija saugumą ir sumažinti kainų svyravimus laikantis konkurencijos taisyklių. Vėlesniame etape būtų galima sukurti bendrą apsirūpinimo dujomis ir galbūt kitokiu iškastiniu kuru struktūrą.

(?) EESRK nuomonė dėl Energijos nepritekliaus ekonomikos krizės ir liberalizavimo sąlygomis, OL C 44, 2011 2 11, p. 53–56.

5.24 Tais atvejais, kai kalba eitų apie keletą valstybių narių, Taryba turėtų suteikti Europos Komisijai įgaliojimus ES vardu vesti derybas dėl energijos tiekimo susitarimų su trečiosiomis šalimis. EESRK palankiai vertina Tarybos sprendimą patikėti Europos Komisijai valstybių narių vardu derėtis su Azerbaidžanu ir Turkmėnistanu dėl dujų tiekimo Kaspijos jūros dujotiekiu susitarimų. EESRK ragina Tarybą ir Komisiją plačiau taikyti tokią praktiką panašiomis aplinkybėmis.

5.25 EESRK rekomenduoja Europos Komisijai vykdyti atidesnę visų nacionalinių su trečiosiomis šalimis sudarytų energijos tiekimo susitarimų stebėseną. Europos Komisija turėtų turėti galimybę patvirtinti šiuos susitarimus atsižvelgdama į jų teigiamą ar neigiamą poveikį visai ES (Nuomonė TEN/464).

5.26 EESRK rekomenduoja Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių ir rytinių ES kaimynių atžvilgiu laikytis vystymusi ir partneryste grindžiamo požiūrio, kuris leistų užtikrinti ES energijos šaltinių įvairovę ir saugumą (visų pirma apsirūpinimą atsinaujinančiąja energija pasinaudojant Desertec, Viduržemio jūros regiono energijos žiedu, Viduržemio jūros regiono saulės energijos planu, Medgrid) ir padėti ES partneriams išnaudoti savo potencialą. ES galėtų teikti techninę pagalbą, pasidalyti savo žiniomis ir patirtimi mokymo ir projektų įgyvendinimo srityse (Nuomonė REX/329).

5.27 EESRK mano, kad EEB ir kitos tarpinės struktūros turėtų turėti stiprų išorės aspektą, kuris leistų besivystančioms šalims sudaryti palankias sąlygas apsirūpinti energija. Šioms šalims reikia padėti, kad jos pasigamintų joms reikiamą energiją, antra vertus, jos taip pat turi būti pajėgios eksportuoti į Europą, kad galėtų finansuoti savo investicijas.

5.28 EESRK susipažino su 2011 m. lapkričio 24 d. Transporto, telekomunikacijų ir energetikos tarybos išvadomis dėl ES energetikos politikos išorės aspekto stiprinimo. Jis taip pat susipažino su Tarybos prioritetais ir dar kartą primena savo prašymą geriau integruoti šalių energetikos politiką bent jau nuolat aptariant būsimums sprendimus. Kalbant apie metodą, Komitetas rekomenduoja visais atvejais, kai tai sukurtų pridėtinę vertę, laikytis Bendrijos požiūrio glaudžiai bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis.

Pilietinės visuomenės įtraukimas

5.29 Turint omenyje aplinkos apsaugos problemų svarbą, reikiamų investicijų mastą, socialinius politinių sprendimų padarinius, poveikį gyvenimo būdui ir legitimumo poreikį, piliečius būtina įtraukti į diskusijas energijos klausimais. Europiečiai turi teisę gauti aiškią ir skaidrią informaciją apie Europos, nacionalinių ir regionų lygiu priimamus sprendimus energijos srityje⁽³⁾.

⁽³⁾ Branduolinės energijos klausimu Prancūzijoje žr. ANCCLI (Nacionalinė vietos informavimo komitetų ir komisijų asociacija), kuri įsteigta Valstybės tarybos dekretu.

Nacionalinės ESRT šiuo atveju turėtų atlikti svarbų vaidmenį. Būtina organizuoti informacines kampanijas ir konsultacijas dėl pagrindinių Europos energetikos problemų. Taip pat reikia akcentuoti efektyvaus energijos vartojimo svarbą.

5.30 Piliečiams taip pat reikia suteikti galimybę išsakyti savo nuomonę apie pagrindinius politinius sprendimus. Būtų galima organizuoti konsultacijas atitinkamu lygmeniu. Jau daug metų EESRK organizuoja ES lygmens konsultacijas (pavyzdžiui, dėl branduolinės energijos, anglies dioksido surinkimo ir saugojimo). Nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos turėtų būti raginamos organizuoti plataus masto konsultacijas su pilietine visuomene.

5.31 EESRK siūlo sukurti Europos pilietinės visuomenės forumą, kuriam būtų patikėta domėtis energijos klausimais. Šis forumas glaudžiai bendradarbiautų su ES institucijomis ir reguliariai posėdžiautų, kad prisidėtų prie daugiametės energijos rinkos integracijos programos. Forume galėtų dalyvauti energijos srityje aktyvios Europos ir nacionalinės organizacijos. Su šiuo forumu būtų galima konsultuotis dėl ES energetikos tinklo koncepcijos, perėjimo prie mažai anglies dioksido išskiriančios energetikos sistemos sukūrimo iki 2050 m. ir su tuo susijusių ekonominių ir socialinių klausimų. Forumo nariai taip pat turėtų gauti atitinkamą informaciją, kurią jie galėtų perduoti panašioms organizacijoms valstybėse narėse.

5.32 Energijos sprendimų legitimumas yra dar viena problema (branduolinė energija, CCS, vėjo jėgainių parkai, aukštos įtampos linijos ir kt.). Dalyvavimas ir atsakomybė yra neatsiejami. EESRK, kuris pirmininkauja Europos branduolinės energijos forumo Skaidrumo darbo grupei, galėtų prisidėti prie skaidraus piliečių informavimo ir bendravimo su jais naudodamas savo interneto svetainę (gerosios praktikos sklaida, bendradarbiavimo iniciatyvų ir projektų stebėseną, sektoriaus raida, susipažinimas su pilietinės visuomenės nuomone siekiant ją aptarti pilietinės visuomenės forume energijos klausimais ir perduoti atsakingiems politikams). EESRK ragina Europos Komisiją ir valstybes nares teikti piliečiams tinkamą informaciją naudojant nešališkas ir objektyvias informavimo priemones. Šioje srityje ypač svarbus pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo ir konsultacijų forumai.

Galima institucijų raida ilgesnės trukmės laikotarpiu

5.33 Europos energijos bendrijos sukūrimas yra galutinis tikslas. Tačiau, kadangi 27 valstybėms narėms gali būti sudėtinga vienu metu pasukti ta pačia kryptimi, glaudesnis valstybių narių bendradarbiavimas, visų pirma regionų lygiu, galėtų padėti sparčiau žengti į priekį. Tačiau šie veiksmai neturi prieštarauti ES teisės aktams arba kitoms priemonėms, o tai galima užtikrinti nuolat rengiant konsultacijas su ES institucijomis ir jas įtraukiant. Prireikus būtų galima sukurti formalius mechanizmus.

5.34 EESRK rekomenduoja iki 2014 m. įvertinti, remiantis SESV sutarties 194 straipsniu, padarytą pažangą ir išnagrinėti, ar atsižvelgiant į šioje nuomonėje pateiktus plataus užmojo pasiūlymus būtini pakeitimai. Naują institucinę sistemą būtų galima nustatyti remiantis EAPB sutartimi. Turi būti sudaryta galimybė bet kokią naują institucinį darinį ir jo *acquis* integruoti į ES struktūrą, jei valstybės narės priima tokį sprendimą.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos išorės santykių vaidmens stiprinant taiką. Geriausioji praktika ir perspektyvos

(2012/C 68/04)

Pranešėja **Jane MORRICE**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. sausio 19–20 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES išorės santykių vaidmens stiprinant taiką. Geriausioji praktika ir perspektyvos.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 15 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 19 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 190 narių balsavus už, 1 - prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Taikos stiprinimas - Europos Sąjungos DNR. Jau pats Sąjungos sukūrimas, plėtra ir išlikimas krizės laikais liudija apie jos taikos stiprinimo meną. ES, kaip nacijų bendrijai, propaguojančiai taiką, žmogaus teises, lygybę ir pakantumą, tenka moralinė pareiga remti taikos stiprinimą visame pasaulyje, o dabar šį įgaliojimą jai suteikia ir Sutartis. Tačiau stiprindama taiką pasaulyje ji nepakankamai išnaudoja savo potencialą, jos paramos poveikis pozityviems poslinkiams nėra toks svarus, koks turėtų ir galėtų būti. Nepaisant pastangų didinti nuoseklumą įsteigiant Europos išorės veiksmų tarnybą, dar nėra integruoto „visai ES priimtino požiūrio“. Be aiškiai apibrėžtos taikos stiprinimo strategijos, be geresnio visų ES taikos stiprinimo veiksmų vykdytojų dalijimosi patirtimi ir nesant tikrojo bendradarbiavimo taikos stiprinimo srityje su valstybėmis narėmis, tarptautiniais pagalbos teikėjais, nevyriausybinėmis organizacijomis ir pilietinės visuomenės organizacijomis vietose, nebus visiškai išnaudotas ES potencialas realiai ir tvariai pakeisti padėtį neramiausiuose pasaulio regionuose. Iššūkis didelis, tačiau atpildas dar didesnis. Taiki Europa dar labiau klestėtų taikiamame pasaulyje.

1.2 Remdamasis šiomis išvadomis, EESRK pateikia šias rekomendacijas:

Strategija ir politika

1.2.1 Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT) turėtų parengti Taikos stiprinimo strategiją, kuri apimtų civilinius, karinius, diplomatinčius, politinius, greito reagavimo, humanitarinius, ilgalaikės paramos vystymuisi, trumpalaikės pagalbos, klimato kaitos, prekybos ir investicijų politikos bei visus kitus ES veiksmus, darančius poveikį pažeidžiamoms zonoms.

1.2.2 Strategijai parengti turėtų būti sukurta laikinoji darbo grupė, kurią sudarytų EP, EK, RK, EESRK, EIB ir taikos stiprinimo NVO atstovai.

1.2.3 ES politikai ir programoms, ypač įgyvendinamoms konfliktų zonose, turėtų būti taikomas poveikio konfliktui vertinimas, kad būtų užtikrinta jų dermė su ES normomis ir vertybėmis ir būtų galima garantuoti, kad ES pagalba būtų panaudota kuo efektyviau.

Operacijos

1.2.4 Turėtų būti parengtas Principų kodeksas, taikomas visoms ES operacijoms konfliktų zonose ir regionuose, kuriuose dažnai kyla konfliktai.

1.2.5 Visi taikos stiprinimo projektai turėtų skatinti gerą valdymą ir demokratijos principų (žmogaus teisių, žodžio laisvės, lyčių lygybės, politinių ir profesinių sąjungų laisvių) bei aplinkos apsaugos normų laikymąsi.

1.2.6 Turėtų būti nustatyti rodikliai, pagal kuriuos būtų vertinama pažanga, padaryta įgyvendinant reformas ir stiprinamos stebėsenos sistemos, kad į jas būtų įtraukti pilietinės visuomenės atstovai, stebėsenos institucijose būtų lyčių pusiausvyra bei garantuotas išsipareigojimų įgyvendinti reformas vykdymas. Reikėtų daugiau dėmesio skirti konfliktų prevencijai, ypač pabrėžiant švietimo ir žiniasklaidos, įskaitant socialinę mediją, vaidmenį pažeidžiamose zonose ir aktyviai skatinti ir remti priemones, skirtas propaguoti susitaikymą, įskaitant kultūrų dialogą ir tarpininkavimą.

1.2.7 Turėtų būti stiprinamas ES ryšis su organizuota pilietine visuomene pažeidžiamose zonose teikiant didesnę paramą organizacijoms, kurioms yra artimos ES vertybės, propaguojančios pakantumą, pliuralizmą ir kitus taikos stiprinimo veiksmus, o EESRK darbas šioje srityje turėtų būti palengvintas.

1.2.8 Turėtų būti skatinama laikytis JT rezoliucijos Nr. 1325 dėl moterų, taikos ir saugumo, teikiama didesnė parama moterų grupėms, dirbančioms vietoje, ir lyčių lygybės skatinimui.

1.2.9 Konfliktų aukos, ypač vaikai, turėtų sulaukti jautresnio ir tikslingesnio dėmesio ir didesnio ES pripažinimo bei paramos.

1.2.10 Turėtų būti skatinama įgyvendinti pažeidžiamo jaunimo, ypač vaikinių, rėmimo programas, palengvintas ir remiamas jų įgyvendinimas, kad jie galėtų atlikti visavertį ir konstruktyvų vaidmenį visuomenėje.

1.2.11 Civilių darbuotojų įdarbinimas ir rengimas darbui misijose turėtų būti plečiamas ir tobulinamas, o misijos turėtų būti perorientuotos į civilinį, o ne karinį krizių valdymą.

1.2.12 Turėtų būti sukurta Europos taikos stiprinimo įvairių sričių, patyrusių ekspertų ir kandidatų (teisėjų, teisininkų, policijos, taikos stiprinimo NVO, tarpininkų, administratorių ir politikų), siunčiamų į civilines misijas, duomenų bazė.

Geriausioji praktika ir keitimasis patirtimi

1.2.13 ES institucijos, valstybės narės ir tarptautinės organizacijos turėtų dalytis patirtimi ir šiuo tikslu galėtų pasinaudoti taikos stiprinimo geriausios praktikos kompendiumu ir EESRK siūlomų konfliktų suregulavimo priemonių rinkiniu ⁽¹⁾.

1.2.14 Reikėtų daugiau dėmesio skirti dalijimuisi patirtimi tarp ES vidaus taikos stiprinimo darbo srityje, pavyzdžiui, ES PEACE programos Šiaurės Airijoje, ir jos išorės veiksmų.

1.2.15 Reikėtų rimtai pagalvoti apie Europos taikos stiprinimo kompetencijos centro / instituto įsteigimą, kuris būtų glaudžiai susietas su egzistuojančiomis struktūromis, pasinaudotų jomis ir stebėtų, kaip atsižvelgiama į kitų institucijų ir ekspertų idėjas ir rekomendacijas.

1.2.16 Turėtų būti surengta plataus masto taikos stiprinimo konferencija, kurioje būtų aptarti visi naujosios taikos stiprinimo strategijos aspektai ir rekomendacijos, kaip geriausiai dalytis įgyta patirtimi.

2. Aplinkybės

2.1 Šioje nuomonėje, kuri yra tolesnis su 2008 m. spalio mėn. EESRK priimta nuomone savo iniciatyva „ES vaidmuo Šiaurės Airijos taikos procese“ ⁽²⁾ darbas, ES raginama taikos stiprinimą padaryti pagrindine savo strategine kryptimi. Nuomonė išplečia taikos stiprinimo tyrimą už ES ribų, peržiūri turimas taikos stiprinimo priemones, ypač sukūrus Europos išorės veiksmų tarnybą (EIVT), nagrinėja, koku mastu buvo keičiamasi patirtimi ir pateikia rekomendacijos, kaip reikėtų dirbti šioje srityje ateityje.

3. Įžanga

3.1 Dažnai apibūdinama kaip sėkmingiausia pasaulyje taikos stiprinimo viršnacionalinė jėga, ES šioje srityje gali būti pavyzdys kitiems. Jos pačios patirtis suvienijant prisiekusius priešininkus bendram darbui po Antrojo pasaulinio karo ir yra jos pats didžiausias kada nors pasiektas laimėjimas. Jų sambūvis tautų sąjungoje, jų skaičiaus ir įtakos pasaulyje didinimas yra dar vienas taikos stiprinimo triumfas, o jų sutelkimas finansų krizės akivaizdoje bus dar vienas svarus laimėjimas.

3.2 Tačiau iki šiol ES nebuvo tinkamai pasirengusi pakelti savo, kaip pavyzdinės taikos sergėtojos ar taikos stiprinimo lyderės pasaulyje, moralinės atsakomybės našta. Vykdydama operacijas konfliktų zonose, ji naudoja įvairiomis priemonėmis priemonėmis, pradedant krizių valdymu, humanitarine ir karine pagalba ir baigiant pagalba vystymuisi. Tačiau jai trūko nuoseklumo, veiksmų derinimo ir patikimo ryšio su pilietine visuomene.

3.3 Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, ES turi naują taikos stiprinimo įgaliojimą (21 straipsnis), naują struktūrą (Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT)), kuri turi padėti tai įgyvendinti, ir naują vadovą (Vyriausiąją įgaliotinę Catherine Ashton), kuris turi užtikrinti šio įgaliojimo įgyvendinimą. Todėl neturėtų likti priežasčių, dėl kurių ES negalėtų būti lyderė ir daryti didelę įtaką stiprinant taiką visame pasaulyje.

3.4 Dabar yra būtent tas laikas, kai ES turi imtis lyderės vaidmens. Jos artimiausi kaimynai išgyvena politinius, ekonominius ir socialinius neramumus. Jiems būtina tvirta parama šiuo lemiamu jų istorijos laikotarpiu. Pradėdama įgyvendinti savo „naują ir ambicingą“ kaimynystės politiką, ES parodė, jog yra pasirengusi ir nori rodyti pavyzdį. Tačiau tokiu atveju, kaip ir stiprinant taiką visame pasaulyje, veiksmai kalba geriau už žodžius.

3.5 ES turi „didžiulį potencialą“ sujungti visus savo įtakos aspektus į vieną nuoseklią ir išsamią taikos stiprinimo poziciją, ji turi ir tam būtinus išteklius. Tačiau sėkmė galiausiai priklausys nuo ES valstybių narių politinės valios, gebėjimo kalbėti vienu

⁽¹⁾ Žr. Nuomonę SC/029 „ES vaidmuo Šiaurės Airijos taikos procese“, pranešėja Jane Morrice, 2009 m., OL C 100, 2009 4 30, p. 100–108.

⁽²⁾ Ten pat.

balsu ir jų noro visiškai paremti ambicingą bendrą taikos stiprinimo strategiją, kuri suteiks ne tik didesnę pasitikėjimą ES tarptautinėje arenoje, bet ir paskatins teigiamus pokyčius pasaulyje.

4. Padėties apžvalga

4.1 Sąvoka „taikos stiprinimas“ yra santykinai nauja tarptautinės diplomatijos žodyne. Pirmą kartą 1992 m. Taikos darbotvarkėje ją apibūdino Boutros Boutros-Ghali, JT generalinis sekretorius, kaip veiksmą identifikuoti ir remti struktūras, kurios rūpinsis taikos stiprinimu ir įtvirtinimu, kad būtų išvengta konflikto atsinaujinimo. 2006 m. JT įkūrė Taikos stiprinimo komisiją taikos pastangoms remti iš konflikto išsivaduojančiose šalyse, o 2009 m. OECD sukūrė Tarptautinį konfliktų ir pažeidžiamumo tinklą (INCAF).

4.2 Europos kontekste taikos stiprinimas ES išorės santykiuose pirmą kartą konkrečiai paminėtas 2001 m. priimtoje Geteborgo smurtinių konfliktų prevencijos programoje. Naujasis dokumentas, kuriame tai minima, yra Lisabonos sutarties 21 straipsnis, kuriame tarp išvardytų pagrindinių ES išorės veiksmų tikslų nurodomas žmogaus teisių ir demokratijos principas, konfliktų prevencija ir taikos išsaugojimas.

4.3 Lisabonos sutartis taip pat nustato naują ES išorės santykių struktūrą. Vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai kompetencija apima įgaliojimus, kuriuos anksčiau dalijosi Taryba ir Europos Komisija. Vyriausiajai įgaliotinei Catherine Ashton padeda EIVT, kurios įgaliojimai apima vadinamąją „3D“ politiką (angl. *diplomacy, development and defence*) - visas priemones, kurias galima panaudoti taikos stiprinimui.

4.4 EIVT ir atitinkami EK direktoratai suteikia ES didelę priemonių, kuriomis galima stiprinti taiką, įvairovę. Tarp jų:

— **BSGP civilinės ir karinės misijos** - skirtos policijai, teisei valstybei, civilinei administracijai ir civilinei saugai - dažnai varžomos nepakankamu skaičiumi gerai parengtų darbuotojų. Saugumas ir logistika yra laikomos stabilios ir saugios taikos stiprinimo aplinkos prielaidomis.

— **Stabilumo priemonė (IfS)** - pagrindinis ES taikos stiprinimo finansavimo šaltinis. Daugiau kaip 70 proc. visų turimų lėšų (2 mlrd. eurų 2007-2013 m. laikotarpiu), naudojamos krizės valdymo priemonėms - „užpildyti spragai“ tarp trumpalaikės humanitarinės pagalbos ir ilgesnės trukmės pagalbos vystymuisi.

— **Taikos stiprinimo partnerystė** (angl. Pbp) - sudaryta pagal IfS pagrindinių partnerių, dalyvaujančių krizės valdymo operacijoje, komunikacijai gerinti. Padeda dirbti su pilietinės visuomenės organizacijomis, skleisti geriausią praktiką ir pasinaudoti logistikos bei technine pagalba.

4.5 ES turi daug kitų priemonių, kurios nors ir nėra konkrečiai skirtos taikos stiprinimui, tačiau ES jomis gali pasinaudoti atlikdama šį vaidmenį. Šioms priemonėms priskiriama Humanitarinė pagalba (ECHO), Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė, pagalba vystymuisi per Europos plėtros fondą (AKR / užjūrio šalys ir teritorijos) ir vystomojo bendradarbiavimo priemonė (Lotynų Amerika, Azija, Persijos įlankos regionas ir Pietų Afrika).

4.6 ES politika, pavyzdžiui, prekybos, EIB investicijų, aplinkos, energetikos ar žemės ūkio, taip pat gali būti naudojama taikai stiprinti, o ES plėtros politika padeda stiprinti taiką tuo požiūriu, kad šalys kandidatės privalo gerbti pagrindines ES vertybes⁽³⁾. Taip pat Europos kaimynystės politika (EKP), apimanti 16 artimiausių Europos Sąjungos kaimyninių šalių, ir „atgaivinta“ po „Arabų pavasario“ įvykių, po kurių į šią politiką buvo įtrauktas taikos stiprinimo aspektas, kad padėtų sukurti „giliai ir tvarią demokratiją“. Naujoje ES pokyčių darbotvarkėje taip pat siūloma įvairiais būdais sustiprinti ES vaidmenį stiprinant taiką.

4.7 Nors dauguma ES taikos stiprinimo priemonių įgyvendinama pagal išorės santykių politiką, ES taip pat įgyvendina unikalią vidaus taikos iniciatyvą. 1996 m. buvo sukurta specialioji Šiaurės Airijos ir Airijos pasienio grafysčių taikos ir susitaikymo programa, dabartiniu metu jau prasidėjo trečiasis jos finansavimo etapas⁽⁴⁾.

5. Taikos stiprinimo iššūkiai

5.1 Apibrėžties ir strategijos paieškos

5.1.1 Nors dabartiniu metu taikos stiprinimas plačiai pripažįstamas kaip vertingas naujas įsikišimo į konflikto zonas metodas, tačiau ši sąvoka neturi tikslios apibrėžties. Vienų nuomone

⁽³⁾ Žr. 2011 m. gruodžio 5 d. 3132-osios Bendrųjų reikalų Tarybos sesijos išvadų dėl plėtros ir stabilizacijos bei asociacijos proceso 2 straipsnį: „Plėtros procesas nuolat stiprina taiką, demokratiją ir stabilumą Europoje, užtikrindamas ES palankesnę poziciją kovojant su pasauliniais iššūkiais. Pokyčiai, kuriuos skatina plėtros procesas, generuoja plataus masto reformas narystės siekiančiose šalyse, o tai naudinga ir visai ES. Tai liudija sėkmingai pasibaigusios derybos su Kroatija dėl jos stojimo į ES, kurios siunčia teigiamą signalą visam šiam regionui“.

⁽⁴⁾ Žr. EESRK nuomonę CESE, dėl pažymos valstybėms narėms projekto, nustatant gaires Specialiosios Šiaurės Airijos ir Airijos pasienio grafysčių taikos ir susitaikymo programos iniciatyvai, (SEC(1995) 279 final, OL C 236/29, 1995 9 11 ir EESRK nuomonę CESE) dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos Sąjungos finansinės paramos Tarptautiniam Airijos fondui COM(2010) 12 – 2010/0004 (COD)), OL C 18/114, 2011 1 19.

ši sąvoka taikytina tik pokonfliktinei situacijai, kai reikia stabilizuoti padėtį ir atkurti ūkį. Kitų nuomone tai yra krašto apsaugos ir vystymosi politikos jungiamoji grandis. Dar kiti tai apibūdina kaip nepertraukiamą „katalizės procesą, apimančią konfliktų prevenciją, krizės valdymą, taikdarysę, taikos palaikymą ir padėties stabilizavimą krizei pasibaigus“.

5.1.2 Sprendžiant iš įvairių apibūdinimų, „**taikos palaikymas**“ siejamas su saugumu ir apsauga, „**taikdarysė**“ - su diplomatijos priemonėmis politiniam susitarimui pasiekti, tuo tarpu „**taikos stiprinimas**“ apima ir vieną, ir kitą, ir dar daugiau. Idealiu atveju, tai veikla, kuri pradeda iki taikos palaikymo pajėgų arba taikdaryų atvykimo, ir jei ji sėkminga ir ilgalaikė, tai pastarųjų pagalbos gali ir neprireikti. Taikos stiprinimas - visa apimantis, konsultacinio pobūdžio ir ilgalaikis procesas, galbūt, geriausiai galėtų būti apibūdinamas kaip neribotas procesas, padedantis išspręsti nesutarimus taikant viešumo politiką ir kovojant su išankstiniu nusistatymu.

5.2 Būtina bendra pozicija

5.2.1 Kokia bebūtų apibrėžtis, ekspertai sutaria, kad taikos stiprinimas yra „labai sudėtingas procesas, apimantis platų dalyvių ratą karinio ir civilinio įsikišimo, diplomatijos, trumpalaikės ir ilgalaikės finansinės bei techninės pagalbos srityse vietos, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis“. Didžiausias iššūkis - rasti būdų ir priemonių, kuriomis būtų nustatytas plataus tos pačios srities politikos, veikėjų ir priemonių spektro nuoseklumas, suderinamumas ir papildomumas ES ir už jos ribų. Pagrindinė problema yra tai, kad įvairios valstybės narės ir įvairūs išorės pagalbos teikėjai turi skirtingus prioritetus, ir gali kilti įtampa, kai jų visų poreikiai ir interesai iš esmės skiriasi.

5.2.2 ES viduje, dėl institucijų ir direktoratų struktūrų sudėtingumo praktinis atsakingų institucijų veiklos koordinavimas yra dar vienas nemenkas iššūkis. Taip pat labai svarbu užtikrinti specialiai pažeidžiamoms zonoms skirtos politikos, pavyzdžiui, paramos vystymuisi, ir politikos, kuri joms gali daryti didelį poveikį, ypač prekybos, investicijų, klimato kaitos ir energetikos politikos, darną. Tačiau EIVT įsteigimą visi vertina kaip realią galimybę suderinti politiką ir praktiką tarp ES institucijų ir tarp ES, jos valstybių narių bei kitų pagrindinių pagalbos teikėjų, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų, Jungtinių Valstijų, Kinijos ir kitų suinteresuotųjų subjektų.

5.2.3 Nors „išsamaus metodo šventasis gralis“ lieka neaiškus, dedamos pastangos ES instrumentus naudoti nuosekliau. Naujausias pavyzdys - 2011 m. birželio mėn. Užsienio reikalų taryba, kur buvo sutarta dėl visa apimančių priemonių taikymo

Sudanui ir Pietų Sudanui, pradedant politiniu dialogu, civilinių gebėjimų ugdymu ir baigiant vystomąja pagalba bei bendradarbiavimu prekybos srityje. Dabartinė ES „Pokyčių darbotvarkė“, nustatanti naujus vystymosi politikos prioritetus, yra dar vienas naujo požiūrio į taikos stiprinimą pavyzdys. Pasiūlymuose akcentuojamos žmogaus teisės, demokratija, lygybė, geras valdymas ir ryšiai su pilietine visuomene. Kai kas mano, kad tai vertingas naujas mąstymas, tuo tarpu kitų nuomone, jis dar nepakankamai toli siekia.

5.3 Tvirtesnis pilietinės visuomenės vaidmuo konflikto transformacijos procese

5.3.1 Konflikto transformacijos procesas reikalauja iš esmės keisti pažiūras ir elgseną. Įtrauktis, dalyvavimas ir dialogas yra tie ginklai, kuriais galima įveikti baimę, neapykantą, nepakantumą ir neteisybę, ir yra svarbiausi konfliktų prevencijos ir taikos stiprinimo elementai. Ten, kur svarbiausia yra stiprinti taiką, šis darbas turi būti vykdomas eilinių žmonių ir gatvės lygmeniu. Tokiais atvejais pilietinės visuomenės organizacijų, kurioms yra artimos ES lygybės, žmogaus teisių, įtraukties ir pakantumo vertybės, dalyvavimas negali būti atsitiktinis, o parama pirmiausia turi būti teikiama tiems, kurie yra pažeidžiami, kuriems iškilusi grėsmė arba kurie paprasčiausiai neturi galimybės išsakyti savo nuomonės.

5.3.2 Dabartiniu metu plačiai pripažįstama, kad pilietinės visuomenės organizacijos turi atlikti lemiamą vaidmenį užtikrinant bet kurios taikos stiprinimo strategijos veiksmingumą ir ilgalaikį tvarumą. Bendradarbiavimas ir konsultacijos su vietiniais „nevalstybiniais dalyviais“ ne tik didina ES konfliktinės situacijos supratimą „iš apačios į viršų“, bet taip pat užtikrina vietos lygmens atsakomybę už procesą. Tai taip pat padeda stiprinti „konfliktams mažiau atsparią“ taiką ir jų taikos stiprinimo veiklą.

5.3.3 Iki šiol taikos stiprinimo procese tiek politikos, tiek operacijų lygmeniu buvo ignoruojamos grupės, kurių įtaka procesui galėtų būti lemiamą. Konflikto metu dažnai visuomenės stabilumą palaiko moterys, tačiau joms retai atstovaujama sprendimų priėmimo lygmenyje. „Atgal prie reikalų“ požiūris, kurio laikosi verslininkai konflikto zonose, rodo jų svarbų gebėjimą greitai atsigausti, kurį būtina paremti. Profesinių sąjungų veikla, pavyzdžiui taikos ir solidarumo demonstracijos, dabartiniu metu dažnai stebimos ES gatvėse, yra dar vienas taikos stiprinimo išteklius, galintis konfliktinę situaciją transformuoti į pozityvesnę situaciją. Jaunimui reikėtų padėti savo energiją nukreipti į jiems priimtina konstruktyvią veiklą, o pažeidžiamoms grupėms, ypač aukoms, reikalingas tikslinis ekspertų dėmesys.

5.3.3.1 Vis dažniau pripažįstama, kad stiprinant taiką daugiau dėmesio reikia skirti susiskaldžiusių grupių konfliktų prevencijai ir taikinimui. Gyvybiškai svarbus vaidmuo šiuo požiūriu tenka švietimui, jaunimo mokymui ne tik toleruoti, bet

ir gerbti skirtumus. Dar vienas svarbus veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti, yra žiniasklaida, ypač socialinės medijos svarba teigiamiems pokyčiams. Kita svarbi šio darbo dalis – propaguoti konkrečias grupių vienijimo strategijas, pavyzdžiui, kultūrų dialogą ir tarpininkavimą.

5.3.4 ES ir pilietinės visuomenės organizacijų struktūruotas dialogas konflikto zonose gali padėti užmegzti ilgalaikius ryšius ir išugdyti tarpusavio supratimą bendruomenės lygmeniu. Atsižvelgdamas į savo glaudžius ryšius su organizuota pilietine visuomene, EESRK turi gerą galimybę atlikti svaresnį vaidmenį Europos Sąjungai užmezgant ryšius su vietinėmis organizacijomis tuose regionuose. Komitetas jau užmezgė ryšius su verslo, profesinėmis sąjungomis ir kitomis organizacijomis tokiose šalyse kaip Kinija, Tietas, Libanas, Šiaurės Afrika ir AKR ir siekia aktyviau dalytis patirtimi, kad „paremtų ir sustiprintų“ pilietinės visuomenės organizacijų pastangas ir yra pasirengęs dirbti kartu su ES taikos stiprinimo projektuose.

5.4 Didesnis keitimosi patirtimi svarbos pripažinimas

5.4.1 Būdama bendram labai susijungusių 27 valstybių bendrija, ES turi galimybę su kitais dalytis savo pačios išskirtine patirtimi. Pradedant sprendimų priėmimu ir baigiant plėtos strategija, ES siūlo praktikos pavyzdžių, kuriais galėtų pasinaudoti regioninės asociacijos kitose pasaulio šalyse. Viena tokių organizacijų yra Afrikos Sąjunga, kuri seka ES pavyzdžiu. Kitos organizacijos nori daryti tą patį. Yra ir kitų šalių ir regionų pavyzdžių, kuriems pavyko pasiekti pokyčių be konflikto, ir į šiuos pavyzdžius verta atkreipti dėmesį taikos stiprinimo politikoje ir praktikoje.

5.4.2 Kadangi ES nuo pat įsteigimo išorės santykiuose didelį dėmesį skyrė taikos stiprinimui, jos sukaupia patirtis tokiuose regionuose kaip Pietryčių Azija, Artimieji Rytai, Centrinė Amerika, Balkanai ir Užsachario Afrika yra didelė. Vienur šis darbas buvo itin sėkmingas, kitur ne toks sėkmingas. Iš tikrųjų, ES veiksmai kai kuriose konflikto zonose buvo smarkiai kritikuojami, tačiau net ir tokia patirtimi galima pasinaudoti formuojant politiką, jei ja bus deramai pasidalyta su kitais.

5.4.3 „Dalijantis pozityviaja patirtimi“, galima daug ko pasimokyti. Ačeho taikos procesas Indonezijoje, iš naujo sujungta nuotekų surinkimo sistema padalytame Nikozijos⁽⁵⁾ mieste ir ES parama taikai Šiaurės Airijoje yra pavyzdžiai, kuriais ES galėtų plačiau naudotis ES taikos stiprinimo veikloje. Nors

nėra „visiems tinkančio vieno sprendimo“, tačiau yra pagrindiniai principai, būdingi daugeliui konflikto zonų, kurių negalima nepaisyti.

5.4.4 Tačiau tyrimas rodo, kad dalyjimasis patirtimi nėra pakankamai įtvirtintas ES politikoje, ypač tokia patirtimi, kuri apima ir vidaus, ir išorės veiksmus. Šiaurės Airijos PEACE programos atveju nėra sisteminio dalijimosi patirtimi su kitomis konfliktų zonomis. Turint omenyje, kad ES vertinama už tai, kad padėjo pasiekti taiką regione, kad J.M. Barroso specialios paskirties grupė Šiaurės Airijos klausimais rekomendavo keistis patirtimi su kitomis konfliktų zonomis ir kad tam specialiai buvo sukurtas Taikos tinklas, akivaizdus šių išorės veiksmų apibendrinimo nebuvimas yra prarasta galimybė ir didelė politikos spraga.

5.5 Taikos stiprinimo centro kūrimas

5.5.1 ES turi dar daug nuveikti, kad būtų pripažinta jos, kaip pasaulio taikos stiprinimo strategijos lyderės, pozicija ir būtų užtikrintas didesnis jos darbo poveikis. Vienas iš svarstomų pasiūlymų - Europos taikos instituto, kurį ragino sukurti buvęs Suomijos prezidentas ir Švedijos užsienio reikalų ministras, įsteigimas, siekiant užtikrinti didesnę „nuoseklumą, koordinavimą ir papildomumą“ ES taikos stiprinimo veikloje. Šiaurės Airijos vadovai savo ruožtu pasiūlė įsteigti Tarptautinį taikos stiprinimo už Belfasto ribų kompetencijos centrą, kurio įsteigimui reikalavo skirti ES PEACE programos lėšų, o Europos Parlamentas pradėjo debatus ir parengė politikos dokumentą „Taikos instituto steigimo planas“.

5.5.2 Verta rimtai pagalvoti apie galimybę sukurti naują institutą / centrą, bendradarbiaujantį su tokiomis šios srities organizacijomis kaip EUISS arba Pagrindinių teisių agentūra. Jei tokia organizacija taptų nepriklausomų ekspertų, dialogo, mokymo, tyrimų ir dalyjimosi patirtimi židiniu, ji svariai paremtų EIVT darbą šioje ypač svarbioje ES veiksmų srityje.

5.6 Proga, kurios negalima praleisti

5.6.1 Šioje nuomonėje dėmesys sutelktas į tai, kaip ES galėtų kuo geriau organizuoti savo veiklą, kad atliktų konstruktyvesnį vaidmenį sprendžiant didžiausią šios dienos iššūkį pasaulyje – konfliktų sureguliuojimą. Tai, kad nėra taikos stiprinimo apibrėžties ir ES dar neparengė taikos stiprinimo strategijos, reiškia, jog iš esmės pradedama nuo tuščio lapo. Tai suteikia ES retą progą tarptautinių santykių srityje, kuri gali nepasikartoti.

5.6.2 Sukūrus EIVT, ES galės pasinaudoti šia proga ir tapti tarptautinės taikos stiprinimo varomąja jėga. Dabar reikia parengti atskirą taikos stiprinimo strategiją, kuri derėtų ne tik su ES programomis ir politika, bet taip pat atitiktų ES ir valstybių narių vertybes ir interesus. Neturint bendros užsienio politikos, kurioje būtų nustatyti priimtini įsikišimo arba nesikišimo

⁽⁵⁾ Žr. 2009 m. vasario 12 d. Regionų komiteto nuomonę miestų diplomacija (OL C 120, 2009 5 28, p. 1).

konflikto zonose principai, tai gali būti sudėtinga, bet yra manančių, kad „visai ES priimtinas požiūris“ yra vienintelis būdas užtikrinti, kad taikos stiprinimas vietos lygmeniu darytų realų poveikį.

5.6.3 Istorija parodė Europos Sąjungai, kad demokratija yra vertingesnė už diktatūrą, atskleidė teisingumo, lygybės ir žmogaus teisių svarbą ir parodė pavojus, kuriuos kelia nepakantumas, ksenofobija, diskriminacija ir išankstinis nusistatymas. Nuo Antrojo pasaulinio karo iki Berlyno sienos griūties ES nenukrypsta nuo taikos stiprinimo kelio, įtvirtina savo pasiekimus ir paruošia dirvą kitiems. Jai teko daug išbandymų, įskaitant ir dabartinę finansų krizę, tačiau jos pagrindinės

vertybės yra ES vidaus ir išorės veiksmų kriterijus, nuo kurio ji niekada neturi nukrypti.

5.6.4 Šiuo vidinės krizės ir savistabos laikotarpiu ES privalo neišleisti iš akiračio platesnio vaizdo ir nepamiršti savo globalių uždavinių. Ji neturi apleisti išorės politikos ir savo įsipareigojimų bei privalo sau numatyti išskirtinį vaidmenį, kuriam negalėtų prilygti jokia kita valstybė ar valstybių grupė. Savo taikos stiprinimo veiksmais ES parodo savo istoriją, etosą ir unikalų prekės ženklą, kuriam būdingas išsikišimas „iš apačios į viršų“, tokioje veiksmų srityje, kur labiausiai vertinama reputacija, supratimas, patirtis, dosnumas ir pasitikėjimas. Europos Sąjungai, kaip pasaulio taikos stiprinimo lyderei, būtinas pasitikėjimas, įsitikinimas ir drąsa, kad ji galėtų žengti priešakyje.

2012 m. sausio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

PRIEDAS

Rengiant šią nuomonę buvo konsultuojamasi su šiais asmenimis:

1. Gerrard Quille (Europos Parlamento Išorės politikos GD politikos skyriaus Saugumo ir gynybos politikos patarėjas)
  2. Franziska Katharina Brantner (EP narė) - Žaliųjų frakcijos / Europos laisvojo aljanso narė, Užsienio reikalų komiteto narė, pranešėja dėl pasiūlymo dėl stabilumo priemonę nustatančio reglamento ir Delegacijos ryšiams su Izraeliu narė
  3. Marc Van Bellinghen, Laikiniai einantis skyriaus vadovo pareigas ir Andrew Byrne, administratorius: Europos išorės veiksmų tarnybos valdymo tarnybos direktorato geografiniams, pasauliniams ir daugiašaliams klausimams skyrius, konfliktų prevencijos ir saugumo politikos direktorato (C) taikos stiprinimo, konfliktų prevencijos ir tarpininkavimo skyrius
  4. Kyriacos Charalambous, Programų pareigūnas: ES priemonės: GD REGIO D1, Programų planavimo skyrius, Ryšiai su kitomis institucijomis ir NVO, supaprastinimas, solidarumo fondas ir Tamara Pavlin, Programų pareigūnė: ES priemonės, GD REGIO D4, Skyrius: Airija, Jungtinė Karalystė
  5. Catherine Woollard, Europos taikos stiprinimo ryšių palaikymo biuro (EPLO) vykdančioji direktorė
  6. Olga Baus Gibert, Patarėja tarptautinių santykių klausimas: Taikos stiprinimas, Reagavimo į krizes planavimas, Užsienio politikos priemonių tarnybos Stabilumo priemonės skyrius
  7. David O'Sullivan, Europos išorės veiksmų administracijos vadovas
  8. Dr. Joachim Koops, Briuselio Vesalio koledžo Europos taikos ir saugumo tyrimų akademinis direktorius ir „Global Governance Institute“ direktorius
  9. Danuta Hübner (EP narė) – Europos liaudies partijos narė, Europos Parlamento regioninės plėtros komiteto pirmininkė, Specialiojo Finansų, ekonomikos ir socialinės krizės komiteto narė, Delegacijos ryšiams su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis narė ir Ekonomikos ir pinigų politikos komiteto pavaduojanti narė
  10. Van den Brande, Regionų komiteto CIVEX komisijos pirmininkas
  11. Mireia Villar Forner, Vyresnioji patarėja krizių prevencijos ir atkūrimo klausimais, JT/JTVP
-

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

477-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2012 M.SAUSIO 18, 19 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Intelektinės nuosavybės teisių bendroji rinka. Kūrybingumo ir naujovių skatinimas ekonomikos augimui, kokybiškų darbo vietų kūrimui ir aukščiausios kokybės produktams ir paslaugoms Europoje teikti“

(COM(2011) 287 galutinis)

(2012/C 68/05)

Pranešėjas **Denis MEYNENT**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. gegužės 24 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Intelektinės nuosavybės teisių bendroji rinka. Kūrybingumo ir naujovių skatinimas ekonomikos augimui, kokybiškų darbo vietų kūrimui ir aukščiausios kokybės produktams ir paslaugoms Europoje teikti“

COM(2011) 287 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 160 narių balsavus už, 3 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Intelektinės nuosavybės teisės (INT) turi ir toliau atlikti įprastinį savo vaidmenį, t. y. skatinti inovacijas ir augimą. Apsaugos režime, kurį Komisija ketina plėtoti, būtina išsaugoti šį tradicinį aspektą visiškai nenukrypstant tik į turiniais ir finansiniais aspektais grindžiamą požiūrį, tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad didžiausių tarptautinių bendrovių rinkos kapitalizacija šiuo metu iš esmės grindžiama turimomis neturtinėmis teisėmis ir licencijomis, kurių vertė, remiantis tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais (TFAS), turi būti įtraukta į balansą.

1.2 Komisijos pristatyta INT strategija bendrojoje rinkoje yra labai svarbi ir papildo strategiją „Europos 2020“, Bendrosios

rinkos aktą ir Europos skaitmeninę darbotvarkę. Šios srities strategija yra būtina, kadangi vis didėja ekonomikos nematerialioji dalis ir stiprėja jos finansializacija, tačiau nereikėtų užmiršti, kad dabartiniai pokyčiai siejasi su vis didesniu žmonių išsilavinimu, jų kompetencijomis ir žiniomis augančioje naujoje ekonomikoje. Žmogiškasis aspektas ir viešasis interesas turi tapti neatsiejama strategijos dalimi. Komitetas mano, kad tai aiškiai neatspindėta pateiktuose pasiūlymuose ir analizėse.

1.3 Be to, kaip Komitetas yra pabrėžęs ankstesnėse savo nuomonėse, svarbiausia sudaryti galimybę MVĮ užtikrinti jų išradimų ir to, ką jos yra sukūrusios, apsaugą ir kartu leisti

pasinaudoti žinių potencialu, susijusiu su patentų, prekybos ir reklamos strategijomis, kurios informacinėje ir žinių visuomenėje tampa vis įvairesnės.

1.4 Komitetas jau seniai laukia, kada bus sukurtas bendras Europos patentas ir sudaryta galimybė suderinti nacionalinę teismų praktiką bendroje rinkoje. Komitetas tikisi, kad visa tai nuo šiol bus įvykdyta siekiant užtikrinti Europos įmonių ir ekonomikos, kurie yra nepalankioje padėtyje palyginti su išorės konkurentais, interesus. Komitetas tikisi, kad Komisijos iniciatyvos padės gerokai sumažinti operacijų sąnaudas, visų pirma susijusias su išradimų patentais.

1.5 2012 m. Komisija pateiks teisėkūros pasiūlymą dėl autorių teisių mokesčio, susijusio su muzikos platinimu internetu, surinkimo. Komitetas primygtinai prašo iš anksto ir neformaliai konsultuotis su minėtas teises ir interesus ginančiomis atstovaujamosiomis organizacijomis, įskaitant naudotojų organizacijas, ir pabrėžia, kad surinkimo sistemoje, kuri bus pasiūlyta, didžiausias dėmesys turi būti skiriamas autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo organizacijų skaidrumui ir kontrolei. Komitetas mano, kad neteisinga apmokestinti kopijavimą asmeniniam naudojimui, kadangi toks kopijavimas yra neatsiejama sąžiningo (angl. *fair use*) naudojimosi dalis. Bet kuriuo atveju toks mokeskis neturėtų būti taikomas standiesiems diskams, kuriais naudojasi įmonės pramonės ir prekybos sektoriuose.

1.6 Be to, nepakanka numatyti INT laikyti perleidžiamaisiais vertybiniais popieriais, kuriuos galima parduoti specializuotoje Europos biržoje, kadangi Europos MVĮ ir didelėms tarptautinėms grupėms nebus užtikrintos vienodos galimybės juos įsigyti, o tai gali paspartinti Europos inovacijų „nutekėjimą“ į kitus žemynus. Komitetas su dideliu susidomėjimu laukia konkrečių Komisijos pasiūlymų šiuo klausimu.

1.7 Būsimoje suderintoje INT politikoje reikia atsižvelgti į bendrą interesą ir vartotojų teises, taip pat visų visuomenės grupių aktyvų dalyvavimą svarstant ir rengiant visa apimančią ir subalansuotą šios srities strategiją. Iš tiesų taip apsaugotos inovacijos ir kūryba turi įsilieti į bendrą visuomenės žinių fondą ir būti panaudotos valstybėse narėse skatinti kultūrai, informacijai, švietimui ir mokymui ir apskritai pagrindinėms kolektyvinėms teisėms.

1.8 Bendrojoje rinkoje privalu suderinti nacionalinius teisės aktus neturtinių teisių ir kovos su klastojimu srityje siekiant sudaryti sąlygas plėtoti administracinę ir muitinių, o prireikus, ir policijos bei teismų bendradarbiavimą vykdant tyrimus ir kovojant su sunkiausiais saugomų teisių pažeidimais, kai jie yra komercinio pobūdžio, ypač kai kelia pavojų vartotojų sveikatai ir saugumui.

1.9 Plataus masto klastojimas ir komerciniais tikslais padirbtos kopijos dažnai tiesiogiai susijusios su organizuotu nusikalstamumu, o tikimybė būti sučiuptiems ir bausmės už tokio pobūdžio nusikaltimus yra nepakankamai atgrasančios.

1.10 Todėl Komitetas remia Komisijos strategiją, kurios tikslas skatinti koordinuotą politiką ir veiksmus bei veiksmingą administracinį bendradarbiavimą, kurie yra tokios politikos pagrindas, siekiant užtikrinti tiek įmonių, tiek visuotinį interesą.

1.11 Šiandien nemokamas platinimas internetu, kurį vykdo, pavyzdžiui, *Apple*, *Amazon*, *Google* arba *Deezer*, rodo, kad autorių teisėmis gali būti naudojamosi nepaverčiant nusikaltėliais jaunimo: jei kainos bus teisingos ir prieinamos, nelegalios asmeninės kopijos praras savo patrauklumą.

1.12 Civiliniai teismai yra kompetentingi spręsti daugumą nustatytų neturtinių teisių pažeidimo atvejų, tačiau MVĮ slegia ne tik įprastinis procedūrų lėtumas, bet ir dažnai pernelyg sunki prievolė įrodyti, ypač pažeidimo atvejais kitoje valstybėje. Todėl bendrojoje rinkoje reikėtų numatyti specialias procedūras, susijusias su tyrimu, konfiskavimu, administracinių ir teisminių aktų abipusiu pripažinimu ir įrodinėjimo pareigos perkėlimu.

1.13 Žalos atlyginimas skundo pateikėjams tarpvalstybiniu lygmeniu taip pat gali būti sudėtingas, todėl šioje srityje susijusios šalys turi bendradarbiauti siekiant, kad atlyginta žala kuo geriau atitiktų atitinkamų teisių turėtojo patirtą žalą nepriklausomai nuo baudų ir kitų sankcijų, kurias gali skirti teismai.

1.14 Todėl reikia parengti aiškų teisinį pagrindą siekiant išvengti tokių individualių „sprendimų“ (kodeksų ir pan.) ir svarbiausia vietoj tokių iniciatyvų turi būti vykdoma teisminė kontrolė, užtikrintos procesinės garantijos ir asmens teisės: teisė į informaciją, privatumą, žodžio ir komunikacijos laisvę ir interneto tinklo neutralumą.

1.15 Be to, reikėtų veiksmingai taikyti svarbų bendrąjį nusikaltimo ir bausmės proporcingumo principą. Laikantis šio principo reikia peržiūrėti kai kuriuos nacionalinius teisės aktus, kadangi jie yra labai pažeidžiantys asmens privatumą ir griežti asmenims, kurie internetu daro nelegalias audiovizualinės produkcijos kopijas nedideliu mastu ir nesiekdami jų parduoti. Nereikėtų sudaryti išpūdžio, kad teisės aktai atitinka ne svarbiausią baudžiamosios teisės principą, o paklūsta lobistų spaudimui.

1.16 Komitetas taip pat nekantriai laukia Komisijos pasiūlymų dėl prekių ženklų teisės atnaujinimo, taip pat jos suderinimo ir atnaujinimo bendrojoje rinkoje. Komitetas mano, kad toks atnaujinimas ir geresnės apsaugos užtikrinimas yra būtini atsižvelgiant į jų svarbą vertinant įmonių vertę.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1 Kai galvojame apie tai, kas nematerialu, dažnai visų pirma galvojame apie mokslinius tyrimus, patentus ir apskritai technologines inovacijas. Nors ir tiesa, kad tai yra konkurencingumą lemiantys veiksniai, yra ir kita nematerialiojo turto kategorija: ištisa su vaizduote susijusi nematerialaus turto sritis. Tai susiję su veikla, sąvokomis ir sektoriais, apimančiais kultūrinę ir meninę kūrybą plačiąja prasme, dizainą, reklamą, prekės ženklus ir pan. Visiems šiems elementams būdingas vienas bendras bruožas: jie remiasi kūryba ir kūrybiškumu.

2.2 2009 m. Komisijos pasiūlymuose nebuvo galimybės atsižvelgti į naujus faktus, t. y. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) su internetu susijusių sutarčių (Autorių teisių apsaugos sutartis (angl. WCT) ir Atlikimų ir fonogramų sutartis (angl. WPPT)) ratifikavimą. Šiandien komunikate atsižvelgiama į šį naują faktą, taip pat į Kovos su klastojimu prekyboje susitarimą (angl. ACTA).

2.3 Išskiriamos dvi neturtinės (arba intelektinės) nuosavybės formos: pramoninės ir literatūros bei meno kūriniių autorių nuosavybės teisės.

2.4 Tradiciškai yra dvi pagrindinės išradėjų ir kūrėjų apsaugos formos: patentai, kuriais apsaugomi išradimai, kurie gali būti pritaikyti pramonėje, ir autorių teisės (arba siauresnio pobūdžio *autoriaus teisių* versija bendrojoje teisėje) leidinių ir kitų literatūros, audiovizualinių arba meno kūrinių plačiąją prasme srityje.

2.5 Šiame komunikate siekiama pateikti Komisijos išsamią strategiją, kaip sukurti tikrą intelektinės nuosavybės bendrąją rinką - kurios šiuo metu Europoje nėra - europinę INT sistemą, kuri būtų pritaikyta ateities ekonomikai ir kurią taikant būtų atlyginama už pastangas diegti naujoves ir kūrybiškumą, kuri skatintų ES inovacijas ir kuri sudarytų sąlygas klestėti kultūrų įvairovei užtikrinant naujas turinio realizavimo galimybes atviroje ir konkurencingoje rinkoje.

2.6 Kai kurie pasiūlymai paremti jau seniai vykdoma politika, kuri turėtų būti suderinta ir taikoma, taip pat pateikiami nauji pasiūlymai, kuriais siekiama įtraukti ir integruoti INT į Europos bendrąją rinką.

2.7 Kai kurie pasiūlymai suformuluoti nekonkrečiai ir reikia tikėtis, kad per artimiausius mėnesius bus pateikti konkretūs pasiūlymai, kaip organizuoti bendrą INT rinką, ir kokių pakeitimų reikia siekiant suderinti prekės ženklų apsaugą. 2012 m. Komisija pateiks pasiūlymus dėl autorių teisių administravimo internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje.

2.8 Kiti pasiūlymai jau pateikti seniai, pavyzdžiui, pasiūlymas dėl bendro patento, kuris po trijų dešimtmečių pastangų, atrodo, baigiamas rengti, arba pasiūlymai dėl teisės aktų ir konkrečių kovos su padirbinėjimu bei piratavimu arba parazitiniemis kopijomis priemonių suderinimo. Visi šie pasiūlymai dabar sujungti į vieną suderintą ir nuoseklią sistemą, kad siūloma strategija būtų veiksmingesnė.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas mano, kad šiuolaikiška ir integruota europinė INT sistema labai padėtų siekti pagrindinių strategijos „Europa 2020“ tikslų: skatinti augimą, kurti tvarias darbo vietas ir didinti Europos ekonomikos konkurencingumą. Anksčiau Komitetas reguliariai reiškė savo nuomonę ir teikė pasiūlymus dėl pramoninės nuosavybės, literatūros ir meno kūrinių nuosavybės teisių bendrojoje rinkoje ⁽¹⁾.

3.2 Intelektinės nuosavybės teisės apima tokias pramoninės ir komercinės nuosavybės teises kaip patentai ir naudingieji modeliai, prekių ženklai, augalų veislės, su duomenų bazėmis arba elektroninėmis schemomis susijusios teisės, dizainas ir geografinės nuorodos, autorių teisės ir gretutinės teisės, komercinės paslaptys.

3.3 Vien tik žiniomis grindžiamose pramonės srityse Europoje veikia 1,4 milijono MVĮ ir yra 8,5 milijono darbo vietų. Palyginti su kitais ekonomikos sektoriais minėtose srityse stebimas spartus ir nuolatinis augimas ir tokiu būdu prisideda prie ekonomikos atgaivinimo.

3.4 Komisija teigia, jog „INT yra nuosavybės teisės“. Jos yra laikomos nuosavybės teisėmis, tačiau iš esmės yra neturtinės teisės, apsaugančios jų turėtojus nuo kopijavimo ir konkurencijos. Joms taikomos laisvosios konkurencijos išimtys laikinųjų monopolijų forma, kurios apsaugotos patentais arba sertifikatais, išduotais kompetentingos valstybės institucijos arba pripažįstami teisės aktais (autorių teisės ir gretutinės teisės).

3.5 Šių teisių turėtojai gali jas perduoti arba licencijos forma parduoti tik atgaminimo teise; būtent tuo šios teisės panašios į nematerialiosios nuosavybės teises, tačiau iš esmės jų apsauga yra mažesnė nei materialaus turto nuosavybės teisių, kadangi šios teisės grindžiamos skirtingais dalykais. Laikinieji monopoliai pripažįstami ir saugomi tik dėl bendro intereso, siekiant padidinti žinių ir technologijų potencialą ir paskatinti pramonės arba kultūros vystymąsi.

⁽¹⁾ OL C 18, 2011 1 19, p. 105.
OL C 116, 1999 4 28, p. 35.
OL C 32, 2004 2 5, p. 15.
OL C 77, 2009 3 31, p. 63.

3.6 Šis bendro intereso aspektas jau neegzistuoja programinės įrangos srityje, kurioje netaikomas reikalavimas nurodyti šaltinius išduodant ją apsaugantį patentą. Europos teisėje numatyta programinės įrangos apsauga ne patentų forma (Miuncheno konvencija), o autorių teisėmis, kurios apsaugo ne šaltinį, o nuosavybinės programinės įrangos rezultata. Tai vis dėlto kelia problemą, kadangi skirtingomis programomis galima pasiekti tokių pačių rezultatų; be to, programinės įrangos autorių teisių apsauga susijusi su specialiais reikalavimais siekiant užtikrinti įvairių programų sąveiką, o tai suteiktų teisę dekompiliavimui. Įprastinis penkiasdešimtys metų apsaugos terminas, regis, yra pernelyg ilgas turint omenyje sritį, kurioje vyksta be galo spartus atsinaujinimas ir diegiamos inovacijos ir tokioje rinkoje, kurioje technologijos ir programos nuolat tobulėja ir keičiasi ir kurioje „viskas atitenka laimėtojiui“ (angl. *winner takes all*).

3.7 Kita vertus yra judėjimų, kurie priešinasi tradicinėms apsaugos formoms ir kuria nemokamas viešas licencijas, pavyzdžiui, Bendroji Vieša Licencija (angl. *General Public Licence*) programinei įrangai ir *Creative Commons* licencija literatūros arba meno srityje. Šie judėjimai priešinasi įprastinei apsaugai, kuri, jų nuomone, trukdo plėtoti žinių ir informacinę visuomenę. Nemokamos licencijos, kurios sudaro didelę globalios rinkos dalį, turėtų būti pripažįstamos ir apsaugotos kaip ir kitos nuosavybės teisės.

3.8 Dėl bendro intereso laikinai apsaugai gali būti taikomos išimties (pavyzdžiui, priverstinės licencijos, kai teisių turėtojai kai kuriose šalyse atsisako suteikti licencijas, arba vaistų srityje epidemijos ar epizootijos atvejais). Anksčiau, kol TRIPS sutartimis (angl. *Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*) ir neseniai Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) pasirašytomis sutartimis su prekyba susijusioms neturtinėms teisėms nebuvo suteiktas platesnis arba universalesnis aspektas, kai kurios šalys neužtikrino realios arba pakankamos apsaugos arba toleravo pramoninės nuosavybės teisių arba nuosavybės teisių į literatūros kūrinių pažeidimus, kad sustiprintų savo pramoninę bazę ir plėtotų žinias (Japonija, kai kurios Europos šalys ir kt.). Tokia praktika pasitaiko vis rečiau, tačiau iš esmės valstybės gali būti atlaidesnės padirbinėjimui arba griežtesnės (Kinija, Indija ir kt.).

3.9 Nematerialiojo turto (prekių ženklų) plėtojimas sudaro galimybę įmonėms išsiskirti iš konkurentų, pateikti rinkai naujus produktus, naujas idėjas ir apskritai užsitikrinti ne kaina grindžiamą konkurencingumą, kas galiausiai padeda pritraukti daugiau klientų ir gauti papildomą pelną bei sukurti naujų darbo vietų. Klastojimas ir parazitinė veikla plinta ir kelia pavojų tiek užimtumui, tiek ir investicijoms. Tokia veikla taip pat pavojinga vartotojų sveikatai ir saugumui ir gali sužlugdyti pasitikėjimą padirbinėjimais arba kopijuojamais prekių ženklais ir taip sumažinti licencijavimo galimybes, laukiamas pajamas ir mokesčius.

3.10 Be to, vykstant nematerialiojo turto ekonomikos finansiacijai, į tokio pobūdžio turto sukurtą vertę vis labiau atsižvelgiama nustatant stambių bendrovių biržinę vertę. Beveik 90

proc. tokių bendrovių kaip *Microsoft*, *Apple*, *IBM* (kurių portfelį sudaro 40 000 patentų), *Google* arba *Facebook*, rinkos kapitalizacijos sudaro nematerialusis turtas. Įvairiuose ekonomikos sektoriuose šis procentas skiriasi, tačiau jis išlieka didelis: 90-40 proc. rinkoje veikiančių bendrovių rinkos kapitalizacijos. Pagal naujus apskaitos standartus reikalaujama į balansą įtraukti nematerialųjį turtą, tačiau iškyla didelių įvertinimo problemų.

3.11 Tokio masto pokytis turi tiesioginį poveikį intelektinės nuosavybės sampratai, kuri palyginti su įprastu patentų ir autorių teisių naudojimu iš esmės pasikeitė. Tai rodo ir naujosios Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) konvencijos. Komisija paprašė Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) kitoje konferencijoje apsvaistyti duomenų bazių apsaugos klausimą siekiant parengti tarptautinę sutartį.

3.12 Tai paaiškina ir ACTA priėmimą ir priėmimo aplinkybes (nors tai nėra pateisinimas). Šia sutartimi siekiama tarptautiniu lygmeniu įgyvendinti TRIPS ir PPO sutartyse numatytas intelektinės nuosavybės (patentų) ir autorių teisių apsaugos priemones. Iš tiesų kai kurios šalys, pavyzdžiui, Kinija arba Indija, blokuoja TRIPS sutarties įgyvendinimo priemonių priėmimą Ženevoje ir taip trukdo užtikrinti bet kokią veiksmingą neturtinių teisių apsaugą tarptautinėje prekyboje.

3.13 Iš principo ACTA sutartis neturėtų keisti *acquis communautaire*; visgi tai, kad joje išskirtinis dėmesys skiriamas teisių turėtojų apsaugai stiprinti taikant muitinės, policijos ir administracinio bendradarbiavimo priemones rodo, kad ir toliau teikiama pirmenybė specifiniam požiūriui į teisių nuosavybę. Be abejo, joje nepakankamai atsižvelgta į kitas svarbesnes žmogaus teises, pavyzdžiui, teisę į informaciją, sveikatos priežiūrą, pakankamą maistą, ūkininkų teisę rinktis sėklas, teisę į kultūrą, ir tai turės poveikio būsimiems ES teisės aktams, kurie bus skirti suderinti valstybių narių teisės aktus. Taigi individualizuotas ir išskirtinis laikinų laisvosios konkurencijos išimčių nuosavybės pobūdis akivaizdžiai turės įtakos žinių ir informacinei visuomenei ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje numatytoms trečiosios kartos žmogaus teisėms.

3.14 Reikia pabrėžti, kad patentabilūs išradimai įvairiose šalyse labai skiriasi, ypač susiję su naujosiomis technologijomis; programinė įranga turi specifinių bruožų ir kai kuriose šalyse (JAV) yra apsaugota patentais, o kitose (Europoje) specialiomis autorių teisėmis, tačiau šios dvi prieštaraujančios sistemos trukdo inovacijoms ir, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, dėl jų patiriamos neproporcingos teisinės gynybos sąnaudų. Nereikšmingų patentų išdavimas sukuria didelį teisinį netikrumą. JAV neseniai pertvarkė patentų ir prekės ženklų biurą (USPTO) ir peržiūrėjo savo naujųjų technologijų apsaugos sistemą, visų pirma programinės įrangos, kad galėtų išduoti geros kokybės patentus ir skatinti inovacijas bei teisinį tikrumą.

3.15 Paraiškų dėl bendrojo patento nagrinėjimo tvarka yra labai svarbi ir turi būti labai kokybiška ir pripažinta siekiant užtikrinti šio patento vertę ir kiek galima išvengti ginčų ir bylinėjimosi. Europos patentų biuro personalas (EPB) yra kompetentingas, tačiau reikėtų šiam biurui suteikti pakankamai laiko išnagrinėti kiekvieną atvejį norint užtikrinti kokybę, kuri turėtų tapti išskirtiniu Europos inovacijų ženklu. Be to, toks pats dėmesys turėtų būti skiriamas vertimo kokybei verčiant iš nacionalinių kalbų į Londono susitarime nurodytas oficialias kalbas. Vertimą turi atlikti techninio vertimo specialistai. Komitetas mano, kad dabartinės automatinio vertimo programinės įrangos lygis vis dar yra pernelyg žemas, kad užtikrintų reikiamą specializuotos patentų techninės ir juridinės kalbos kokybę⁽²⁾.

4. Konkrečios Komiteto pastabos

4.1 Išradimų patentinė apsauga

4.1.1 Pagal Miuncheno konvenciją galima pateikti patentinę paraišką, jei išradimai yra nauji ir turi pramoninį pritaikumą; patentai neišduodami už programinę įrangą, veiklos būdus, algoritmus, lygtis ir mokslinius išradimus. Abejones dėl šių principų taikymo programinės įrangos (kuri remiasi algoritmais) ir genetinių atradimų (žmogaus genomai, genų vaidmuo) atvejais pasirodė labai prieštaringos. Jungtinės Amerikos Valstijos išduoda patentus tose srityse, kuriose Europa numachiusi išimtis (vadovaujantis Aukščiausiojo teismo praktika), dėl ko šiuo metu kyla didelių problemų ir ginčo atveju susidaro neproporcingai didelės apsaugos sąnaudos.

4.2 Programinės įrangos apsauga

4.2.1 Tarybos Direktyva 91/250/EEB kompiuterių programoms užtikrinama tokia autorių teisių apsauga kaip ir literatūros kūriniams, apibrėžtiems Berno konvencijoje dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (Paryžius, 1971). Autorystės kokybės klausimas paliktas spręsti ES valstybėms narėms. Darbdaviams leidžiama naudotis su jų darbuotojų sukurtomis programomis susijusiomis turtinėmis teisėmis. Į direktyvos taikymo sritį nepatenka neturtinės teisės.⁽³⁾ Šioje direktyvoje nesprenžiamai nei su autorių teisėmis, nei su patentu susijusi samdomų kūrėjų teisių problema.

4.2.2 Komitetas siūlo Komisijai apsvastyti galimybę numatyti specialią, labai ribotos trukmės programinės įrangos apsaugą. Būtų galima persvarstyti Direktyvą 91/250/EEB⁽⁴⁾ siekiant gerokai sumažinti apsaugos trukmę, pavyzdžiui iki penkerių metų, ir po to, atsižvelgiant į pagrindinių, programas kuriančių bendrovių naujovių diegimo ir programų atnaujinimo spartą, įpareigoti skelbti šaltinius.

4.3 Duomenų bazių apsauga

4.3.1 Turima omenyje *sui generis* apsauga kaip ir literatūros ir meno kūrinių, tačiau penkiolikos metų laikotarpiui, nors kai

kuriose duomenų basėse minimiems arba cituojamiems kūriniams vis dar taikomos autorių teisės. ES teisės aktai yra vieni iš nedaugelio, kuriuose numatyta apsauga duomenų bazių kūrėjams, kuriems niekur kitur tokia apsauga netaikoma.

4.4 Kompiuterinių schemų apsauga

4.4.1 Elektroninėms kortelėms ir kompiuterių procesoriams taikoma visuotinė *ad hoc* apsauga nuo kopijavimo, numatyta Marakešo susitarime (1994 m.), kuriuo įsteigta PPO.

4.5 Literatūros ir meno kūrinių nuosavybės teisių apsauga

4.5.1 Europoje taip pat užtikrinama autorių teisių (kurias sudaro autorių teisės ir asmeninės neturtinės autorių teisės) ir menininkų teisių į pajamas už perparduotą kūrinių visuotinė apsauga.

4.5.2 Kūrinių - ypač knygų, kino ir muzikos - apsaugai neigiamos įtakos turi moderni skaitmeninio atgaminimo įranga ir perdavimas internetu. Naudojant šias priemones nesunku padaryti tokios pačios kokybės kaip ir originalas kopijas ir jas parduoti. Tokia veikla Europoje yra neteisėta, tačiau nacionaliniai teisės aktai skiriasi; Komitetas pritaria visiškam teisės aktų suderinimui siekiant, kad būtų užtikrinama proporcinga ir vienoda kontrolė ir sankcijos.

4.5.3 Europos teisėje, kurioje labai saugomi autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojai, šioje srityje pasiekta ypač didelės pažangos. Tokia padėtis ir Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tuo iš dalies galima paaiškinti ACTA pasirašymą, „slaptą“ šio susitarimo rengimo procedūrą, kurioje dalyvavo tik keletas šalių, ypač jo įgyvendinimo užtikrinimo tikslus, kadangi neįmanoma susitarti dėl PPO patvirtintų praktinių procedūrų ir išipareigojimų, nes būtinas vieningas balsavimas, o kai kurios šalys - Kinija arba Indija - blokavo sprendimą.

4.5.4 Vis dėlto Komitetas mano, kad ACTA susitarimu siekiama nuolat stiprinti teisių turėtojų poziciją „viešumo“ atžvilgiu, kadangi tam tikros pagrindinės teisės (privatumo, informacijos laisvės, susirašėjimo slaptumo, nekaltumo prezumpcijos) vis mažiau apsaugotos teisės aktais, kurie labai palankūs turinio platintojams.

4.5.5 „Profesionalūs“ autorių teisių pažeidėjai moka puikiai išvengti bet kokios duomenų srautų kontrolės internete, ir pavienės paaugliams skiriamos „pavyzdinio pobūdžio“ baudmės rodo tik tai, kad vaizdo ir garso produkcijos gamintojai dešimtmečiu vėluoja sukurti naujas informacines ir ryšių technologijas atitinkantį „veiklos modelį“. Siekiant sumažinti procedūrų sąnaudas ir atsiskaitymo laiką, kai kur, kartais paskatinus vyriausybėms, buvo parengti elgesio kodeksai, kuriais remdamesi interneto paslaugų teikėjai privalo nurodyti audiovizualinio ir muzikinio turinio teikėjams - tai yra didelės koncentracijos

⁽²⁾ Europos patentų biuras (EPB) suteikia vertimo priemones, tačiau jos yra tik trimis oficialiomis kalbomis.

⁽³⁾ Žr. COM(2000) 199 galutinis.

⁽⁴⁾ OL L 122, 1991 5 17, p. 42.

sektorius - „kopijuotojų“, įtariamų nelegaliai internete įsigijus turinį, pavardes ir adresus. Tačiau išlieka klaidų tikimybė. Dėl tokios kaltinimo formos tariamam pažeidėjui gali būti nutrauktas interneto ryšis. Nors tai gali palengvinti perkrautų darbu teismų padėtį ir leidžia teisės aktų leidėjams nesiimti veiksmų ir leisti oficialioms institucijoms kovoti su padirbinėjimu biudžeto suvaržymo sąlygomis, tokia individuali praktika gali turėti nepageidaujamų padarinių, tas pat pasakytina ir apie teisės aktus, priimtus spaudžiant su filmų ir muzikos platinimu susijusiems lobistams, kurie veikia įvairiose šalyse ir kurių pasiekti rezultatai paprastai yra labai abejotini ir pasiekti pažeidžiant vartotojų, kurie paprastai visiškai ignoruojami ir visi be išimties laikomi potencialiais piratais, teises.

4.5.6 Nors būtina užtikrinti teisės aktų, reglamentuojančių kovą su klastojimu, įgyvendinimą, kurie dauguma atvejų apsaugo vartotojus nuo su sveikata ir saugumu susijusios rizikos, taip pat gina aukštos kvalifikacijos darbą ir darbuotojų teises, reikėtų patikslinti bendrą literatūros ir meno kūrinį nuosavybės teisių sąvoką siekiant užtikrinti teisės aktų, kuriuos reikia suderinti, pusiausvyrą, kad būtų deramai atsižvelgta į vartotojų, naudotojų ir darbuotojų teises, ir kad į šių sričių teisės aktų rengimą būtų įtrauktos jiems atstovaujanti organizacijos.

4.5.7 Palydovinis transliavimas ir kabelinis retransliavimas reglamentuojamas direktyva ⁽⁵⁾. Yra ir kitų europinių teisės aktų:

- direktyva dėl nežinomų autorių kūrinių (jį šiuo metu svarsto teisės aktų leidėjai) ⁽⁶⁾,
- direktyva dėl nuomos ir panaudos teisių ⁽⁷⁾,
- ir su autorių teisėmis susijusių išimčių ⁽⁸⁾.

Dėl šių teisės aktų įgyvendinimo reguliariai rengiamos ataskaitos. „Išimties ir „leistinieji nuokrypiai“ turėtų būti persvarstyti siekiant aiškiai įtvirtinti naudotojų teises teisės aktuose, kurie užtikrintų pagrindines jų teises, ir numatyti išimtis, pavyzdžiui, neįgalųjų atvejais ⁽⁹⁾.

4.6 Komisijos pasiūlymas dėl intelektinės nuosavybės teisių bendrosios rinkos ir Komiteto pastabos

4.6.1 Pastebima nuolatinė ir vis stiprėjanti tendencija laikinas teises apsaugoti patentu, autorių teises ir kitas „*sui generis*“

systemas (elektroninės schemos, dizainas ir modeliai, augalų veislės ir pan.) laikyti nuosavybės teisėmis, panašiomis į su kilnojamoju ir nekilnojamoju turtu susijusias nuosavybės teises. Tokia tendencija - kuri nežinia, ar taps ilgalaike - padarė didelę įtaką Komisijai ir atsispindi jos pasiūlytoje strategijoje.

4.6.2 Tokia painiava tarp laikinų išimčių ir romėnų teise grindžiamos nuosavybės turi neigiamą aspektą, bent jau patiems teisių turėtojams. Tačiau sustabdžius teisę į konkurenciją ir jai taikant teisių turėtojų leidimų sistemą licencijų forma nesukuriama tikra nuosavybės teisė, apimanti visa, kas su ja susiję. Apsauga ribojama dėl viešojo intereso (priverstinės licencijos), taip pat apsaugą riboja geografinis patentų pobūdis ir nacionalinių teisės aktų, įskaitant ir Europoje, skirtumai ir kt.

4.6.3 Vis dėlto šiuo metu vyrauja tendencija patentus ir licencijas vertinti kaip investicinius vertybinius popierius, investicijų garantijas, o finansinių spekuliacijų tikslais vyksta netgi jų akcionavimas. Tai lemia ekonomikos finansializacija ir besiformuojanti nematerialaus turinio ekonomika, susijusi su naujomis informacinėmis ir ryšių technologijomis ir naujais tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais (TFAS). Netrukus Komisija turėtų sukonkretinti savo patentų rinkos strategiją parengdama „INT valorizacijos priemonę“ (Europos biržą?). Didžiausia besikuriančių inovacinių įmonių problema Europoje yra tai, kad trūksta ryšio tarp fundamentaliųjų, taikomųjų tyrimų ir universitetų bei įmonių; be to, naujoves diegiančioms įmonėms labai trūksta rizikos kapitalo. Komitetas dar kartą atkreipia dėmesį į aukštųjų technologijų sektoriuje veikiančių tarptautinių bendrovių praktiką, kai siekiama įsigyti MVĮ ir inžinierius su pažangių įmonių patentų portfeliu, o ne licencijas, kurios taip pat gali būti išduotos konkurentams; tokios praktikos tikslas - naudojantis patentais ir kitomis pramoninės nuosavybės teisėmis įgyvendinti monopolistines ir antikonkurencines strategijas.

4.6.4 Kitame strategijos ramstyje dar kartą pabrėžiama bendro Europos patento ir Europos aukštesnės instancijos teismo, kuris suderintų teismo praktiką siekiant išspręsti rimtas problemas, su kuriomis susiduria įmonės, ir visų pirma tas, kurios labai trukdo MVĮ užtikrinti jų pramoninės nuosavybės apsaugą, ir skatinti geriau susipažinti su technologine pažanga bendrojoje rinkoje, svarbą.

4.6.5 Komitetas visada aktyviai rėmė Komisijos pastangas įvesti bendrą Europos patentą, tačiau kartu išreiškė abejonių dėl tam tikros praktikos, kurią vykdo Europos patentų biuras (EPB), kuris nevisiškai laikosi Miuncheno konvencijos nuostatų dėl aiškiai nurodytos išimties programinei įrangai, atsižvelgiant į tai, kad visus su programine įranga arba veiklos būdais susijusius patentus panaikino nacionaliniai teismai, kuriems pateikti skundai. Tokia praktika mažina teisinį tikrumą, kuris turi būti siejamas su patento gavimu, o tai yra brangi procedūra

⁽⁵⁾ Direktyva 93/83/EEB, OL L 248, 1993 10 6, p. 15.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė OL C 376, 2011 12 22, p. 66.

⁽⁷⁾ Direktyva 2006/115/EB, OL L 376, 2006 12 27, p. 28.

⁽⁸⁾ Direktyva 2001/29/EB, OL L 167, 2001 6 22, p. 10.

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė OL C 228, 2009 9 22, p. 52.

patentinės paraiškos pateikėjams (su nagrinėjimu, vertimu susijusios išlaidos, metinis mokestis, patentų agento paslaugos). Tokie nukrypimai neturėtų daryti įtakos būsimam patentui.

4.6.6 Dėl Komisijos pasiūlymo parengti Europos autorių teisių kodeksą ir išnagrinėti galimybę kurti neprivalomą bendrą autorių teisę Komitetas mano, kad suderinimo ir bendrosios rinkos požiūriu tai yra labai plataus užmojo pasiūlymai, tačiau laikosi nuomonės, kad kol kas per anksti išreikšti nuomonę dėl hipotezių, ir ragina Komisiją tęsti tyrimus ir pateikti konkrečius

pasiūlymus, kuriuose būtų atsižvelgta į pažangą sprendžiant šį klausimą įvairiose valstybėse narėse.

4.6.7 Komitetas mano, kad bet kokio pobūdžio elektroninėms ir magnetinėms laikmenoms taikomi mokesčiai, skirti padengti kopijavimo asmeniniam naudojimui sąnaudas, grindžiami kaltės prezumpcija. Priešingai - Komitetas mano, kad kopijavimas asmeniniam naudojimui yra teisėta praktika, kuri leidžia keisti laikmeną arba įrangą ir kuri turi būti pripažinta teisėta licencijos savininko teise „sąžiningai naudotis“⁽¹⁰⁾.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽¹⁰⁾ Tokios nuostatos savo sprendime *Padawan* byloje laikosi ir ESTT.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Strateginė Europos standartų vizija. Tolesni tvaraus Europos ekonomikos augimo iki 2020 m. skatinimo ir spartinimo veiksmai“

(COM(2011) 311 galutinis)

(2012/C 68/06)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. birželio 1 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Strateginė Europos standartų vizija. Tolesni tvaraus Europos ekonomikos augimo iki 2020 m. skatinimo ir spartinimo veiksmai“

COM(2011) 311 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (sausio 19 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 158 nariams balsavus už, 6 – prieš ir 2 susilaukė.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) ryžtingai remia Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategiją „Europa 2020“ ir palankiai vertina Komisijos iniciatyvą. Priėmus bendrus ES standartus visų pirma bus skatinama kurti konkurencingą standartais grindžiamų sąveikių ir naujoviškų produktų ir paslaugų bendrąją rinką.

1.2 Standartai galėtų būti laikomi mūsų civilizacijos paveldu – juos rengiant remiamasi dabartyje ir praityje sukauptomis žiniomis; jie turi būti pažangūs, kad būtų galima juos tinkamai taikyti. Kad būtų visada atsižvelgiama į visuomenės poreikius, standartams parengti reikalingas terminas turėtų būti sutrumpintas. EESRK remia Komisijos pastangas iki 2020 m. šį terminą sutrumpinti 50 proc., bet šis procesas neturėtų būti vykdomas vienodai, taip pat neturėtų būti atsisakoma nors ir užtrunkančių, tačiau būtinų konsultacijų su partneriais. Šios konsultacijos būna veiksmingesnės, jei vyksta nacionaliniu lygmeniu ir jas tiesiogiai savo veiksmais naudingai papildo specializuotos Europos organizacijos.

1.3 Visuomenės dalyvavimui rengiant standartus turėtų būti teikiama tiek pat svarbos, kiek ir visuomenės dalyvavimui teisės aktų rengimo procese. Būtina, kad vartotojai, mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ) ir kiti suinteresuotieji subjektai dalyvautų aktyviau. Tai būtų galima užtikrinti skiriant finansinę paramą. Sudarius sąlygas nacionalinių standartų srities suinteresuotiems subjektams atlikti tarpusavio vertinimą būtų galima užtikrinti, kad visuomenės interesams atstovaujama visais lygmenimis.

1.4 Norint teisingai įgyvendinti bendrosios rinkos teisės aktus, būtina parengti viešųjų pirkimų srities standartus.

1.5 EESRK patvirtina savo ankstesnę nuomonę, kad „IRT srityje tarptautinių pramonės forumų arba konsorciūmų priimtos specifikacijos turėtų būti patvirtintos tik po Europos standartizacijos organizacijų (ESO) sertifikavimo proceso, kuriame dalyvauja MVĮ atstovai, vartotojai, aplinkosaugos organizacijos, darbuotojai ir svarbiausiems socialiniams interesams atstovaujanti struktūra“⁽¹⁾.

1.6 Komisija siūlo imtis tam tikrų veiksmų skirtingose srityse. Kadangi standartizacija yra labai svarbi pramonės politikos, inovacijų ir konkurencingumo rėmimo priemonė, EESRK remia siūlomus veiksmus, ypač tuos, kurie yra susiję su Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro kompetencija tikrinti mokslo standartų atitiktį Europos ir valstybių narių ekonomikos sektorių reikalavimams dėl konkurencingumo, socialinių poreikių, saugos ir (arba) saugumo ir poveikio aplinkai (komunikato 1–5 veiksmai).

1.7 Atsižvelgdama į visuomenės interesus, Komisija numato išskirtinį dėmesį skirti saugai, saugumui ir apsaugai ir ragina valstybes nares užtikrinti, kad vartotojai, aplinkos asociacijos ir neįgalūs ir senyvo amžiaus žmonės realiai dalyvautų standartų rengimo procese. EESRK nuomone, šie pasiūlymai yra labai vertingi (6–9 veiksmai).

⁽¹⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 58.

1.8 EESRK visada palaikė pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą ir jų veiksmingą indėlį ir visiškai pritaria Komisijai ir jos iniciatyvai remiantis pripažintais kriterijais, pavyzdžiui, Pasaulio prekybos organizacijos techninių prekybos kliūčių susitarimo principais, nacionaliniu ir Europos lygmenimis išplėsti darbo procesus, į kuriuos būtų įtraukta daugiau dalyvių, ir užtikrinti, kad tie procesai vyktų. Reikėtų skirti finansinę paramą MVĮ organizacijoms, vartotojams, profsąjungoms ir kitiems susijusiems suinteresuotiesiems subjektams (10–15 veiksmai).

1.9 Komunikato 5 skyriuje nagrinėjama paslaugų standartų rengimo pažanga. EESRK palankiai vertina tame skyriuje išreikštą požiūrį ir mano, kad už standartų rengimą atsakinga Aukšto lygio verslo paslaugų grupė, kurią įsteigti siūloma Komunikate „Kuriamas Bendrosios rinkos aktas“, būtų labai naudinga visiems ekonomikos sektoriams, ne vien paslaugų sektoriui (16–18 veiksmai).

1.10 EESRK pripažįsta informacinių ir ryšių technologijų (IRT) rinkos išskirtinumą ir būtinybę nedelsiant nustatyti standartus, kurie būtų iš tiesų parengti forumuose ir konsorciuose. Kaip teigiama pirmiau, turėtų būti užtikrinama, kad visuomenė realiai dalyvautų tų standartų tvirtinimo procese. Reikėtų palankiai vertinti siekį sukurti įvairių suinteresuotųjų subjektų forumą. EESRK rekomenduoja, kad šis forumas būtų nuolatinis ir nebūtų susijęs tik su viena iniciatyva. EESRK norėtų būtų įtrauktas į šį forumą.

IRT standartai apskritai yra labai svarbūs e. viešųjų pirkimų ir e. valdžios srityse. Nepaprastai svarbu yra užtikrinti IRT sąveiką (19–23 veiksmai).

1.11 Pabaigoje pateikiamuose pasiūlymuose pabrėžiamas Europos vaidmuo tarptautinės standartizacijos srityje ir aktyvi Komisijos paskelbta iniciatyva. EESRK palankiai vertina siūlomus veiksmus ir mano, kad remiant ES interesus labai svarbu aktyviai dalyvauti tarptautinėje veikloje, pritardamas Komisijos sprendimams remiantis dvišaliais ir daugiašaliais susitarimais remti Europos standartizacijos institucijų darbą (24–28 veiksmai).

1.12 Nepriklausoma peržiūra, kuri turi būti pradėta ne vėliau kaip iki 2013 m, grindžiama Komisijos siekiu įvertinti pažangą ir ar laikomasi nustatytų tikslų pramonės politikos, inovacijų ir technologijų kūrimo srityje rinkos reikmių, integruotumo ir atstovavimo požiūriu. EESRK visiškai pritaria šiam pasiūlymui (29 veiksmai).

2. Bendrosios pastabos

2.1 Veiksminga Europos standartizacijos sistema visų pirma padės sukurti sąveikių produktų ir paslaugų, kuriuos bus galima neperturkiamai tiekti ES ne tik tarp valstybių narių, bet ir vietos, regionų ir nacionaliniu lygmenimis.

2.2 EESRK pritaria, kad standartai yra veiksminga politikos priemonė ir kad juos taikant būtų galima užtikrinti tinkamą bendrosios rinkos funkcionavimą, ypač IRT ir paslaugų srityje, kurioje procesų ir gamybos standartai dar tik kuriami.

2.3 EESRK tvirtai remia siūlymą taikyti standartus viešųjų pirkimų srityje – tai paskatintų standartais grindžiamų produktų ir paslaugų pasiūlą. Teikdamos prašymą dėl produkto ar paslaugos, ES perkančiosios organizacijos turėtų taikyti pasaulinius arba Europos standartus, jei jie parengti; turėtų būti primygtinai skatinama nesivadovauti privačiais standartais ir nepirkti nesąveikių produktų ir paslaugų.

2.4 Atkreipdamas dėmesį į prekybos kliūčių pašalinimo visam laikui svarbą, EESRK labai vertina tai, kad visos valstybių narių nacionalinės standartų institucijos išpareigoja taikyti Europos standartus kaip identiškus nacionalinius standartus, pašalinti Europos standartams prieštaraujancius nacionalinius standartus ir ateityje nesiimti veiksmų, kurie galėtų pakenkti šiai suderinimo nuostatai.

2.5 EESRK sutinka, Europos standartizacijos procesai turėtų būti pagreitinti, supaprastinti ir modernizuoti, į juos turi būti įtraukta daugiau dalyvių. Teikdama prašymus dėl standartų ir lėšų Europos Komisija turėtų nurodyti tikslus griežtus terminus, numatyti ekspertams skiriamas lėšas ir užtikrinti veiksmingą visų suinteresuotųjų subjektų (ypač MVĮ, vartotojų ir kitų visuomeninių suinteresuotųjų subjektų, kurių dalyvavimas nacionalinio lygmens veikloje dažnai yra menkas arba jie joje visai nedalyvauja) dalyvavimą.

2.5.1 Dalyvavimas nacionalinio lygmens veikloje yra taip pat labai svarbus. Nacionalinių standartizacijos institucijų pasiūlymai sudaro Europos standartų pagrindą. Vartotojams ir MVĮ lengviau prisidėti nacionaliniu lygmeniu.

2.6 Kadangi standartizacija – tai savanorišku dalyvavimu grindžiamas procesas, kuriame atsižvelgiama į rinkos tendencijas ir kurio sėkmę visų pirma lemia tai, ar jis priimtinas rinkai, EESRK pabrėžia, kad labai svarbu užtikrinti aktyvesnę MVĮ (netgi MVĮ asociacijų) dalyvavimą visuose standartizacijos etapuose: konsultacijose dėl naujų projektų, įskaitant mandatus, standartų rengime ir galutiname balsavime, tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmenimis.

3. Konkrečios pastabos

3.1 *Su Europos standartizacijos institucijomis* ⁽²⁾ susiję klausimai

3.2 EESRK pripažįsta, kad paskutiniaisiais metais Europos standartai parengiami per daug trumpesnį laiką (vertinant pagal vidurkį). Vis dėlto standartų rengimo terminas turėtų

⁽²⁾ Trys oficialios Europos standartizacijos institucijos yra CEN (Europos standartizacijos komitetas), CENELEC (Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetas) ir ETSI (Europos telekomunikacijų standartų institutas).

būti dar labiau sutrumpintas, tačiau dėl to neturėtų būti atsiskaidoma visuomenės dalyvavimo ar skiriama mažiau dėmesio kokybei. Be to, Komisija primygtinai raginama patobulinti ir paspartinti savas standartizacijos mandatų rengimo ir informacijos apie darnuosius standartus skelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje procedūras. EESRK palankiai vertina Komisijos išreikštą ketinimą iki 2020 m. 50 proc. sutrumpinti standartams parengti reikalingą terminą.

3.2.1 Turėtų būti užtikrinama geresnė narystės Europos standartizacijos institucijų darbo grupėse ir techniniuose komitetuose pusiausvyra, o sprendžiant konkrečius standartizacijos klausimus turėtų būti atstovaujama visiems rinkos dalyviams. Reikėtų skirti lėšų, kad būtų galima užtikrinti labai mažų įmonių, vartotojų ir kitų visuomeninių suinteresuotųjų subjektų bei jų asociacijų dalyvavimą praktiniuose seminaruose. EESRK pritaria sprendimui persvarstyti ir racionalizuoti dabartinę paskatų ir finansinės paramos skyrimo sistemą, kad visiems suinteresuotiesiems subjektams būtų galima suteikti galimybę dalyvauti. Būtų labai naudinga suvienodinti esamų priemonių taikymo taisykles.

3.2.2 Reikėtų užtikrinti tinkamą kontrolę, kad būtų išvengta darbo grupių darbo ar jo pasekmių dubliavimosi ES lygmeniu (finansuotų Europos Komisija).

3.2.3 Nacionalinių standartizacijos institucijų veikloje valstybės narės turi visapusiškai dalyvauti, visų pirma suteikti politinį palaikymą; be to, būtini techniniai ir finansiniai ištekliai, kad šioje veikloje galėtų dalyvauti visos suinteresuotosios šalys.

3.2.4 Vienas svarbiausių standartizacijos privalumų yra tas, kad ji suteikia galimybę kurti sąveikius produktus ir paslaugas, tačiau reikėtų nustatyti aiškų ES standartų tikrinimo ir tvirtinimo mechanizmą ir priemones, kad būtų galima užtikrinti, kad produktų kūrimo ciklai būtų trumpesni.

3.2.5 Europos standartizacijos sistema taip pat yra labai svarbi sprendžiant senėjančios Europos problemą, kadangi ji padeda užtikrinti, kad būtų sukurta visų amžiaus grupių ir gebėjimų vartotojams skirtų saugių ir prieinamų produktų. Tai ypač svarbu turint omenyje tai, kad Europos standartai yra labai svarbūs sudarant viešojo pirkimo susitarimus.

3.3 **Igyvendinimo gairės.** Kai kurios tarptautinės standartizacijos institucijos nerengia parengtų standartų įgyvendinimo gairių. Šį poreikį turėtų patenkinti Europos standartizacijos organizacijos – jos turėtų parengti aiškias ir glaustas įgyvendinimo gaires, siekiant užtikrinti, kad standartus būtų lengva taikyti.

MVĮ galės pasinaudoti tomis rinkomis, kuriose taikomi bendri standartai – taip MVĮ kyla mažiau painiavos, jos patiria mažiau išlaidų, padidėja konkurencija.

Reikėtų skatinti naudoti ES standartus, kai nėra nacionalinių standartų, arba užtikrinti nacionalinių standartų ir ES standartų derėjimą nustatant aiškias gaires.

3.4 **MVĮ informavimas ir atstovavimas.** Regionų ir nacionaliniu lygmenimis turėtų būti rengiami specialūs praktiniai seminarai, mokymai ir informavimo renginiai, nes MVĮ yra lengviau pasiekiamos per vietos sektorius arba VMĮ asociacijas ir viešojo administravimo institucijas.

3.4.1 Dažnai MVĮ nežino, koks yra standartų rengimo mechanizmas, ir paprasčiausiai priima produktus, sukurtus pagal iš anksto nustatytus standartus. Nacionalinio ir ES lygmens VMĮ asociacijos dažnai neturi išteklių, reikalingų tam, kad galėtų prisidėti prie standartų rengimo, todėl jų įtaka toliau mažėja.

3.4.2 EESRK sutinka, kad turėtų būti stiprinamas MVĮ atstovaujančių Europos asociacijų, taip pat visuomeninių suinteresuotųjų subjektų vaidmuo. Reikėtų nuodugniai apvarstyti ES VMĮ asociacijų ir visuomeninių suinteresuotųjų subjektų balsavimo teisių klausimą. EESRK norėtų dalyvauti šioje diskusijoje, nors šiuo metu ji atrodo prieštaringa atsižvelgiant į tai, kad Europos standartizavimo organizacijos yra privačios institucijos.

3.4.3 EESRK labai vertina Europos amatininkams ir MVĮ atstovaujančios asociacijos NORMAPME ir vartotojams atstovaujančios asociacijos ANEC atliktą darbą standartizacijos srityje, kuriam Europos Komisija skyrė finansinę paramą.

3.4.4 EESRK siūlo, kad ES ir nacionalinio lygmenų standartizacijos organizacijos suteiktų galimiams naudotojams lengvesnę prieigą prie standartų, įskaitant standartų turinio santarukos parengimą, kad visuomenė būtų geriau informuojama apie standartus ir jie būtų plačiau taikomi. Jeigu standartus privaloma taikyti pagal teisės aktą, teisėkūros institucija turi pasirūpinti, kad šiuos standartus būtų galima rasti taip pat lengvai kaip ir jų taikymą reglamentuojantį teisės aktą.

3.5 **Švietimas.** Standartizacijos sąvokos turėtų būti įtrauktos į Europos vidurinio mokymo įstaigų ir universitetų mokymo programas. Reikėtų remti konkrečias studentams ir mokslo darbuotojams skirtas iniciatyvas, kuriomis siekiama rasti standartais pagrįstų sąveikių sprendimų ir sukurti standartais pagrįstų sąveikių taikmenų. Pavyzdžiui, ES lėšos turėtų būti lengvai skiriamos studentams ir mokslo darbuotojams (kaip atskiriems subjektams arba kaip tarpvalstybinėms grupėms).

3.5.1 Siekdama užtikrinti, kad standartai būtų rengiami neatliekant nuo inovacijų produktų ir (arba) paslaugų srityje, Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su IRT sektoriumi, mokslinių tyrimų centrais ir universitetais, turėtų stebėti tendencijas inovacijų srityje. Į jas turėtų būti atsižvelgiama standartizacijos darbo programoje, o prioritetas turėtų būti teikiamas veiksams, pagrįstiems produktų įsisavinimo rinkoje tendencijomis ir rinkos poreikiais.

3.6 Standartų taikymas – tai savanoriškas procesas, kurio metu vertinami poreikiai, reikalavimai ir taisyklės, kurių reikia laikytis, kad tam tikri produktai ir paslaugos lengviau „prigytų“. Tačiau tos taisyklės pradedamos taikyti kaip standartai tik jei jos tampa priimtinos rinkai, t. y. kai vartotojai jas pradeda plačiai taikyti. Todėl gerai apsvarstyti suinteresuotųjų subjektų reikalavimai ir sutarimas turėtų būti kiekvieno standartizacijos srities darbo pagrindas. Tačiau standartų rengime daugiausia dalyvauja didelės privačiosios ir viešosios įmonės, todėl neužtikrinama suinteresuotųjų subjektų atstovavimo pusiausvyra.

3.7 Standartizacija – svarbi konkurencingumo skatinimo priemonė. EESRK ragina valstybes nares sukurti veiksmingas nacionalines standartizacijos sistemas, kuriomis būtų galima prisidėti prie Europos ir tarptautinių standartų kūrimo ir kurios padėtų rasti išskirtinai nacionaliniams poreikiams tenkinti būtinų su standartizacija susijusių sprendimų.

3.8 Reikėtų stiprinti nacionalines standartizacijos institucijas. Tačiau tai labai priklauso nuo nacionalinės pramonės politikos ir todėl nacionalinių įsipareigojimų mastas skirtingose šalyse yra nevienodas. Būtų galima sukurti konkrečių paskatų, kurios galėtų būti susietos su informavimo apie ES valstybių narių, kuriose standartai laikomi strategine konkurencingumo skatinimo priemone, geriausios patirties pavyzdžius kampanija.

3.9 EESRK sutinka, kad svarbiausia yra parengti **paslaugų standartus**. Tačiau labai svarbu užtikrinti, kad paslaugų standartai atitiktų rinkos tendencijas ir būtų grindžiami sutarimu.

3.9.1 Nacionaliniai standartai gali būti kliūtis kuriant bendrąją rinką. Labai svarbu, kad standartus ES lygmeniu būtų

pradėta rengti anksčiau nei valstybės narės pradeda rengti konkrečioms šalims skirtus standartus, kurie dažnai yra nesąveikūs.

3.10 EESRK tvirtai remia Europos Komisijos veiksmus, susijusius su IRT standartais ir sąveikumu. Visų pirma tai susiję su galimybe taikyti plačiai priimtinus IRT standartus viešųjų pirkimų srityje, kad atsirastų viešojo sektoriaus, kuris bus pagrindinė standartizacijos varomoji jėga, kuriamų sąveikių paslaugų paklausa.

3.10.1 Kaip jau buvo pasiūlyta, „Komitetas mano, kad Europos standartizacijos organizacijos ir Komisija turi vykdyti prevencinę kontrolę, kad tarptautinių pramonės forumų arba konsorciūmų priimtos specifikacijos, kuriomis bus remiamasi vykdant viešuosius pirkimus, taip pat būtų parengtos nešališkai, sąžiningai ir skaidriai bei tinkamai dalyvaujant mažųjų ir vidutinių įmonių atstovams, vartotojams, aplinkosaugos organizacijoms, darbuotojams ir svarbiems socialiniams interesams atstovaujantioms struktūroms“.

3.11 Be to, EESRK skeptiškai vertina pasiūlymą, kuriuo siekiama padidinti visuotinį konkurencingumą; politiką ir standartus turi sutvirtinti teisės aktai, ne atvirkščiai. Standartizacija neturėtų trukdyti inovacijų kūrimui ir technologijų plėtrai.

3.12 Standartais pagrįsti produktai ir (arba) paslaugos, sukurti sėkmingai įgyvendinus ES finansuojamas iniciatyvas, turėtų būti įtraukti į tolesnes susijusias ES iniciatyvas, siekiant pašalinti dubliavimosi atvejus ir skatinti tuos standartus toliau plėsti ir (arba) priimti.

2012 m. sausio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl rizikos ribojimo reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms

(COM(2011) 452 galutinis – 2011/0202 (COD))

(2012/C 68/07)

Pranešėjas **Peter MORGAN**

Taryba, 2011 m. lapkričio 30 d., ir Europos Parlamentas, 2011 m. lapkričio 17 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl rizikos ribojimo reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms

COM(2011) 452 galutinis – 2011/0202 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 179 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 7 susilaukusių.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria pagrindiniam IV direktyvos dėl kapitalo poreikio ⁽¹⁾ tikslui ir susitarimui „Bazelis III“, kuriuo ji pagrįsta. Tačiau išgaliojus IV direktyvai dėl kapitalo poreikio padidės bankų paslaugų kainos, o tai labai aktualu ES įmonėms, ypač MVĮ. Bazelio sistema sukurta tarptautiniu mastu veikiantiems bankams, ir ji yra visiems be išimties privaloma.

1.2 ES direktyvos dėl kapitalo poreikio visada buvo taikomos visiems bankams, ir tai svarbu, atsižvelgiant į regioninių ir ne akcinių bankų vaidmenį palaikant ekonomiką. MVĮ yra labai priklausomos nuo bankų paramos, todėl reikėtų užtikrinti, kad dėl papildomų sąnaudų ES MVĮ neatsidurtų nepalankesnėje padėtyje palyginti su jų tarptautiniais konkurentais. Šiomis aplinkybėmis EESRK ragina Komisiją sudaryti palankias sąlygas plėtoti etišką ir dalyvaujimąją bankininkystę ⁽²⁾.

1.3 Komisija, atlikusi poveikio vertinimą, teigia, kad dėl naujų kapitalo poreikio reikalavimų MVĮ nenukentės labiau nei kitos įmonės, tačiau Komitetas nėra tuo įsitikinęs ir prašo, kad Komisija atidžiai stebėtų bankų skolinimo MVĮ ir joms taikomų banko mokesčių raidą. Be to, EESRK sutinka, kad Komisija atliktų MVĮ kreditavimo rizikos reitingų peržiūrą.

1.4 Naujojoje sistemoje derinami mikrolygio ir makrolygio rizikos ribojimo elementai. Mikrolygio rizikos ribojimo srityje numatytas didesnis ir geresnės kokybės kapitalas, geresnis

rizikos draudimas, taikomas finansinio svorto koeficientas kaip rizika pagrįstos tvarkos prevencija, ir naujas požiūris į likvidumą. Makrolygio rizikos ribojimo klausimu IV direktyvoje dėl kapitalo poreikio nustatytas reikalavimas pakilimo laikotarpiu sukaupti kapitalo rezervą, kurį būtų galima panaudoti nuosmukio laikotarpiu, ir imtis kitų priemonių sisteminės rizikos ir tarpusavio priklausomybės klausimams spręsti. Šiuose pasiūlymuose sprendžiamos – bent jau mėginama spręsti – visos bankų krizės atskleistos ir ankstesnėje EESRK nuomonėje dėl III kapitalo poreikio direktyvos ⁽³⁾ nurodytos problemos.

1.5 Ilgainiui teisės aktų poveikis priklausys nuo to, kaip jie bus įgyvendinami ir kas juos įgyvendins. Nebuvo vieno bankų krizės kaltininko – kalti buvo visi. Akivaizdu, kad kalti buvo daugelis už bankų valdymą atsakingų direktorių, tačiau kalti buvo ir teisės aktų nustatyta auditą atliekantys auditoriai, reitingų agentūros, instituciniai investuotojai ir analitikai, valstybių narių reguliavimo ir priežiūros institucijos, centriniai bankai, finansų ministerijos ir politikai, o ekonomistai iš akademinės bendruomenės ir žiniasklaidos komentatoriai nematė, kas vyko. EESRK norėtų tikėti, kad visi jie pasimokė iš pastarosios krizės, tačiau tai, kaip kovojama su valstybės skolos krize, rodo visai ką kita. Kai kuriais atvejais nebuvo vykdomas bankų kapitalo restruktūrizavimas, testavimas nepalankiomis sąlygomis nebuvo įtikinamas („Dexia“), auditoriai griežtai nereikalavo atidėjinių kaip valstybės skolos nurašymo prevencijos, o politikai, ekonomines problemas sprendami politinėmis priemonėmis, yra atsakingi už tai, kad krizė tapo nevaldoma.

1.6 Kaip atsvarą naujam reglamentui reikia sukurti gaivinimo ir sanavimo sistemas su tokiomis priemonėmis kaip, pavyzdžiui, likvidavimo planai (angl. *living wills*). Nors valstybė

⁽¹⁾ OL L 329, 2010 12 14, p. 3–35; EESRK nuomonė: OL C 339, 2010 12 14, p. 24–28.

⁽²⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 33.

⁽³⁾ OL C 228, 2011 9 22, p. 62–65.

ir toliau teiks garantijas dėl mažų indėlių, turi būti pašalintas moralinis pavojus, kurį kelia neribota valstybės parama bankrutavusiems bankams. Jei padėtis bus pakankamai aiški, investuotojai, kreditoriai ir direktoriai turės prisiimti tiesioginę atsakomybę už būsimą kiekvienos kredito įstaigos būklę.

1.7 Siekdami atkurti rinkų stabilumą ir sugrąžinti pasitikėjimą jomis, ES valstybių ir vyriausybių vadovai 2011 m. spalio 26 d. priimtame krizės įveikimo plane susitarė kai kuriems bankams taikyti reikalavimą užtikrinti, kad iki 2012 m. birželio mėn. aukščiausios kokybės kapitalas sudarytų 9 proc. viso kapitalo, įskaitant reikalavimą užtikrinti, kaip išskirtinę ir laikiną priemonę, kapitalo apsaugos rezervą, siekiant išvengti valstybės skolos rizikos. Tai buvo būtina, nes pasiūlyme dėl reglamento buvo numatyta naujus kapitalo poreikio reikalavimus įdiegti per kelerius metus. Dėl šio įsako kai kuriems bankams bus labai sudėtinga sukaupti didesnę kapitalą, jau vien todėl, kad jie priversti refinansuoti esamas skolas, o tai jau savaime sudėtingas klausimas, nes lėšos išseko jau antrąjį 2011 m. pusmetį. Komitetas pripažįsta, kad šios priemonės yra išskirtinės, tačiau, kad ir kokia pagalba galiausiai būtų teikiama, jos poveikis bus juntamas iškart.

1.7.1 Jei bus nustatyta minėta kapitalo poreikio norma, tai gali turėti didelės įtakos mažesniems bankams ir vietos bankams, kurie paprastai noriau negu tarptautiniai bankai teikia paskolas MVĮ ir labai mažoms įmonėms. Jei mažesniems bankams bus sunku sukaupti tokį kapitalą, sumažės MVĮ galimybės gauti finansavimą.

1.8 Jei esama finansavimo krizė tęsis, dėl šio įsako kils dvi problemos. Bankai, kurie artimiausiu metu negali ar nenori sukaupti didesnio 1 lygio nuosavo kapitalo, nes dėl to gali tekti priimti naujų akcininkų, turi kitą galimybę – mažinti balansą, teikdami mažiau paskolų, kad jos atitiktų jų kapitalo rezervą. Visoms valstybėms narėms siekiant gaivinti ekonomiką, bankų atsisakymas kredituoti būtų katastrofa. Norėdamos to išvengti, valstybių narių ir ES valdžios institucijos turėtų siekti bendradarbiauti su bankų sektoriumi, o ne nuolatos su juo kovoti. Jos taip pat turėtų siekti imtis plataus masto priemonių, kad paskatintų taikyti alternatyvius finansavimo būdus, pavyzdžiui, dalyvaujamąją bankininkystę, apie kurią jau rašyta anksčiau EESRK nuomonėje⁽⁴⁾.

1.9 Kita problema – bankai, kurie papildomas nuosavas lėšas kaupia rinkose. Didžioji dalis turimo kapitalo laikoma valstybiniuose turto fonduose ir Azijos bei Artimųjų Rytų šalių bankuose. Kyla reali grėsmė, kad kada nors ES bankų turtas nebepriklausys ES valstybėms narėms.

1.10 Konkreti problema, kuri išaiškėjo valstybės skolos krizės metu, yra akivaizdus įrodymas, kad priešingai susitarimo ir keleto direktyvų dėl kapitalo poreikio gairėms, valstybės skola aiškiai nėra nerizikinga. Tai svarbus reglamento nuostatų dėl

kapitalo trūkumas. Šis trūkumas smarkiai atsiliepė bankams, kuriems taisyklėmis suteikta menka pasirinkimo laisvė ir reikalaujama sukaupti rezervą valstybės skolai. Reguliavimo institucijos privalo persvarstyti mechaniską reitingų nustatymo neatsižvelgiant į riziką taikymą, o bankai privalo peržiūrėti savo vidinę rizikos vertinimo metodiką.

1.11 Dėl bendro II, III ir IV direktyvų dėl kapitalo poreikio poveikio kapitalui, likvidumui ir finansiniam svertui, dėl būsimos sanavimo tvarkos, dėl didėjančio susidomėjimo Volcker tipo pasiūlymais riboti bankų prekybines operacijas savo nuosavomis lėšomis ir mažmenos paslaugų atskyrimo nuo investicinės bankų veiklos koncepcijomis gali būti, kad reikės perkurti taip pelningai pastarąjį dešimtmetį didesnių bankų naudotą verslo modelį, siekiant prisitaikyti prie ši dešimtmetį vyraujančių griežto taupymo ir riboto kapitalo sąlygų. Tuo, kad ateityje bankai galėtų sukurti naują verslo modelį – tikriausiai ne tokį pelningą, tačiau galbūt tvaresnį – yra suinteresuoti visi – skolintojai ir skolininkai, darbdaviai ir investuotojai, taip pat plačioji visuomenė.

1.12 EESRK nuomone, nauji verslo modeliai turi būti etiški ir tvarūs. Reikia gerinti ryšius su klientais, verslo praktika privalo būti visiškai etiška ir būtina iš esmės persvarstyti atlyginimo už nuopelnus struktūras. Visi yra atsakingi už ištikusią krizę. Dabar visiems reikia kartu dėti pastangas sukurti kredito įstaigas, kurios būtų pajėgios paremti ES ekonomiką numatomo sunkaus dešimtmečio metu.

2. Įvadas

2.1 ES direktyvos dėl kapitalo poreikio yra parengtos siekiant sukurti pagrindą bankininkystės vidaus rinkai. Jomis Bazelio susitarimai perkeliama į ES teisę. Bazelio komitetas įsteigtas 1975 m. 1988 m. šis komitetas nusprendė įvesti kapitalo vertinimo sistemą, dažniausiai vadinamą Bazelio kapitalo susitarimu. Pagal šią sistemą numatyta įgyvendinti kredito rizikos vertinimo sistemą. 1993 m. kovo mėn. ES šį susitarimą perkėlė į savo pirmąją kapitalo poreikio direktyvą dėl investicinių įmonių ir kredito įstaigų kapitalo pakankamumo⁽⁵⁾.

2.2 Antrasis Bazelio susitarimas („Bazelis II“) paskelbtas 2004 m. 2006 m. birželio mėn. ES jį perkėlė į priimtą naują direktyvą dėl kapitalo poreikio, įsigaliojusią 2006 m. gruodžio mėn. EESRK priėmė savo nuomonę⁽⁶⁾ dėl siūlomos direktyvos dėl kapitalo poreikio per 2005 m. kovo mėn. plenarinę sesiją.

2.3 2008 m. spalio mėn. Komisija priėmė pasiūlymą dėl svarbiausių II direktyvos dėl kapitalo poreikio pakeitimų. Ši direktyvos dėl kapitalo poreikio peržiūra iš dalies buvo atsakas į G 7 finansinio stabilumo forumo rekomendacijas ir rinkos krizę. Dokumentas buvo paskelbtas 2009 m. liepos mėn. ir turėjo būti įgyvendintas 2010 m. gruodžio mėn.

⁽⁴⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 33.

⁽⁵⁾ OL L 141, 1993 6 11, p. 1–26.

⁽⁶⁾ OL C 234, 2005 9 22, p. 8–13.

2.4 Pagal III direktyvos dėl kapitalo poreikio paketą savo veiklą derindama su lygiagrečiu pagal Bazelio susitarimus atliekamu darbu, Komisija konsultavosi ir teikė pasiūlymus (2009 m. liepos mėn.) dėl pakeitimų, susijusių su prekybos knyga, pakartotiniu pakeitimu vertybiniais popieriais ir bankininkų darbo užmokesčių. EESRK savo nuomonę⁽⁷⁾ patvirtino per 2010 m. sausio mėn. plenarinę sesiją.

2.5 2010 m. gruodžio mėn. kaip atsakas į finansų krizę buvo paskelbtas trečiasis Bazelio susitarimas. Šį kartą pasiūlyti kapitalo ir likvidumo rezervai buvo daug kartų didesni nei anksčiau. Pagal susitarimą „Bazelis III“ bankų reikalaujama turėti 4,5 proc. bendro nuosavo kapitalo (2 proc. susitarime „Bazelis II“) ir 6 proc. I lygio pagal riziką įvertinto turto (4 proc. susitarime „Bazelis II“). Susitarime „Bazelis III“ taip pat nustatomi papildomi kapitalo rezervai: i) privalomas 2,5 proc. kapitalo apsaugos rezervas ir ii) neprivalomas anticiklinis rezervas – nacionalinėms reguliavimo institucijoms suteikiama teisė didelio kreditų augimo laikotarpiu reikalauti sukaupti dar 2,5 proc. kapitalo rezervą. Be to, susitarime „Bazelis III“ nustatomas ne mažesnis negu 3 proc. finansinio svorto koeficientas ir du privalomi likvidumo rodikliai. Pagal likvidumo padengimo rodiklį bankas turi turėti tiek aukštos kokybės likvidžiojo turto, kiek užtektų 30 dienų grynųjų pinigų srautams padengti; pagal grynąjį stabiliaus finansavimo rodiklį turima suma, skirta stabiliam finansavimui, turi būti didesnė negu suma, kurios reikėtų stabiliam finansavimui užtikrinti vienerius metus esant nepalankiausioms sąlygoms. Pasiūlymas susitarimą „Bazelis III“ perkelti į IV direktyvą dėl kapitalo poreikio paskelbtas 2011 liepos mėn. ir yra šios nuomonės pagrindas.

3. Pasiūlymų santrauka

3.1 Europos Komisija pateikė pasiūlymų pakeisti 8 000 Euro poje veikiančių bankų veiklos būdą. Svarbiausias šio pasiūlymo tikslas – padidinti ES bankų sektoriaus atsparumą ir kartu užtikrinti, kad bankai ir toliau finansuotų ūkinę veiklą ir ekonomikos augimą. Komisijos pasiūlymais siekiama trijų konkrečių tikslų.

— Pasiūlyme nustatytas reikalavimas, kad bankai turėtų daugiau ir geresnio kapitalo, kad ateityje patys galėtų susidoroti su krizėmis. Pastaroji krizė įstaigas užklupo turinčias nepakankamą ir nepakankamai kokybišką kapitalą, todėl prireikė beprecedentės nacionalinių valdžios institucijų paramos. Šiuo pasiūlymu Komisija Europai pritaiko tarptautinius standartus dėl bankų kapitalo, dėl kurių susitarta G 20 lygiu (vadinamasis susitarimas „Bazelis III“). Šioje srityje Europa rodys pavyzdį, šias taisykles taikydama daugiau nei 8 000 bankų, kuriems priklauso 53 proc. pasaulio turto.

— Komisija tai pat nori sukurti naują valdymo sistemą, priežiūros institucijoms suteikiančią naujų įgaliojimų aktyviau stebėti bankų veiklą ir imtis priemonių, jei pastebėtų augančią riziką, pavyzdžiui, sumažinti kreditavimą, jei būtų panašu, kad gali susidaryti burbulas.

— Sujungdama į vieną visus šiam klausimui taikomus teisės aktus, Komisija siūlo sukurti vieną bendrą taisyklių sąvadą bankų reguliavimui. Tai padidins skaidrumą ir pagerins vykdymo užtikrinimą.

3.2 Pasiūlymą sudaro dvi dalys: direktyva, reglamentuojanti indėlių priėmimo veiklą, ir reglamentas, nustatantis, kaip turi būti vykdoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių veikla. Šie du teisės aktai sudaro paketą ir juos reikėtų nagrinėti kartu. Prie pasiūlymo pridedamas poveikio vertinimas, iš kurio matyti, kad ši reforma labai sumažins sisteminės bankų sektoriaus krizės tikimybę.

3.3 Reglamente nustatomi išsamūs rizikos ribojimo reikalavimai kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir reglamentuojami šie aspektai:

— kapitalas. Komisijos pasiūlymu didinama nuosavo kapitalo suma, kurią bankai turi turėti, ir šio kapitalo kokybė. Juo taip pat suvienodinami atskaitymai iš nuosavų lėšų, siekiant nustatyti grynąją reguliuojamojo kapitalo sumą, kurią rizikos ribojimo požiūriu tikslingai pripažinti reguliavimo tikslais;

— likvidumas. Siekdama padidinti finansų įstaigų atsparumą trumpalaikiai likvidumo rizikai Komisija siūlo įvesti likvidumo padengimo rodiklį – tikslį jo sudėtis ir dydis bus nustatyti 2015 m., praėjus stebėjimo ir priežiūros laikotarpiui;

— finansinio svorto koeficientas. Siekdama apriboti pernelyg didelį finansinio svorto augimą kredito įstaigos arba investicinės įmonės balanse, Komisija taip pat siūlo finansinio svorto koeficientui taikyti priežiūrinį tikrinimą. Finansinio svorto koeficiento taikymo poveikis bus atidžiai stebimas, nes nuo 2018 m. sausio 1 d. šis koeficientas gali tapti privalomu;

— sandorio šalių kredito rizika. Vadovaujantis Komisijos nebiržinių išvestinių finansinių priemonių politika siūlomais pakeitimais siekiama paskatinti bankus atsiskaitymus už nebiržines išvestines finansines priemones vykdyti per pagrindines sandorio šalis;

— vienas taisyklių sąvadas. Finansų krizė atskleidė, kokį pavojų kelia nacionalinių taisyklių skirtumai. Bendrajai rinkai reikia vieno bendro taisyklių sąvado. Reglamentas taikomas tiesiogiai, jo nereikia perkelti į nacionalinius teisės aktus – taip pašalinamas vienas tokių skirtumų šaltinis. Be to, reglamente pateikiamas vienas visų kapitalui taikomų taisyklių rinkinys.

(7) OL C 339, 2010 12 14, p. 24–28.

3.4 Direktyvoje nagrinėjami tie šiuo metu galiojančioje direktyvoje dėl kapitalo poreikio reglamentuojami klausimai, kuriais ES nuostatas reikia perkelti į valstybių narių nacionalinę teisę pritaikant jas pagal savo aplinką, pavyzdžiui, reikalavimai dėl teisės pradėti bankininkystės verslą ir juo verstis, naudojimosi įsisteigimo laisve ir laisve teikti paslaugas sąlygos, kompetenčių valdžios institucijų apibrėžtis bei rizikos ribojimo priežiūros principai. Nauji elementai šioje direktyvoje:

— sustiprintas valdymas. Pasiūlymu sugriežtinami reikalavimai, susiję su įstaigų valdymo tvarka ir procesais, ir nustatomos naujos taisyklės, kurių tikslas – padidinti valdybos vykdomos rizikos ribojimo priežiūros veiksmingumą, stiprinti rizikos valdymo funkciją ir užtikrinti veiksmingą priežiūros institucijų vykdomą rizikos valdymo stebėjimą;

— sankcijos. Pasiūlyme numatyta, kad jei įstaigos pažeidžia ES reikalavimus, bet kuri priežiūros institucija gali taikyti tikrai atgrasančias, veiksmingas ir proporcingas sankcijas, pavyzdžiui, administracines nuobaudas, sudarančias iki 10 proc. įstaigos metinės apyvartos, arba laikiną įstaigos valdymo organo narių nušalinimą;

— kapitalo rezervai. Be mažiausios būtinos kapitalo poreikio normos, direktyvoje nustatyti dar du kapitalo rezervai: visiems ES bankams vienodas kapitalo apsaugos rezervai ir anticiklinis kapitalo rezervas, kuris turės būti nustatytas nacionaliniu lygmeniu;

— sustiprinta priežiūra. Komisija siūlo sustiprinti priežiūrą – reikalauti, kad rizikos vertinimo pagrindu kasmet būtų rengiamos kiekvienos prižiūrimos įstaigos priežiūros programos, kad būtų dažniau ir sistemčiau atliekami priežiūros tyrimai vietoje, kad standartai būtų griežtesni, o priežiūros vertinimai reiklesni ir labiau perspektyviniai.

3.5 Galiausiai pasiūlymu siekiama kuo labiau sumažinti kredito įstaigų priklausomybę nuo išorinių kredito reitingų reikalaujant, kad a) visi bankų sprendimai investuoti būtų pagrįsti ne tik reitingais, bet ir jų pačių nuomone dėl kredito, ir kad b) daug pozicijų atitinkamame portfelyje turintys bankai, užuot pasikloję išoriniais reitingais apskaičiuodami savo kapitalo poreikį, rengtų vidaus reitingus tam portfeliui.

3.6 Komisijos skaičiavimais:

— dėl pasiūlymo didelių kredito įstaigų pagal riziką įvertintas turtas padidės 24,5 proc., o mažų kredito įstaigų – 4,1 proc.;

— dėl naujos kapitalo poreikio normos ir apsaugos rezervo iki 2015 m. reikės papildomai sukaupti 84 mlrd. EUR, o iki 2019 m. – 460 mlrd. EUR nuosavų lėšų.

4. EESRK požūris

4.1 EESRK nebuvo paprašyta pateikti nuomonę dėl direktyvos. Todėl Komiteto nuomonė, išskyrus du atvejus, pateikiama dėl reglamento.

4.2 IV direktyva dėl kapitalo poreikio yra didelis žingsnis kapitalo reguliavimo linkme. Ji leis daug plačiau taikyti rizikos ribojimo reikalavimus, bus užtikrinta, kad reguliuojamuoju kapitalu tikrai bus galima padengti nuostolius, ir bus užkirstas kelias kai kuriais rizikingai veiklai, kuriai iki krizės buvo reikalaujama pernelyg mažo kapitalo. Tiek ši, tiek ankstesnės krizės parodė, kad, bankams susidūrus su sunkumais, dėl nepakankamo aukštos kokybės kapitalo ir nepakankamo likvidumo visuomenė patiria didelių ekonominių nuostolių. EESRK pritaria bendrai reglamento esmei, bet turi keletą abejonių, kurias pateikia šioje nuomonėje.

4.3 Bankai turi turėti pakankamai daug likvidaus turto, kad galėtų be valstybės pagalbos spręsti likvidumo problemas, su kuriomis jie gali susidurti. Tik ypatingomis aplinkybėmis centrinis bankas galėtų svarstyti galimybę skolinti paskutiniu atveju. Taigi likvidumo padengimo rodiklis atlieka naudingą užduotį. Be to, savo balanse bankai turi sumažinti terminų neatitikimą. Ilgalaikio turto finansavimas trumpalaikiais išsipareigojimais yra rizikingas ne tik pačiam bankui, bet ir visai ekonomikai. Todėl EESRK pritaria pasiūlymui atėjus laikui apskaičiuoti ir įvesti grynąjį stabilaus finansavimo rodiklį.

4.4 Net ir tokiu atveju likvidumo reikalavimų dydį reikės nustatyti labai atsargiai, kad dėl jų nekiltų rimtų sutrikimų bankų sektoriuje. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymuose numatyta lankstumo: priežiūros institucijoms įgyjant patirties ir matant grynojo stabilaus finansavimo rodiklio ir likvidumo padengimo rodiklio poveikį, juos bus galima koreguoti. Tradicinė bankų praktika buvo skirtingų terminų taikymas, t. y. skolintis trumpam ir skolinti ilgam. Jei ji būtų pernelyg varžoma, nukentėtų ekonomika. EESRK skeptiškai vertina terminų sutapimo bankų balanse idėją.

4.5 Finansų sistemos veikimui būdingas procikliškumas. Ekonomikos augimo laikotarpiais rizika paprastai nuvertinama, o per krizę – pervaldinama. Tačiau po „Lehman Brothers“ banko žlugimo ištikusi krizė parodė, kokį ekstremalų mastą šie svyravimai gali pasiekti. Be reglamente nustatytų kapitalo ir likvidumo reikalavimų, direktyvoje įvedami ir reikalavimai dėl

kapitalo apsaugos rezervo ir anticiklinio kapitalo rezervo. EESRK tai vertina palankiai. Tai padidintų ilgalaikį finansinį stabilumą ir galiausiai paremtų ekonomikos augimą.

4.5.1 Bet kuriuo atveju, dėl Bazelio taisyklių, sisteminių ir kitokių, taikymo visiems bankams mažesni Bendrijos bankai gali patirti konkrečių sunkumų. Komitetas ragina Komisiją, EBI ir valstybių narių priežiūros institucijas užtikrinti, kad mažųjų bankų kapitalo rezervas atitiktų jų ekonominių modelių.

4.6 Kapitalo poreikio normos apskaičiavimas priklauso nuo taikomų apskaitos taisyklių. JK Lordų rūmai, nagrinėdami teisės aktų nustatytą auditą atliekančių auditorių vaidmenį per krizę, nustatė, kad tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų (TFAS) taikymas buvo didžiulė kliūtis norint parengti teisingą banko balansą. Pastaraisiais mėnesiais paaikškėjo, kad vienoje ar daugiau valstybių narių bankai akcininkams skirtose ataskaitose nenurodė valstybės skolos rinkai ir tokiu būdu pažeidė TFAS taikymą. Turėdamas omenyje, kad TFAS yra principais grindžiama sistema, EESRK ragina Komisiją bendradarbiauti su valdžios institucijomis, atsakingomis už apskaitos standartus, auditoriais ir valstybių narių priežiūros institucijomis siekiant užtikrinti, kad įvedus vienodas taisykles dėl kapitalo pakankamumo kartu būtų užtikrinta ir vienoda bei tiksli apskaita. Šiame procese Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (EVPRI) turėtų atlikti svarbų koordinavimo vaidmenį. Tai gyvybiškai svarbi sąlyga norint darniai įgyvendinti naują rizikos ribojimo sistemą.

4.7 Savaiame aišku, kad Komisija tikisi, jog IV direktyvos dėl kapitalo poreikio sėkmė bus vertinama pagal tai, kaip naujoji kapitalo ir likvidumo sistema veiks ištikus krizei. EESRK, žinodamas ES ištikusios ekonomikos krizės mastą, yra susirūpinęs, kad naujoji tvarka neribotų ekonomikos kreditavimo arba eksporto kreditų ar prekybos finansavimo srautų. Jei bankai nustatytų kapitalo ir likvidumo reikalavimų galės laikytis tik sumažindami balansus ir apribodami kreditavimą, reikš, kad reglamentas patyrė nesėkmę. Tokia nesėkmė būtų nepriimtina. Komitetas nepasikliauna jau atliktu poveikio vertinimu ir ragina atlikti išsamesnį vertinimą. EESRK siūlo nuolat vykdyti galimybių gauti kreditą stebėseną (tai galėtų daryti observatorija, kurios veikloje dalyvautų EESRK), kol pasibaigs KPD IV tvarkaraštis (2019 m.) ir bus užbaigta strategija „Europa 2020“ (kuriai būtina bankų parama).

4.8 Nors ir akivaizdu, kodėl norima maksimalaus suderinimo, dėl ekonomikos krizės ir kreditų srautų gali prireikti

atsargiai pakoreguoti abu rodiklius ir įgyvendinimo grafikus, jei per kitus kelerius metus norima optimizuoti kiekvienos valstybės narės ekonomikos rezultatus ir atsivimą.

4.9 Reglamente siūloma įvesti privalomą 8 proc. bendro kapitalo pakankamumo koeficientą. Reikalaujama, kad 4,5 proc. šio kapitalo sudarytų bendras nuosavas kapitalas, 1,5 proc. – papildomas 1 lygio kapitalas ir 2 proc. – 2 lygio kapitalas. Be to, nustatytas 2,5 proc. kapitalo apsaugos rezervas, sudarytas iš bendro 1 lygio kapitalo. Iki 2019 m. įgyvendinus visus pokyčius, būtinas bendras kapitalas kartu su apsaugos rezervu sudarys 10,5 proc. Reglamentu reikalaujama maksimalaus suderinimo t. y. vienodų rizikos ribojimo kapitalo reikalavimų Europos Sąjungoje, o tai įmanoma priėmus vieną bendrą taisyklių sąvadą. Logika ta, kad jeigu kai kuriose valstybėse narėse bus taikomi netinkami ir nesuderinti griežtesni reikalavimai, tam tikros pozicijos ir rizika gali būti perkeltos į šešėlinį bankų sektorių arba iš vienos ES valstybės narės į kitą. Gali būti, kad kai kurios valstybės narės, ketinančios pasiūlyti aukštesnius rodiklius, nuspręš užginčyti šį požiūrį prieš parengiant galutinę reglamento redakciją. EESRK nepritartų tokiam požiūriui, kadangi jis turėtų neigiamo poveikio mažiesiems bankams ir (arba) MVĮ teikiamiems kreditams.

4.10 Bazelio sistema sukurta tarptautiniu mastu veikiantiems bankams. ES direktyvos dėl kapitalo poreikio taikomos visoms ES kredito įstaigoms. Pagal Bazelio sistemą bendras 1 lygio nuosavas kapitalas apibrėžiamas kaip daugiau ar mažiau susidedantis tik iš akcijų ir nepaskirstytojo pelno. Tai galėtų kelti sunkumų ne akcinėms bendrovėms, pavyzdžiui, kooperatyvams, savidraudos įmonėms ir taupomiesiems bankams Europoje. III direktyvos dėl kapitalo poreikio 25 straipsnyje pripažįstama, kad šioms įstaigoms reikėtų taikyti kitą požiūrį į pagrindinį kapitalą. Labai svarbu, kad baigiamosios reglamento nuostatos tiktų alternatyviems šių įstaigų verslo modeliams.

4.11 Nors tai nėra nuomonė dėl direktyvos, EESRK mano, kad reikėtų išdėstyti požiūrį į pasiūlymą mažinti kredito įstaigų priklausomybę nuo kredito reitingų (žr. šios nuomonės 3.5 punktą). 2009 m. gegužės mėn. nuomonėje dėl Kredito reitingų agentūrų reglamento⁽⁸⁾ EESRK paragino ES reguliavimo institucijas be pagrindo nepasikliauti reitingais, visų pirma prisimenant nesėkmę patirtą, kai paaikškėjo hipoteka užtikrintų vertybinių popierių reitingų bevertiškumas. Todėl EESRK palankiai vertina šį pasiūlymą, nes, nors ir toliau leidžiama naudotis išoriniais reitingais, reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, jog jų reguliuojamos įstaigos nepasikliautų vien tik jais ir nedarytų to akklai ir kad turėtų pasitvirtinusios savą kreditingumo vertinimo metodiką. Tai reikštų ir tai, kad jei pagal įstaigos vidaus metodiką būtų reikalingas didesnis kapitalas nei rodytų išorinis reitingas, reikėtų taikyti vidaus metodiką.

⁽⁸⁾ OL C 54, 2011 2 19, p. 37–41.

4.12 Konkreti problema, kuri išaiškėjo valstybės skolos krizės metu, yra akivaizdus įrodymas, kad priešingai susitarimo ir keleto direktyvų dėl kapitalo poreikio gairėms, valstybės skola aiškiai nėra nerizikinga. Tai svarbus reglamento nuostatų dėl kapitalo trūkumas. Šis trūkumas smarkiai atsiliepė bankams, kuriems taisyklėmis suteikta menka pasirinkimo laisvė ir reikalaujama sukaupti rezervą valstybės skolai. Reguliavimo institucijos privalo persvarstyti mechaniską reitingų nustatymo neatsižvelgiant į riziką taikymą, o bankai privalo peržiūrėti savo vidinę rizikos vertinimo metodiką.

4.13 EESRK pritaria tam, kad reglamente MVĮ teikiamoms paskoloms kapitalo poreikio koeficientas išliktų 75 proc. normos, bet abejoja, ar to pakaks dabartinėmis sąlygomis. Komitetas mano, kad didžiausia problema, su kuria susiduria MVĮ, susijusi su tuo, kiek rizikos bankai sutinka prisiimti. Tradiciškai bankai buvo pasirengę būti perspektyvių MVĮ partneriais ir remti jų augimą. Dėl daugybės finansų krizės lemtų skolinių įsipareigojimų nevykdymo atvejų ir apskritai dėl bankų balansų silpnumo bankai linkę prisiimti vis mažiau rizikos. Todėl norint sumažinti šį nenorą rizikuoti EESRK rekomenduoja ši koeficientą sumažinti iki 50 proc. MVĮ atveju. Komitetas supranta, kad Komisija ketina toliau nagrinėti šį klausimą.

4.14 Esant tokioms sąlygoms EESRK ragina Komisiją sudaryti palankias sąlygas plėtoti etišką ir dalyvaujamąją bankininkystę. Ši bankininkystės rūšis atlaikė finansų krizės išbandymą ir nors

ji ir neišvengė tos krizės poveikio, bet ji neabejotinai įrodė savo atsparumą ir vertę. Turint omenyje bankų sistemos patiriamą spaudimą, ji gali tapti vertingu papildomu kreditų šaltiniu MVĮ. Taigi, Komitetas primygtinai ragina Komisiją parengti direktyvą dėl etiškos ir dalyvaujamosios bankininkystės, kaip Komitetas jau siūlė vienoje iš savo nuomonių⁽⁹⁾.

4.15 Visos kartu II, III ir IV direktyvos dėl kapitalo poreikio yra didžiulė našta banko operacijoms, nes didėja reglamentavimo našta ir reikalavimų laikymosi sąnaudos, o kartu mažėja kapitalo grąža ir ilgalaikis pelningumas. Atsižvelgiant į tai, kiek bankininkai prisidėjo prie pastarosios krizės, ir į protu nesuokiamas jų atlyginimų sistemas, daugumos Europos piliečių nuomone, bankininkai gaus, ko nusipelnę. Tačiau EESRK įspėja, kad ES klestės, jei klestės bankai. Jei norime, kad jie teiktų kreditus, jie iš to turi gauti pelno. ES bankų būklė šiuo metu, deja, nėra gera. Sunku prognozuoti, kiek dar žalos valstybės skolos krizė padarys ES bankų balansui ir ilgalaikiam pelningumui.

4.16 Tokiomis aplinkybėmis galutinės IV direktyvos dėl kapitalo poreikio redakcija ir vėlesnis jos įgyvendinimas bus itin svarbūs jos sėkmei ir visų pirma bankų gebėjimui įgyvendinti reikalaujamus pokyčius ir atsigauti. Ištikus valstybės skolos krizei skirtingų ES regionų bankai gali nesugebėti judėti į priekį vienodu greičiu. Nors įgyvendinimas užsitęs iki 2019 m., teisės aktų leidėjai ir priežiūros institucijos turi būti tam pasirengę.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 33.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo akcizų srityje*(COM(2011) 730 galutinis – 2011/0330 (CNS))**(2012/C 68/08)*Pagrindinė pranešėja **Heidi LOUGHEED**

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsniu, 2011 m. lapkričio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo akcizų srityje

COM(2011) 730 galutinis – 2011/0330 (CNS).

Komiteto biuras 2011 m. gruodžio 6 d. pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui atlikti Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, atsižvelgdamas į tai, kad darbas skubus, savo 477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 18 d. posėdis), pagrindine pranešėja paskyrė Heidi LOUGHEED ir priėmė šią nuomonę 138 nariams balsavus už, nė vienam – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK remia pasiūlymą dėl naujojo Reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo akcizų srityje ir jam pritaria. Šis reglamentas – reikalingas ir naudingas šiuo metu galiojančių taisyklių atnaujinimas, kad būtų remiamas nacionalinių valdžios institucijų bendradarbiavimas užtikrinant veiksmingą mokesčių surinkimą ir kovą su sukčiavimu akcizų srityje.

2. Paaiškinimas

2.1 ES akcizais apmokestinami trijų kategorijų produktai: alkoholis ir alkoholiniai gėrimai, tabako gaminiai ir energetikos produktai. Šie akcizai atlieka svarbų vaidmenį siekiant daryti poveikį visuomenės elgsenai ir didinant valstybių narių bei ES ⁽¹⁾ įplaukas į biudžetą.

2.2 Dėl keleto priežasčių, įskaitant galimybę gauti didelį pelną vykdant gana nedidelio masto veiklą, sukčiavimo atvejų (ypač tabako ir alkoholio sektoriuose) ES labai daug. Todėl buvo įsteigta Aukšto lygio grupė dėl sukčiavimo tabako ir alkoholio sektoriuose ⁽²⁾, o jos rekomendacijoms dėl kovos su tokiau

sukčiavimu pritarė 1998 m. gegužės mėn. ECOFIN Taryba. Buvo pateikta keletas rekomendacijų, tačiau esminė ir ilgalaikė rekomendacija - įdiegti ES visiškai kompiuterizuotą gabenimo ir kontrolės sistemą.

2.3 Todėl Europos Sąjunga keletą metų kūrė ir rengė naują, modernią akcizais apmokestinamų prekių judėjimo vidaus rinkoje stebėsenos sistemą – Akcizais apmokestinamų prekių gabenimo ir kontrolės sistemą (EMCS).

3. Akcizais apmokestinamų prekių gabenimo ir kontrolės sistema

3.1 Akcizais apmokestinamų prekių gabenimo ir kontrolės sistema sukurta Sprendimu 1152/2003/EB. Jos įdiegimas – tai didelis Europos Komisijos, už akcizus atsakingų institucijų valstybėse narėse ir ūkinės veiklos vykdytojų nuveiktas darbas. Jie visi bendradarbiavo visuose kūrimo etapuose, kad visas šalis apsunkinusi popierinių dokumentų naudojimu grindžiama sistema, būtų pakeista kompiuterine ir elektronine sistema, kuriai beveik nebūtų naudojami popieriniai dokumentai. Be to, naujoji sistema turėtų suteikti galimybę atitinkamoms valdžios institucijoms stebėti prekių gabenimą realiu laiku ir nedelsiant palyginti duomenų bazių duomenis, o tai leis lengviau atlikti išsamesnę analizę ir automatinę rizikos analizę.

3.1.1 Ūkinės veiklos vykdytojams naujoji automatinė sistema paspartins administracinius procesus (gabenant visas prekes jau pridėdamas elektroninis administracinės pagalbos dokumentas, pakeičiantis popierinius dokumentus). Sistema standartizavo daugelį reikalaujamų dokumentų ir suteikia galimybę elektroniniu būdu patikrinti potencialių prekybos partnerių duomenis.

(1) Preliminariais duomenimis iš akcizų ir panašių mokesčių ES per metus surenkama 307 mlrd. eurų (2010 m. duomenimis) – 22 mlrd. eurų už alkoholį ir alkoholinius gėrimus, 207 mlrd. eurų už energetikos produktus ir 77 mlrd. eurų už tabako gaminius. Šie skaičiai tai agreguotos sumos, paimtos iš Europos Komisijos atskirų akcizų, taikomų alkoholiniams gėrimams, energetikos produktams ir elektros energijai bei tabako gaminiams, lentelių, kurias galima rasti Mokesčių ir muitų sąjungos generalinio direktorato svetainėje http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/excise_duties/index_en.htm.

(2) Tuo laikotarpiu ši Aukšto lygio grupė apskaičiavo, kad dėl sukčiavimo 1996 m. patirta apie 3 mlrd. ekiu nuostolių tabako sektoriuje ir 1,5 mlrd. ekiu alkoholio sektoriuje.

3.1.2 EESRK mano, kad EMCS palengvina teisėtą prekybą vidaus rinkoje ir kartu papildo valstybių narių priemonės, skirtas spręsti akcizų vengimo problemą.

4. Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo akcizų srityje

4.1 Šis pasiūlymas yra viena iš paskutinių „dėlionės dalių“, kad sistema būtų naudojama visu pajėgumu. Pasiūlymas pakeičia esamą Reglamentą dėl administracinio bendradarbiavimo akcizų srityje (Reglamentą 2073/2004) pripažįstant beveik baigtą sistemos modernizavimą ir leidžiant tuo pasinaudoti vykdant valstybių narių valdžios institucijų bendradarbiavimą, kuris iš esmės padidina jų galimybes kuo geriau koordinuoti.

4.2 EESRK pripažįsta pasiūlymo taikymo srities išplėtimą, kad jis apimtų ir bendradarbiavimą užtikrinant su akcizais susijusių teisės aktų įgyvendinimą, o ne tik įvertinant turimų sumokėti akcizų dydį, ir jam pritaria. Komiteto nuomone, tai naudingas žingsnis į priekį kovojant sus sukčiavimu ir stiprinant vidaus rinką bei piliečių pasitikėjimą ja.

4.3 Didžiojoje pasiūlymo dalyje išdėstytos būtinos teisinės taisyklės, pagal kurias turėtų vykti administracinis bendradarbiavimas pagal naująją sistemą. EESRK mano, kad pasiūlymas – tai subalansuotas požiūris, leisiantis valstybėms narėms pasinaudoti neatsiejama naujosios sistemos privalumais kartu nedidinant administracinės naštos sau ir ūkinės veiklos vykdytojams.

4.3.1 EESRK taip pat mano, kad pasiūlyme aiškiai apibrėžiamos visų subjektų, visų pirma nacionalinių valdžios institucijų, teisės ir pareigos, o siūlomi procesai ir terminai yra pakankamai plataus užmojo, kad būtų užtikrinti savalaikiai atsakomieji veiksmai. Sistema taip pat yra visiems lengvai prieinama. Šiuo požiūriu EESRK domina šiuo metu rengiamo įgyvendinamo akto turinys, kuriame turėtų būti išsamiai nurodytos informacijos, kuria galima ar privaloma keistis automatinėje sistemoje, kategorijos.

4.4 Didžioji naujų pasiūlymo nuostatų dalis yra tiesiogiai susijusi su sistemos modernizavimu ir esamomis naujomis administracinio bendradarbiavimo gerinimo galimybėmis. EESRK labai pritaria Europos Komisijai ir valstybėms narėms,

kad reikia kaip įmanoma geriau pasinaudoti modernizuota sistema, kad jos pagerintų veiksmingą mokesčių nustatymą ir surinkimą ir atpažintų sukčiavimą bei su juo kovotų, šiuo tikslu visų pirma pagerinus valstybių narių administracinį bendradarbiavimą.

4.4.1 Komitetas tikisi, kad naujoji sistema pagerins automatinio ataskaitų teikimo kokybę, kad valstybės narės galėtų greičiau atkreipti dėmesį į probleminę veiklą. Itin naudinga pasiūlymu įdiegiama stebėsenos sistema, padėsianti peržiūrėti ir pagerinti informacijos, kuria nuolat keičiamasi, kokybę ir naudingumą.

4.5 Nors EESRK pritaria pasiūlymo nuostatai, kad duomenims rinkti iš atskirų gabenimo įrašų reikalingas teisinis pagrindas ir kad valstybės narės šiais duomenimis naudosis atlikdamos analizę, tačiau išpėja dėl šių duomenų naudojimo ir primena valdžios institucijoms, kad šia informacija reikia naudotis atsargiai ir proporcingai.

4.6 EESRK mano, kad pasiūlyme tinkamai nustatyta atsakomybės pusiausvyra akcizų mokesčių srityje ir EMCS. Europos Komisija yra atsakinga už sistemos mechanizmą ir priežiūrą, o valstybės narės – už sistemoje saugomą informaciją, dalijimąsi ja ir, savaime aišku, sukčiavimo nustatymą ir kovą su juo.

4.7 EESRK mano, kad naudingas pasiūlyme nustatytas akcizų taisyklių suderinimas su pasikeitusiomis ES administracinio bendradarbiavimo taisyklėmis PVM ir tiesioginių mokesčių srityse. EESRK remia visas šias pastangas gerinti komunikaciją ir bendradarbiavimą nacionalinės mokesčių sistemos, pajamų, akcizų ir muitinės paslaugų srityse, tikėdamasis, kad tai galiausiai padės tobulinti vidaus rinką.

4.8 EESRK itin remia pasiūlyme nustatytą SEED sistemos portale „Europa“ teisinį pagrindą ir mano, kad tai naudinga priemonė teisėtiems ūkinės veiklos vykdytojams greitai įsitikinti partnerių, su kuriais jie tikisi prekiauti, patikimumu.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas daugiamečiai Baltijos lašišų išteklių ir tuos išteklius naudojančios žvejybos valdymo planas

(COM(2011) 470 galutinis – 2011/0206 (COD))

(2012/C 68/09)

Pranešėjas **Seppo KALLIO**

Europos Parlamentas, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. rugsėjo 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas daugiamečiai Baltijos lašišų išteklių ir tuos išteklius naudojančios žvejybos valdymo planas

COM(2011) 470 galutinis – 2011/0206 COD.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 21 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 169 nariams balsavus už, 4 - prieš ir 9 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina daugiamečio plano tikslus ir juos patvirtina, kad užtikrintų visų Baltijos jūros lašišų išteklių tausų naudojimą, būtų išsaugotas genetinis šių išteklių vientisumas ir įvairovė. Tačiau terminas yra nerealus, kadangi naujausiais duomenimis pietiniai ištekliai yra menki.

1.2 EESRK mano, kad labai svarbu žvejybos apribojimus taikyti visą lašišų gyvavimo ciklą ir visoms žvejybos formoms. Menkų lašišų išteklių atkūrimas pareikalaus ne tik žvejybos apribojimų, bet ir priemonių lašišoms atkurti veisimosi vietose. EESRK nuomone, bendro upėse leidžiamo sužvejoti kiekio nustatymas neturi jokios prasmės, nes administraciniu požiūriu tai sudėtinga procedūra, o stebėsenai reikėtų didelių papildomų sąnaudų. Atsakomybė už žvejybos vidaus vandenyse reguliavimą ir stebėseną pirmiausia turėtų tekti atitinkamai valstybei narei. Europos Komisija turėtų prižiūrėti, kaip įgyvendinamos nacionalinės stebėsenos programos pagal valstybių narių ataskaitas.

1.3 EESRK sutinka, kad paslaugas teikiantys laivai būtų įtraukti į reglamento taikymo sritį. Tačiau neįtrauktos į planą rekreacinės žvejybos metu sužvejotų lašišų kiekis sudaro didelę bendro sužvejotų lašišų kiekio dalį. Rekreacinė žvejyba taip pat turėtų būti reguliuojama ir stebima nacionaliniu lygiu bei už ją turėtų būti atsiskaitoma valstybių narių teikiamose ataskaitose Komisijai.

1.4 Kalbant apie žvejybos intensyvumą, EESRK mano, kad kvotas ir žvejybos operacijoms nustatytus apribojimus reikėtų palaipsniui pakeisti mirtingumo dėl žvejybos tiksliniais rodikliais. Lašišų žvejybos jūroje reguliavimas ateityje turėtų būti pagrįstas ne bendru leidžiamu sužvejoti lašišų išteklių kiekiu,

bet techninėmis taisyklėmis, kurios nustatomos žvejybos laikotarpiams ir žvejybos įrankiams, kad būtų apsaugoti menki lašišų ištekliai.

1.5 EESRK nesutinka, kad būtų uždraustas kompensacinis atkūrimas neturint tvirtų mokslinių įrodymų, kad toks išteklių atkūrimas yra žalingas. Išleidžiamų rituolių kokybę reikia stebėti. EESRK rekomenduoja genetinę riziką įžuvinimo metu sumažinti gaminant rituolius iš kasmet sugaunamų laukinių motininių lašišų.

1.6 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad labai svarbu tinkamai ir veiksmingai stebėti lašišų žvejybą ir rekomenduoja finansinius išteklius kuo skubiau nukreipti į lašišų žvejybos stebėseną. Tačiau, Komitetas mano, kad vietoje naujų nuolatinės stebėsenos išpareigojimų, pagrindine priemone turėtų būti veiksmingas visose valstybėse narėse stebėsenos reglamentų, kurie buvo intensyviai rengiami pastaruosius metus, įgyvendinimas. EESRK reikalauja papildomai išaiškinti Tarptautinės jūrų tyrinėjimo tarybos vertinimą dėl plačiai paplitusio reiškinio, kai klaidingai nurodomas sužvejotų lašišų kiekis.

1.7 EESRK pabrėžia lašišų šiuolaikinių mokslinių tyrimų svarbą sėkmingam daugiamečio plano įgyvendinimui. Tik pakankamai patikima informacija gali užtikrinti tinkamas priemones lašišų ištekliams apsaugoti ir atkurti bei galimybė tausiai naudoti šiuos išteklius. Reikalingi ne tik patikimi statistiniai duomenys apie sužvejotą kiekį, bet ir išsamesnė informacija apie mirtingumo dėl žvejybos jūroje priežastis.

1.8 EESRK mano, kad pasiūlymas dėl reglamento galėtų turėti neigiamą poveikį užimtumui komercinės žvejybos vykdymo, perdirbimo pramonės, pardavimų, įrangos, žvejybos

turizmo ir akvakultūros srityje. Šio poveikio mastas skirsis ne tik tarp valstybių narių, bet ir tarp valstybių regionų. EESRK ragina neigiamą poveikį užimtumui sumažinti įgyvendinant pagal siūlomą reglamentą priemones, o į rezultatus kuo geriau atsižvelgti, kai yra tvirtinama ES struktūrinė parama ir ateityje bus pertvarkoma bendra žuvininkystės politika. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad patobulinus ir supaprastinus galimybes gauti struktūrinių fondų paramą tvariai padidės lašišų ištekliai ir bus sukurta daugiau darbo vietų Baltijos žvejybos pramonėje.

2. Įžanga

2.1 Ankstesniame Baltijos lašišų išteklių reglamente buvo įtraukti nacionalinių vyriausybių nustatyti žvejybos apribojimai ir Tarybos reglamentu nustatytos techninės žvejybos nuostatos bei kasmet nustatomos žvejybos kvotos (bendras leidžiamas sužvejoti kiekis). Iki 2006 m. kvotas nustatinėjo Tarptautinė žvejybos Baltijos jūroje komisija (IBSFC). Visos su lašišomis susijusios priemonės iki 2010 m. būdavo koordinuojamos pagal Tarptautinės žvejybos Baltijos jūroje komisijos patvirtintą Lašišų išteklių valdymo veiksmų planą.

2.2 Nuo 2006 m. žvejybos Baltijos jūroje kvotos ES valstybėms narėms būdavo nustatomos kasmet Tarybos reglamentu. Europos Komisijos pasiūlymas dėl reglamento buvo parengtas remiantis konsultacijomis su Tarptautine jūrų tyrinėjimo taryba (ICES) ir Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komitetu.

2.3 ES ir toliau skirsto sutartas kvotas savo valstybėms narėms atsižvelgdama į „santykinio stabilumo“ principą. Tai reiškia, kad kiekvienos valstybės narės santykinė kvotos dalis gali kasmet nesikeisti, nors pačios kvotos dydis gali keistis.

2.4 Vienintelė ES nepriklausanti šalis, kuri vykdo žvejybos veiklą Baltijos jūroje, yra Rusija. ES ir Rusija diskutuoja dėl Baltijos jūros žuvų išteklių būklės ir lašišų žvejybos galimybių atskirose dvišalėse derybose. Kol kas nėra jokios oficialios derybų tvarkos, panašios į Žvejybos Baltijos jūroje komisijos taikomą dėl žuvų kvotų pasidalijimo tarp ES ir Rusijos.

2.5 Baltijos jūros komercinė lašišų kvota padalyta į dvi dalis: pagrindinio baseino bei Botnijos įlankos (ICES 22-31) ir Suomijos įlankos (ICES 32) kvotos. Iš esmės, kvota keletą metų neribojo lašišų žvejybos. Iš visos 2010 m. skirtos Baltijos jūros lašišų kvotos, kuri siekia 309 665, sugauta buvo tik 150 092 (t. y. 48,5 proc. kvotos). Išnaudota procentinė kvotos dalis šalyse svyravo nuo 2,8 proc. iki 84,9 proc. Lašišas gaudo ir komercinės, ir rekreacinės žvejybos vykdytojai; gaudoma žiotyse ir upėse. Rekreacinė žvejyba sudaro 20–30 proc. viso sužvejoto lašišų kiekio Baltijos jūros regione ir beveik pusę kiekio sužvejojama jūros priekrantėse arba upėse. Rekreacinės žvejybos metu sužvejotas lašišų kiekis neiškaičiuojamas į žvejybos kvotą.

2.6 Dešimtojo dešimtmečio viduryje pagrindinių šiaurinių lašišų upių būklė gerokai pagerėjo dėl to, kad Švedija ir Suomija žvejybai priekrančių vandenyse nustatė laiko apribojimus. Nuo tada, rituolių prieaugis tose upėse išliko gana aukštas, artimas galimam jų prieaugiui ir didžiausiam tausiam leidžiamam sužvejoti kiekiui pagal daugiamečių planą. Baltijos jūros lašišų žvejyba iš esmės pagrįsta prieaugiu iš šių švartų šiaurinių lašišų upių.

2.7 Nepaisant visų priemonių, kurių buvo imtasi iki šiol, rituolių prieaugis lašišų upėse į Baltijos jūros centrinę ir pietinę dalis išliko mažas. Mišrių lašišų išteklių žvejyba Baltijos jūros pagrindiniame baseine gerokai sumažėjo dėl 2008 m. nustatyto draudimo naudoti dreifuojančius tinklus. Didesnės galimybės žvejoti naudojant dreifuojančius tinklus reiškia, kad lašišų žvejyba pagrindiniame baseine pagyvėjo.

2.8 Nepaisant didelio rituolių prieaugio padidėjimo, gaudyti leidžiamų lašišų ištekliai nepadidėjo tokiu pačiu mastu. Būtinai išsamesni moksliniai duomenys dėl veiksnių, kurie lemia lašišų mirtingumą jūroje.

2.9 ICES savo rekomendacijose dėl žvejybos galimybių 2012 m. nurodė, kad labai dažnai ataskaitose nurodomi klaidingi duomenys apie sužvejotą lašišų ir jūrinių upėtakių dreifuojančiais tinklais kiekį Baltijos jūroje.

2.10 ICES išreiškė susirūpinimą dėl Baltijos jūros lašišų išteklių būklės ir genetinės įvairovės. Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisija (HELCOM) taip pat atkreipė dėmesį į lašišų išteklių būklę Baltijos jūroje.

2.11 Lašišų žvejyba yra labai svarbi socialiniu ir ekonominiu požiūriu nuo žvejybos priklausančioms pakrantės bendruomenėms. Naujausi Baltijos jūros lašišų žvejybos vykdytojų bendro skaičiaus skaičiavimai yra 2007 m., kai Europos Komisija suskaičiavo, kad bendras komercinės lašišų žvejybos vykdytojų skaičius yra apie 400, iš kurių 340 žvejojo priekrantėje. 2010 m. ICES darbo grupė lašišų klausimu apskaičiavo, kad bendras laivų, žvejojančių lašišas atviroje jūroje, skaičius yra 141, o tai kur kas daugiau nei pagal 2007 m. skaičiavimus. Lašišos užtikrina darbą ne tik komerciniams žvejams, bet ir ne mažiau žmonių, dirbančių žvejybos turizmo srityje. Komercinės ir rekreacinės lašišų žvejybos poveikis užimtumui Botnijos įlankoje yra laikomas ne mažiau svarbiu. Lašišų žvejyboje netiesiogiai dalyvauja daug žmonių, kurie dirba žuvų perdirbimo ir pardavimo srityse bei žvejybos įrankių pramonėje. Rituolių prieaugis, kad išliktų lašišų žvejyba ir lašišų ištekliai, yra svarbus užimtumo šaltinis vietose.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 2011 m. rugpjūčio 12 d. Europos Komisija pateikė Europos Parlamentui ir Tarybai pasiūlymą dėl reglamento (COM (2011) 470), kuriuo nustatomas daugiamečių Baltijos lašišų išteklių ir tuos išteklius naudojančios žvejybos valdymo planas.

3.2 Baltijos lašišų išteklių valdymo planas bus taikomas komercinei žvejybai Baltijos jūroje ir su Baltijos jūra susisiekiančiose upėse. Be to, bus taikomas bendrovėms, kurios teikia žvejybos paslaugas su gidu ir rekreacinės lašišų žvejybos paslaugas Baltijos jūroje. Pasiūlymas numato galimybę žvejybą upėse, nustačius tam tikras sąlygas, reguliuoti ES nuostatomis; pasiūlymas taikomas ir lašišų išleidimui.

3.3 Pagrindinis pasiūlymo tikslas – užtikrinti, kad Baltijos lašišų ištekliai būtų naudojami tausiai, laikantis didžiausio tausaus leidžiamo sužvejoti kiekio principo ir būtų išsaugotas šių išteklių vientisumas ir įvairovė.

3.4 Siekiama, kad Baltijos jūros laukinių lašišų ištekliai kiekvienoje upėje siektų 75 proc. galimo rituolių prieaugio. Atsižvelgiant į dabartines lašišų upių sąlygas, tikslas turėtų būti pasiektas per laikotarpį nuo penkerių iki dešimties metų nuo šio reglamento įsigaliojimo dienos.

3.5 Yra siūlomas privalomas bendras upėse leidžiamas sužvejoti laukinių lašišų kiekis. Valstybės narės būtų atsakingos už šių kiekių nustatymą. Valstybės narės, remdamosi moksliniais duomenimis, turėtų nustatyti didžiausią leistiną mirtingumo dėl žvejybos koeficientą ir atitinkamą bendrą leidžiamą sužvejoti kiekį kiekvienoje upėje.

3.6 Kas trejus metus ES Komisija vertins pirmiau nurodytas valstybių narių priemones, įgyvendintų priemonių suderinamumą ir veiksmingumą. Jeigu valstybės narės duomenų nepaskelbs arba priemonės neatitiks tikslų, Komisija galės pataisyti mirtingumo dėl žvejybos koeficientą, nustatytą tos valstybės narės laukinių lašišų upėms ir (arba) bendram leidžiamam sužvejoti kiekiui arba uždrausti lašišų žvejybą visose tokiose upėse.

3.7 Bendras mirtingumo dėl žvejybos koeficientas 0,1 yra siūlomas visiems Baltijos jūros lašišų ištekliams. Toks mirtingumo koeficientas reikštų, kad kasmet būtų galima sužvejoti apytiksliai 10 proc. žvejybai tinkamų lašišų. Nustatant metinį bendrą leidžiamą sužvejoti kiekį, reguliavimo institucija turėtų užtikrinti, kad didžiausias mirtingumo dėl žvejybos koeficientas 0,1 nebūtų viršytas. Komisija gali iš dalies pakeisti mirtingumo dėl žvejybos koeficientą, jeigu pasikeitus aplinkybėms jis būtų netinkamas tikslams pasiekti.

3.8 Lašišų kiekis, sugautas iš paslaugas teikiančių laivų, turėtų būti įskaičiuotas į valstybių narių nacionalinę lašišų kvotą.

3.9 Valstybės narės turėtų nustatyti kiekvienai upei konkrečias technines žvejybos taisykles tiems menkiems laukinių lašišų ištekliams, kurie nepasiekė 50 proc. galimo laukinių lašišų rituolių prieaugio. Valstybės narės per dvejus metus nuo reglamento įsigaliojimo turi parengti šias nuostatas. Jos pačios galėtų pasirinkti ir nuspręsti dėl šių techninių žvejybos nuostatų (pavyzdžiui, dėl žvejybos įrankių apribojimų ir draudimo žvejoti laikotarpių ar teritorijų).

3.10 Komisija kas trejus metus vertins valstybių narių įgyvendintas technines žvejybos nuostatas. Jeigu valstybė narė per nustatytą terminą neįgyvendins priemonių arba jų nepaskelbs arba tos priemonės bus nepakankamos laukinių lašišų upėms nustatytiems tikslams pasiekti, Komisija gali nustatyti kiekvienai upei konkrečias technines žvejybos taisykles.

3.11 Lašišų išleidimai vyktų tik išuvinimo ir tiesioginio išteklių atkūrimo tikslais. „Ižuvinimas“ – tai išteklių išleidimas laukinių lašišų upėse, o „tiesioginis išteklių atkūrimas“ – žuvų išleidimas į galimas lašišų upes, siekiant sukurti savarankišką laukinių lašišų populiaciją.

3.12 Išleidimui siūlomas septynerių metų pereinamasis laikotarpis. Po šio pereinamojo laikotarpio būtų leidžiami tik pirmiau nurodyti išleidimo būdai.

3.13 Pasiūlyme nustatytos naujos stebėsenos nuostatos, kurios papildytų jau galiojančias. Nauji stebėsenos išpareigojimai taikomi komercinės lašišų žvejybos laivams, nepriklausomai nuo jų ilgio, ir rekreacinės žvejybos laivams.

3.14 Sužvejotas kiekis turi būti tikrinamas jį iškrovus. Iškrovimo patikrinimų metu turi būti patikrinta ne mažiau kaip 10 proc. viso iškrauto laimikio kiekio.

3.15 Komisija siūlo prirėkus deleguoti jai neribotam laikotarpiui įgaliojimus reguliuoti lašišų žvejybą ir jūroje, ir upėse.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina daugiamečio plano tikslus ir jiems pritaria. Plano tikslas, kad rituolių prieaugis pasiektų bent 75 proc. galimo rituolių prieaugio per dešimt metų, yra pernelyg optimistiškas. ICES vertinimais, tikslas įgyvendinamas pagrindinėse Baltijos šiaurinėse lašišų upėse, tačiau menkiems pietinių lašišų ištekliams šis terminas yra nerealus, nepaisant žvejybos apribojimų masto.

4.2 Reglamentas taikomas komercinei žvejybai ir paslaugas teikiantiems laivams. Paslaugas teikiančių laivų svarba bendro sužvejotų lašišų kiekio atžvilgiu yra maža. Tačiau bendras sužvejotų lašišų kiekis priekrantės vandenyse ir upėse rekreacinės žvejybos, kuriai šis reglamentas netaikomas, metu yra panašus į komerciniu būdu sužvejotų žuvų kiekį tokio pat ploto teritorijoje. EESRK nemanoma, kad BLSK nustatymas tik komercinei žvejybai upėse būtų jautrus klausimas, nes beveik visa žvejyba upėse yra rekreacinio pobūdžio. Komitetas mano, kad žvejybos apribojimai turėtų galioti visą lašišų gyvavimo ciklą ir būtų taikomi visiems žvejybos būdams. Atsakomybė už komercinės ir rekreacinės žvejybos vidaus vandenyse reguliavimą pirmiausia turėtų tekti atitinkamai valstybei narai.

4.3 Jau patvirtintuose ES žuvų išteklių valdymo ir atkūrimo planuose mirtingumo dėl žvejybos koeficientas, nustatytas kiekvienam ištekliui, yra koeficientas, tinkamiausias tausiam tų išteklių naudojimui pasiekti. Baltijos jūroje sugaunama daug skirtingų lašišų išteklių, jų biologinė būklė taip pat skiriasi. Iš reglamento ir aiškinamojo memorandumo neaišku, kodėl pasiūlyme numatytas tik vienas mirtingumo dėl žvejybos koeficientas visiems Baltijos jūroje sugaunamiems lašišų ištekliams ir kuo buvo remtasi nustatant tokį koeficientą.

4.4 Baltijos jūros šiaurinių lašišų ištekliai jau beveik siekia didžiausią tausų leidžiamą sužvejoti kiekį. Sumažinus lašišų kvotą Baltijos jūros pagrindiniam baseinui ir Botnijos įlankai iki lygio, kurį pasiekus pietinių lašišų išteklių mirtingumas dėl žvejybos taip pat siektų didžiausią tausų leidžiamą sužvejoti kiekį, neberekėtų nustatyti apribojimų šiaurinių lašišų išteklių žvejybai. Todėl lašišų žvejybos jūroje reguliavimas ateityje turėtų būti pagrįstas ne bendru leidžiamu sužvejoti lašišų išteklių kiekiu, bet techninėmis taisyklėmis, reglamentuojančiomis žvejybos laikotarpius ir žvejybos įrankius, kurie būtų specialiai skirti apsaugoti menkus lašišų išteklis. Jeigu lašišų žvejybos reguliavimas ir toliau bus paremtas kasmet nustatomu bendru leidžiamu sužvejoti kiekiu, laipsniškas mirtingumo dėl žvejybos mažėjimas iki tikslinio lygio, kuris nustatytas valdymo planuose kitiems žuvų ištekliams, turėtų būti taikomas ir lašišų žvejybos jūroje kvotoms. Staigus ir radikalus reguliavimo pakeitimas, kai nėra priverstinės būtinybės tai daryti, bus labai sudėtingas žvejybos pramonės požiūriu.

4.5 Baltijos jūros pagrindinio baseino regione lašišų žvejybą iš esmės sudaro vadinamoji mišri žvejyba, kai gaudomi skirtingi lašišų ištekliai. Kuo žvejyba vyksta arčiau lašišų upės, tuo geriau galima panaudoti tos upės lašišų išteklis. Taisyklės dėl žvejybos dreifuojančiais tinklais Baltijos jūros pagrindiniame baseine ir jos stebėsenos ateityje bus svarbios menkiems lašišų ištekliams pietuose atkurti. Buvo pastebėta, kad rudenį dreifuojančiais tinklais sugaunama daugiau per mažo dydžio lašišų nei sugaunama kitokiu žvejybos būdu; todėl meškeriojimo laikotarpis taip pat galėtų būti ribojamas, kad sumažėtų atgal išmetamų žuvų skaičius. Tačiau, reikėtų nurodyti, kad pietinių lašišų ištekliai Baltijos jūroje neatsikūrė, nepaisant drastiškai sumažėjusio žvejybos masto pagrindiniame baseine. Tai reiškia, kad menkiems lašišų ištekliams atkurti reikalingi ne tik apribojimai žvejybai jūroje, bet ir griežti apribojimai žvejybai žiotyse ir upių teritorijose bei priemonės lašišoms atkurti veisimosi vietose, kad būtų užtikrinta natūrali reprodukcija.

4.6 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas susirūpinęs dėl klaidingai nurodomo sužvejoto lašišų kiekio; jis ragina šį klausimą plačiau apvarstyti ir mano, kad svarbu tinkamai ir veiksmingai stebėti lašišų žvejybą. Komisijos pasiūlymas tik padidintų viešojo sektoriaus su stebėseną susijusių įpareigojimus ir sąnaudų didėtį. Sąnaudų pirmiausia atsirastų keičiant IT sistemas ir jas prižiūrint bei dėl būtinybės didinti žmoniškumus ir kitus išteklis, siekiant stebėti ir analizuoti atitiktą teisės aktams. EESRK ragina kuo labiau didinti stebėsenos priemones, o turimus išteklis sutelkti į lašišų žvejybos stebėseną, kol bus patvirtintas lašišoms skirtas daugiametis planas ir kol bus nutarta, kad su duomenų pateikimu susijusios problemos išspręstos. Kalbant apie lašišų žvejybos stebėsenos

taisykles, EESRK mano, kad prioritetu turi būti laikomas veiksmingas galiojančių stebėsenos taisyklių, kurios pastaruosius keletą metų buvo intensyviai rengiamos, įgyvendinimas visose valstybėse narėse. Europos Komisija turėtų tikrinti, kaip įgyvendinamos nacionalinės stebėsenos programos, remdamosi valstybių narių teikiamomis ataskaitomis.

4.7 Lašišos išleidžiamos įžuvinimui ir tiesioginiam ar kompensaciniam išteklių atkūrimui, kurį įsakyta atlikti teismo sprendimu, kad būtų kompensuoti nuostoliai dėl laimikio praradimo pastačius hidroelektrines. Pasiūlymas sustabdytų visas išleidimo formas, išskyrus įžuvinimą ir tiesioginį išteklių atkūrimą, į upes, kuriose gali gyventi lašišos, praėjus septyneriems metams nuo reglamento įsigaliojimo. Septynerių metų terminas pakeisti kompensacinį išteklių atkūrimą kitomis nuostatomis yra paprasčiausiai pernelyg trumpas, nes gali būti, kad užtruks parengti ir įgyvendinti alternatyvias nuostatas, jau nekalbant apie pereinamąjį laikotarpį, kurio metu bus kreipiamasi į visų trijų instancijų teismus.

4.8 Kompensacinio išteklių atkūrimo uždraudimas pateisinamas tuo, kad toks įžuvinimas kelia pavojų lašišų išteklių genetinei įvairovei. Tačiau nėra jokių mokslinių įrodymų šiam vertinimui pagrįsti. Laimikis iš kompensacinio išteklių atkūrimo yra neabejotinai svarbus žiotims ir priekrantės žvejybai lašišų įžuvinimo vietose; be to, kasmet akvakultūros įmonėse, kurios veikia pakrantėse, įdarbinama kelios dešimtys žmonių. Todėl nereikėtų uždrausti kompensacinio išteklių atkūrimo neturint tvirtų mokslinių įrodymų, kad tokia veikla yra žalinga. Be to, EESRK mano, kad išleidimui skirtų rituolių kokybė turi būti stebima, o visų išleistų rituolių riebaliniai pelekai nukirpti, kad tarp sužvejotų lašišų natūralios reprodukcijos lašišas būtų galima atskirti nuo išleistų lašišų. Genetinei įvairovei kylančią riziką dėl įžuvinimo galima sumažinti rituolių įmonėse naudojant kasmet gaudomas laukines lašišas, kurios buvo atrinktos natūralios atrankos būdu, o ne lašišų išteklis, kuriuos būtina saugoti.

4.9 Suomijos įlankos padėtis yra puikus pavyzdys, koks svarbus yra lašišų įžuvinimas. Jeigu lašišų įžuvinimas būtų uždraustas, pavyzdžiui, užstatytose Kiumijokio upės žiotyse, iš esmės tai reikštų lašišų žvejybos pabaigą Suomijos įlankoje ir nemažo masto rekreacinės žvejybos žemiau Kiumijokio upės hidroelektrinės pabaigą. Ši žvejyba yra labai svarbi žvejybos turizmui ir panaši padėtis yra daugelyje Baltijos jūros regiono upėse.

4.10 Pavyzdžiui, sumažinus kvotą, pasiūlymo ekonominis poveikis komercinės žvejybos vykdytojams ir sektoriams, priklausantiems nuo pirminės gamybos, tokios kaip žuvų perdirbimo ir pardavimo, ir žvejybos įrangos gamintojams būtų didelis. Ilgi lašišų migracijos takai, skirtingi žvejybos metodai ir skirtingi reguliavimo poreikiai kiekviename migracijos etape reiškia, kad ekonominis poveikis valstybėse narėse ir valstybių narių regionuose skiriasi. Kadangi lašišų žvejybos sezonas yra trumpas, dauguma žvejų gaudo ir kitų rūšių žuvis. Tačiau lašišos daugumai žmonių yra ekonomiškai svarbiausia rūšis ir netgi padarius nedidelius reguliavimo pakeitimus

žvejybos pramonės tvarumas gali gerokai susvyruoti. Žvelgiant iš žvejų, kuriems gali tekti nutraukti savo verslą, perspektyvos, pasiūlymas sumažins lašišų ir kitų sugaunamų žuvų kiekį, kartu ir jų vartojimą, perdirbimą ir pardavimą ir taip padidės priklausomybė nuo žuvies, pagamintos už ES ribų. Žvejybos turizmas upių teritorijose taip pat gali nukentėti finansiškai dėl griežtesnio žvejybos upėse reguliavimo ir reikalavimo dėl bendro leidžiamo sužvejoti kiekio laikymosi žvejybos upėse. Tačiau, laikui bėgant, dėl pasiūlymo galbūt ir padidėtų darbo vietų žvejybos turizmo srityje upių teritorijose, nes lašišų ištekliai atsinaujintų.

4.11 Pasiūlymas turės ir finansinį poveikį akvakultūros įmonėms. Akvakultūros įmonėse, kurios užsiima rituolių prieaugiu kompensaciniam išteklių atkūrimui, dirba keletas dešimčių darbuotojų tose vietovėse, kur alternatyvių užimtumo galimybių

yra nedaug. Jeigu akvakultūros įmonės nutrauks savo veiklą todėl, kad nebebus kompensacinio išteklių atkūrimo, užimtumo padėtis tose vietovėse pablogės. Nutraukus šią veiklą gali būti prarastas įdirbis ir praktinė patirtis akvakultūros srityje.

4.12 Į siūlomo reglamento neigiamą poveikį užimtumui reikėtų atsižvelgti taikant esamas ES struktūrinių fondų finansavimo taisykles ir pertvarkant bendrą žuvininkystės politiką. Galbūt, galėtų būti teikiama pagalba nutraukti žvejybos veiklą arba investuoti į žvejybos veiklos perorientavimą ir rengti tam skirtus mokymus. Tačiau EESRK mano, kad tokia pagalba turėtų būti tik papildomoji priemonė. Prioritetas teikiamas darbo vietoms lašišų žvejybos srityje, o susijusios pramonės šakos turi būti svarstomos planuojant praktines priemones taip, kad neigiamas poveikis užimtumui būtų minimalus.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Šeštoji Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programa. Galutinis įvertinimas“

(COM(2011) 531 galutinis)

(2012/C 68/10)

Pranešėjas **Franco CHIRIACO**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. rugpjūčio 31 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Šeštoji Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programa. Galutinis įvertinimas“

COM(2011) 531 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 21 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 174 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą, kurios tikslas pateikti šeštosios Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programos (AVP) įvertinimą. Komisija mano, kad programa buvo naudinga, kadangi sudarė platų aplinkos politikos pagrindą. Tokiai išvadai galima pritarti tik iš dalies. Nors 6-oji AVP yra svarbus indėlis plėtojant politiką, jos poveikis nustatant konkrečias priemones buvo ribotas. Reikia pažymėti, kad kilo sunkumų ne tik kaupiant informaciją tyrimui dėl programoje numatytų veiksmų įgyvendinimo, bet ir buvo labai vėluojama priimti teisės aktus, kilo problemų apibrėžiant konkrečius tikslus ir nustatyti netinkami kontrolės ir stebėsenos mechanizmai.

1.2 Todėl Komitetas ragina Komisiją tobulinti esamas priemones, įskaitant stebėsenos ir vertinimo mechanizmus, siekiant užtikrinti veiksmingą galiojančių teisės aktų įgyvendinimą. Be to, EESRK rekomenduoja užtikrinti didesnę įvairių aplinkos srities teisėkūros iniciatyvų ir programų nuoseklumą ir labiau atsižvelgti į aplinkos aspektą susijusiose sektorių politikos srityse. EESRK dar kartą prašo Komisijos didesnio aiškumo ir konkretumo sprendžiant su aplinka susijusius uždavinius. Tai Komitetas jau pabrėžė neseniai priimtoje savo nuomonėje ⁽¹⁾. Visų pirma reikia paaiškinti, ką reiškia „efektyvus išteklių naudojimas“ arba „ekologiška ekonomika“ ir kokių konkrečių kiekybinių ir kokybinių pokyčių reikalaujama tiek iš gamintojų, tiek iš vartotojų.

1.3 Be to, EESRK pabrėžia, kad daugiau dėmesio reikėtų skirti tarptautiniam aspektui. Aplinkos iššūkiai iš tiesų yra

svarbūs pasaulio lygmeniu, todėl būtina laikytis stipresniu daugiašaliu bendradarbiavimu ir geresnėmis pasaulinės valdymo priemonėmis grindžiamo požiūriu.

1.4 Galiausiai Komisijos komunikate trūksta ilgalaikės strategijos, neužsimenama apie galimą būsimą veiksmų programą ir nenurodoma, kokia galėtų būti septintosios AVP pridėtinė vertė. EESRK mano, kad ši programa turėtų derėti su strategija „Europa 2020“ ir pavyzdinėmis iniciatyvomis ir jas papildyti, joje taip pat turėtų būti nustatyti realiai įgyvendinami ir plačiu politiniu pritarimu grindžiami tikslai ir prioritetai ir numatytos priemonės, leidžiančios užtikrinti pasiūlytų priemonių veiksmingumą.

2. Svarbiausios komunikato nuostatos

2.1 Politinės aplinkybės

2.1.1 ES aplinkos politikos raida nuo aštuntojo dešimtmečio pradžios buvo grindžiama aplinkosaugos veiksmų programomis, todėl šeštoji Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programa (AVP) turėtų būti laikoma nenutrūkstamo ir nuolat kintančio proceso dalimi.

2.1.2 6-ojoje AVP pabrėžiama ekologiškai tvaraus ekonomikos augimo ir efektyvaus išteklių naudojimo bei mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sampratų svarba, kuri patvirtinama ir strategijoje „Europa 2020“ ⁽²⁾, kuri yra tinkamas pagrindas užtikrinti, kad aplinkos tikslai būtų įtraukti į bendrą ES socialinę ir ekonominę darbotvarkę, taip pat naujoje strategijoje, kuria siekiama iki 2010 m. ES sustabdyti biologinės

⁽¹⁾ OL C 367, 2011 12 22, p. 97.

⁽²⁾ COM(2010) 112 galutinis, 2010 m. kovo 3 d.

įvairovės ir ekosistemų funkcijų nykimą⁽³⁾, rengiantis „Rio+ 20“ konferencijai⁽⁴⁾, Konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sukūrimo iki 2050 m. plane⁽⁵⁾, baltosioje knygoje dėl transporto⁽⁶⁾, komunikate dėl energetikos strategijos 2020 m.⁽⁷⁾ ir 2011 m. efektyvaus energijos vartojimo plane⁽⁸⁾.

2.2 Bendrosios išvados

2.2.1 Komisija padarė bendrą išvadą, kad 6-oji AVP buvo naudinga, kadangi sudarė platų aplinkos politikos pagrindą, o didžioji dalis programoje nustatytų veiksmų jau užbaigti arba baigiami įgyvendinti.

2.2.2 Kadangi ši programa buvo priimta pagal bendro sprendimo procedūrą, suinteresuotosios šalys ją laiko turinčia didesnę teisinę galią nei ankstesnės programos. Tai padėjo pajusti didesnę atsakomybę teikiant vėlesnius politikos pasiūlymus.

2.2.3 Siekiant sustiprinti politinį integravimą ir pagerinti žinių bazę buvo parengtos septynios teminės 6-osios AVP strategijos⁽⁹⁾ – oro, pesticidų, atliekų prevencijos ir perdirbimo, gamtinių išteklių, dirvožemio, jūrų aplinkos ir miesto aplinkos. Nors įvairiose srityse padaryta pažanga nebuvo vienoda, kai kuriais atvejais strategijos parengimas buvo impulsas priimti politinį sprendimą dėl veiksmingų tikslų ir tvarkaraščio ir vėliau juos įgyvendinti. Tačiau įtikinamų įrodymų, kad 6-oji AVP lėmė konkrečių aplinkos priemonių priėmimą, nėra.

2.3 Prioritetinės sritys

2.3.1 Gamtos ir biologinės įvairovės srityje 6-ąja AVP paskatinta sukurti temines dirvožemio apsaugos ir jūrų aplinkos apsaugos ir išsaugojimo strategijas. Joje buvo iškelta būtinybė suformuoti geresnę žinių bazę, pagerinti finansavimą ir paspartinti dabartinę veiklą. Jei biologinės įvairovės nykimo sustabdymo iki 2010 m. tikslui būtų buvę skirta daugiau politinio dėmesio ir prisiimti atitinkami finansiniai ES ir valstybių narių įsipareigojimai, būtų padaryta didesnė pažanga siekiant šio tikslo.

2.3.2 Aplinkos ir sveikatos srityje 6-ąja AVP paskatinta imtis naudingos galiojančių įsipareigojimų ir planuojamų veiksmų peržiūros ir atkreiptas didesnis dėmesys į aplinkos veiksmų ir

žmonių sveikatos sąsajas. Programa visų pirma padėjo paspartinti veiksmus, kurių kitu atveju gal nebūtų buvę imtasi, pavyzdžiui, susijusius su miestų aplinka, arba kurie be programos paramos būtų buvę daug lėtesni arba ne tokie išsamūs, pavyzdžiui, susiję su pesticidais. Tačiau pastebėta tam tikrų teisės aktų spragų. Mokslinių tyrimų išvados ir informacija apie aplinkos kokybės poveikį sveikatai turėtų būti labiau integruojamos į platesnio pobūdžio politinį tikslą pagerinti visuomenės sveikatą.

2.3.3 Gamtinių išteklių ir atliekų srityje 6-ąja AVP sutvirtintas atliekų politikos ir išteklių politikos ryšys, ji padėjo sustiprinti atliekų valdymą ir pereiti prie tausiu vartojimu ir gamyba grindžiamos politikos. Išteklių naudojimas jau nebedidėja tokiu pat tempu, kaip auga ekonomika. Apskritai išteklių naudojimas vis dar didėja, o tai nesuderinama su tikslu neviršyti ilgalaikių aplinkos apkrovos galimybių. Be to, išteklių naudojimo našumas įvairiose valstybėse narėse vis dar labai skiriasi ir apskritai didėja priklausomumas nuo importuojamų išteklių.

2.3.4 Klimato kaita. 6-oji AVP turėjo teigiamo poveikio klimato kaitos srityje. Nors su tarptautinės bendruomenės veiksmams susiję užmojai - visų pirma kiekybiniai tikslai, kurie buvo labiau teorinio pobūdžio ir sunkiai pasiekiami - įgyvendinti nebuvo, 6-oji AVP sudarė galimybę pasiekti pagrindinius politikos tikslus.

2.3.5 Tarptautiniai klausimai. 6-ojoje AVP buvo dar kartą iškelti ES įsipareigojimai integruoti aplinkos klausimus į visus ES išorės santykius ir į ES tvaraus vystymosi strategijos išorės sritį. Nepaisant ES pastangų sustiprinti daugiašalį bendradarbiavimą ir parodyti įsipareigojimą laikytis tarptautinių konvencijų ir susitarimų, pažanga siekiant geresnės pasaulinės valdysenos aplinkos srityje buvo nedidelė. Aplinkos problemoms, kurios tampa aktualios vis daugiau pasaulio šalių, spręsti būtinos darnesnės ir kryptingesnės ES pastangos, kad ES galėtų veiksmingiau atlikti savo vaidmenį formuodama tarptautinę politiką ir toliau siekdama geresnės aplinkos valdysenos.

2.4 Strateginių metodų ir priemonių veiksmingumas

2.4.1 6-ąja AVP buvo smarkiai remiami ir populiarinami geresnio politikos formavimo principai ir priemonės, visų pirma kompleksiniai poveikio įvertinimai ir platesnis rinka grindžiamų priemonių taikymas. Joje taip pat pabrėžiama tvirto mokslinio pagrindo svarba formuojant politiką. Nepaisant pastarųjų teigiamų pokyčių, su aplinka susijusi informacija, visų pirma oficialūs ir statistiniai duomenys, dar nėra išsamūs ir ne visuomet gaunami laiku.

⁽³⁾ COM(2011) 244 galutinis, 2011 m. gegužės 3 d.

⁽⁴⁾ COM(2011) 363 galutinis, 2011 m. birželio 20 d.

⁽⁵⁾ COM(2011) 112 galutinis, 2011 m. kovo 8 d.

⁽⁶⁾ COM(2011) 144 galutinis, 2011 m. kovo 28 d.

⁽⁷⁾ COM(2010) 639 galutinis.

⁽⁸⁾ COM(2011) 109 galutinis, 2011 m. kovo 8 d.

⁽⁹⁾ COM(2005) 446 galutinis (oro taršos); COM(2006) 372 galutinis (tausiojo pesticidų naudojimo); COM(2005) 666 galutinis (atliekų prevencijos ir perdirbimo); COM(2005) 670 galutinis (tausaus gamtinių išteklių naudojimo); COM(2006) 231 galutinis (dirvožemio apsaugos); COM(2005) 504 galutinis (jūrų aplinkos apsaugos ir išsaugojimo) ir COM(2005) 718 galutinis (miesto aplinkos).

2.4.2 Dėl kintančio aplinkos iššūkių pobūdžio būtina didesnė prioritetingų sričių darba tarp a) politikos rengimo ir įgyvendinimo, b) Europos, nacionalinio ir regionų lygmens, c) prioritetingų sektorių.

2.4.3 Dėl netinkamo aplinkos teisės aktų įgyvendinimo sunkiau pasiekiami tikslai ir mažėja pasitikėjimas aplinkos politika, o tai sumažina galimybes užtikrinti, kad ir kiti sektoriai išsipareigotų siekti geresnių aplinkosaugos rezultatų. Be to, pirmenybę reikia teikti toms politikos sritims, kurios turi aiškios pridėtinės vertės kuriant ekologišką ekonomiką ir kurių rezultatų galima sulaukti per trumpą arba vidutinės trukmės laikotarpį.

2.5 Ateities uždaviniai

2.5.1 Pagrindiniai aplinkos politikos sričių ir teisės aktų (išskyrus dirvožemio) pamatai jau yra, nors dėl įgyvendinimo trūkumų išnaudotas dar ne visas tobulinimo potencialas. Tradicinė aplinkos politika tebėra labai svarbi saugant aplinką, tačiau dėl besikeičiančių aplinkybių ir vis glaudesnių aplinkos uždavinių tarpusavio sąsajų ši politika turi būti lanksti ir atitinkamai pritaikyta.

2.5.2 Pagrindinis aplinkos politikos uždavinys – nuo padėties ištaisymo pereiti prie jos blogėjimo prevencijos ir padėti aplinkos klausimus labiau integruoti į visas susijusias politikos sritis.

2.5.3 Norint pasiekti strategijoje „Europa 2020“ nurodytą tikslą pereiti prie ekologiškos, efektyviai išteklius naudojančios, konkurencingos ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, būtina aplinkos ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų aspektus integruoti į kitų sektorių verslo modelius ir užtikrinti nuoseklumą nuo politikos formavimo iki jos įgyvendinimo. Be to, siekiant apsaugoti aplinką ir sumažinti neigiamą poveikį visuomenės sveikatai, reikia šalinti tinkamo esamų teisės aktų įgyvendinimo kliūtis, visų pirma spręsti visų lygmenų valdymo problemas valstybės narėse.

2.5.4 Aplinkos problemos apima vis daugiau pasaulio šalių ir yra vis labiau sisteminio pobūdžio. Dėl sudėtingų aplinkos sričių tarpusavio sąsajų reikalinga platesnė žinių bazė. Be to, turi būti visapusiškai išnagrinėti elgsenos pokyčių potencialas.

3. Bendrosios pastabos

3.1 6-oji AVP yra oficialus Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos politinis išsipareigojimas ir svarbus Europos aplinkos politikos plėtojimo vertinimo rodiklis. Priėmus 6-ąją AVP, ES sėkmingai vykdė daugelį iniciatyvų, pasiekė labai svarbių rezultatų ir parengė įvairias strategijas ir keletą sektorių apimančias programas. Vis dėlto sunku tiksliai įvertinti programoje numatyto bendro pagrindo poveikį politikos plėtojimui. Būtų tikslinga apsvaistyti šį aspektą išanalizuojant programoje numatytų

veiksmų įgyvendinimą ir jų sąveiką, taip pat jų tarpusavio poveikį Europos tvaraus vystymosi ir Lisabonos strategijų požiūriu⁽¹⁰⁾.

3.2 Pastaraisiais metais vykusioje diskusijoje dėl pasiektų rezultatų įvertinimo ir Europos aplinkos politikos ateities perspektyvų⁽¹¹⁾, kurioje dalyvavo ES institucijos ir pilietinė visuomenė, dėmesys sutelktas į du svarbiausius klausimus: poreikį nustatyti naujus prioritetus ir stiprinti esamas priemones siekiant užtikrinti pasiūlytų priemonių veiksmingumą.

3.3 Negalima apsiriboti vien klausimu, ar nauja programa reikalinga, ar ne; dėmesį reikia sutelkti į tai, kokia turėtų būti jos forma, tikslas, turinys ir terminai. Pirmiausia reikia nuspręsti, kokių priemonių reikia imtis, kad būsimi veiksmai aplinkos srityje taptų paveikesne, reikšmingesne ir veiksmingesne strategine priemone, kartu būtina atsižvelgti į įgytą patirtį ir vengti klaidų, dėl kurių sumažėjo 6-osios AVP veiksmingumas.

3.4 Atsižvelgiant į iki šiol kitose srityse sukaupą patirtį (pavyzdžiui, ERPF, ESF ir EŽŪFKP), būtų tikslinga apsvaistyti galimybę pabandyti labiau sustiprinti ir aplinkos programos *ex ante*, *in itinere* ir *ex post* stebėsenos ir vertinimo priemones.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Teminės strategijos

4.1.1 Teminių strategijų įvedimas suteikė strategiškesnę požiūrį ir sudarė galimybę užpildyti kai kurias 5-osios AVP spragas, visų pirma programos kompetencijos stoką tam tikrose srityse. Visgi teminių strategijų rengimo procesas iš esmės sulėtino visą sprendimų priėmimo procesą ir susijusių priemonių priėmimą.

4.1.2 Daugelį su teminėmis strategijomis susijusių teisėkūros priemonių dar tik pradėdama įgyvendinti. Tai, kad buvo vėluojama šias priemones priimti, nebuvo nustatyti konkretūs tikslai, valstybėms narėms perduota atsakomybė ne tik įgyvendinti, bet ir pateikti papildomas daugelio numatytų priemonių specifikacijas, taip pat tai, kad neužtikrintas tinkamas kontrolės ir stebėsenos mechanizmas, tam tikrais atvejais labai trukdė iki numatyto termino pasiekti programos tikslus.

4.2 Nuoseklumas ir integracija

4.2.1 Akivaizdu, kad šiuo metu kylančius aplinkos iššūkius galima atremti tik įgyvendinant konkrečią aplinkos politiką; visa ekonomika ir visuomenė turi dalyvauti ją įgyvendinant. Todėl reikėtų užtikrinti didesnę nuoseklumą tiek tarp tiesiogiai tarpusavyje susijusių klausimų (pavyzdžiui, klimato kaitos, energijos, sveikatos priežiūros), tiek ir įvairių sektorių politikos (maisto,

⁽¹⁰⁾ ES aplinkos politikos strateginė gairė pagal Šeštąją aplinkosaugos veiksmų programą ir reikšmė ateičiai, galutinė ataskaita, EAPI, 2010 m. gegužės mėn.

⁽¹¹⁾ Visi pasiūlymai, susiję su renginiais ir parengiamaisiais tyrimais, pateikti tinklalapyje www.eapdebate.org.

transporto, statybos, inovacijų). Įgyvendinant šiuo metu vykdomą BŽŪP reformą, kaip Komitetas jau yra pabrėžęs⁽¹²⁾, tokio principo laikytasi bendroje išmokoje numatant ekologiško sudedamąją dalį.

4.2.2 Be to, labai svarbu remti ir integruoti aplinkos politiką į „metastrategijas“ („Europa 2020“) ir finansinių priemonių programą. Visų pirma kalbant apie Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planą⁽¹³⁾, neseniai Briuselyje įvykusiame praktiniame seminare⁽¹⁴⁾ pripažintas esminis programos vaidmuo skatinant perėjimą prie „ekologiškos ekonomikos“ ir dviejų iniciatyvų papildomumo svarba, ypač priemonių įgyvendinimo, gamtos išteklių ir ekosistemų valdymo požiūriu.

4.3 Prioritetiniai tikslai

4.3.1 Prioritetiniai tikslai turi būti nustatyti atsižvelgiant į konkrečias aplinkos problemas: gamtos išteklių išekvojimą, atmosferos taršą, biologinę įvairovę ir miesto aplinką.

4.3.2 Visų pirma reikia ugdyti ir skatinti naują vartojimo, prekybos ir gamybos praktiką. Kartu su technologinėmis permainomis turi keistis ir įpročiai.

4.4 Geresnės priemonės

4.4.1 Užtikrinti geresnes Europos aplinkos politikos priemones visų pirma reiškia užtikrinti geresnį reglamentavimą priimant teisėkūros priemones ir nustatant aiškias ir privalomas

taisykles, apimančias ir ekonominius aspektus. Be to, kaip EESRK jau nurodė savo 2001 m. nuomonėje, labai svarbu užtikrinti veiksmingą esamų teisės aktų įgyvendinimą siekiant užkirsti kelią rinkos iškreipymui ir išsaugoti Europos įmonių konkurencingumą⁽¹⁵⁾. EESRK, visų pirma turėdamas omenyje MVĮ skirtą pagalbos programą (Aplinkosaugos reikalavimų atitikties paramos programa (angl. ECAP)), pabrėžė, jog svarbu, kad atliktamos poveikio aplinkai įvertinimą įmonės užtikrintų kompleksinį ir horizontalų valdymą⁽¹⁶⁾.

4.4.2 Be to, būtina tobulinti tiek aplinkos būklės, tiek politikos įgyvendinimo pažangos ir šios politikos veiksmingumo vertinimo priemones⁽¹⁷⁾ užtikrinant nepriklausomą, atvirą ir laiku atliekamą poveikio vertinimą.

4.4.3 Galiausiai labai svarbu gerinti įgyvendinimo etapą nustatant tarptautinius pagalbos, kontrolės ir sankcijų mechanizmus. Kitaip tariant, būtina rengti teisės aktus, juos perkelti į teisės nuostatas, įgyvendinti, kontroliuoti ir taikyti sankcijas⁽¹⁸⁾.

4.5 Svarbiausių dalyvių vaidmuo

4.5.1 Vietos ir regionų valdžios institucijos turėtų dalyvauti jau politikos rengimo etape. Neseniai priimtoje nuomonėje⁽¹⁹⁾ Regionų komitetas pritarė, kad būtinas aktyvus vietos ir regionų valdžios institucijų dalyvavimas, ir pasiūlė plėtoti novatoriškus daugiapakopio valdymo metodus, apimančius ir esamas formas ir tinklus.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽¹²⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 63–70.

⁽¹³⁾ COM(2011) 571 galutinis.

⁽¹⁴⁾ Ekspertų praktinis seminaras „Europos aplinkos politikos ateitis: efektyvaus išteklių naudojimo Europos plano reikšmė aplinkosaugos veiksmų programai“, 2011 m. rugsėjo 13 d., Briuselis.

⁽¹⁵⁾ OL C 221, 2001 8 7, p. 80–85.

⁽¹⁶⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 37.

⁽¹⁷⁾ Vertinimo klausimas įgyvendinant Europos aplinkos politiką (angl. *The issue of Evaluation in the Framework of European Environmental Policy*), Briuselio aplinkos valdymo institutas (angl. *Brussels Environment*), 2010 m. birželio 11 d.

⁽¹⁸⁾ Ispanijos aplinkos ministerijos ir Briuselio aplinkos valdymo instituto bendrai surengtas seminaras „Geresnės aplinkos politikos priemonės“ (angl. *Better instruments for European Environmental Policy*), 2010 m. gegužės 20 d., Madridas.

⁽¹⁹⁾ 2010 m. spalio 5–6 d. Regionų komiteto nuomonė.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl GMO Europos Sąjungoje (papildomoji nuomonė)

(2012/C 68/11)

Pranešėjas **Martin SIECKER**

2011 m. kovo 16 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių įgyvendinimo nuostatų 29 straipsnio a punktu, nusprendė parengti papildomąją nuomonę dėl

GMO Europos Sąjungoje
(papildomoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 21 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 160 narių balsavus už, 52 – prieš ir 25 susilaukė.

1. Genetiškai modifikuoti organizmai ES – gairės būsimoms diskusijoms

1.1 Genetiškai modifikuoti organizmai (GMO) yra sudėtinga diskusijų tema. Genų inžinerija kelia ir didelį susidomėjimą, ir didžiulį nerimą. Diskusijos dažnai būna audringos ir jose reiškiamos prieštaringos nuomonės: net kai diskusijos yra racionalios ir šalininkai, ir priešininkai linkę realybę vertinti subjektyviai ir nepaisyti niuansų. Be to, susidaro įspūdis, kad ne tik nesutampa požiūris į genų inžinerijos privalumus ir trūkumus, bet smarkiai abejojama ir daromos įvairios prielaidos (net ir pačiame EESRK) dėl, be kitų klausimų, ES vykdomo GMO teisinio reguliavimo pobūdžio ir masto. Tai apmaudu, nes ši tema yra svarbi, sudėtinga politiniu požiūriu ir nusipelno kokybiškesnių diskusijų.

1.2 Dabartinė Europos Sąjungos GMO teisinė bazė šiuo yra keičiama. Esant tokioms aplinkybėms EESRK artimiausiu metu dažniau reikš savo nuomonę dėl genų inžinerijos politikos ir jai taikomų teisės aktų. Norint pasirengti minėtoms būsimoms diskusijoms ir pasirinkti jų kryptį, šioje nuomonėje apžvelgiama susidarę padėtis, diskusijos dėl GMO, taip pat ES vykdomas jų reguliavimas. Šiuo atveju reikia atsižvelgti į skirtingus aspektus, visų pirma etinius, aplinkosauginius, technologinius, socialinius bei ekonominius, teisinius ir politinius klausimus. Nagrinėjant visus šiuos klausimus, kurie kyla dėl potencialiai neribotų genų inžinerijos galimybių ir sparčios genų inžinerijos produktų raidos, reikia neužmiršti plataus visuomeninio konteksto. Ši nuomonė turėtų tapti pagalbine priemone rengiantis subalansuotoms ir vaisingoms politinėms diskusijoms dėl šių svarbių klausimų.

1.3 Šioje nuomonėje bus tik atkreiptas dėmesys į pagrindinius diskusijos klausimus ir paminėta keletas pagrindinių su GMO ir ES vykdomu šios srities reguliavimu susijusių dilemų. Daugeliu šių temų prireiks išsamesnių (tiriamųjų) EESRK nuomonių ir Komitetas išsipareigoja šios tiriamosios veiklos imtis artimiausiu metu. Pirmenybę reikėtų teikti galiojančių

Europos Sąjungos GMO teisės aktų įvertinimui, galimam jų persvarstymui ir reguliavimo spragų, atskleistų šioje nuomonėje, ištaisymui. EESRK išsipareigoja artimiausiu metu šiais svarbiais klausimais parengti platesnes nuomones.

2. Genų inžinerijos istorija

2.1 Nuomonės skiriasi net genų inžinerijos istorijos klausimu. GMO priešininkai sako, kad tai visiškai naujos technologijos, kurių pavojai dar neaiškūs ir dėl kurių kyla etinių abejonių, GMO šalininkai genų inžineriją vadina šimtamečių augalų selekcijos tradicijų ir gamybos procesų, kuriuose naudojamos mielės, bakterijos ir grybai, tąsa. Vis tik objektyvūs faktai rodo, kad genų inžinerija yra kažkas visiškai naujo ir skiriasi nuo minėtų istorinių veiklos rūšių. Genetikos atsiradimas įkūnija galutinę skiriamąją liniją tarp „senųjų“ ir „naujųjų“ biotechnologijų. James D Watson ir Francis Crick 1953 m. atradus dvigubos spiralinės DNR struktūrą buvo atskleistas žmogaus ir visos mus supančios floros ir faunos genetinis kodas ir tai leido mokslininkams pradėti revoliucingas manipuliacijas genų lygmeniu, t.y. gyvybės pagrindą sudarančių elementų lygmeniu.

2.2 Genų inžinerija atsirado 1973 m., kai JAV mokslininkai atliko pirmus sėkmingus rekombinacinės DNR bandymus su bakterijomis. Galimybė nustatyti, atskirti, padauginti ir perkelti tam tikrus genus į kitą gyvą organizmą leido mokslininkams pirmą kartą konkrečiai pakeisti paveldėtas genetines gyvų organizmų savybes siekiant rezultato, kurio neįmanoma pasiekti natūraliu, pavyzdžiui, reprodukcijos ir (arba) natūralios rekombinacijos būdu. Iki tol taikant tradicinius selekcijos ir kryžminimo metodus buvo kryžminami ištisi (tos pačios rūšies) genomai ir po to bandoma tinkamas savybes toliau perduoti atvirktinės atrankos būdu. Nors genų inžinerija leido padidinti manipuliavimo tikslumą, genų įvedimas į kitą organizmą (ar rūšį) išlieka nestabilus ir negarantuotas procesas, turintis šalutinį poveikį ir sunkiai numatomų padarinių modifikuojamam genomui ir sąveikai su aplinka. Be to, dar nieko nežinoma apie ilgalaikes pasekmes.

2.3 Nuo 1975 m. genų inžineriją pradėta sparčiai vystyti. Pirmi komerciniai (medicininiai) genetiškai modifikuoti produktai į rinką pradėti tiekti jau 1982 m. Dešimto dešimtmečio pradžioje atsirado transgeniniai augalai ir gyvūnai. Bėgant metams taip pat peržengtos rūšis skiriančios ribos. Pavyzdžiui, kiaulės genas įterptas į tam tikrą pomidorų rūšį, jonvabalio genas į tabako augalą, o žmogaus genas į bulių. Genų inžinerija yra iš esmės nauja ir potencialiai rizikinga technologija, kadangi peržengiama natūralios ribos tarp rūšių, neįmanoma numatyti ilgalaikių pasekmių ir galimi padariniai (aplinkai) yra negrįžtami. Į tai reikia atsižvelgti vykstant GMO reguliavimą ES ir valstybėse narėse, įvairiose ES nepriklausančiose valstybėse ir tarptautiniais susitarimais.

3. Susiję sektoriai ir visuomenės požiūris į GMO

3.1 Genų inžinerija taikoma šiuose sektoriuose: žemės ūkio ir maisto produktų (visų pirma užtikrinant atsparumą pesticidams), medicinos ir farmacijos (vaistai, genų diagnostika, genų terapija), naftos chemijos ir ginklų pramonės. Šiuos sektorius dažnai vadina žaliųjų, raudonųjų ir baltųjų biotechnologijų sektoriais.

3.2 Genų inžinerija šiuose sektoriuose kelia skirtingus prieštaravimus. Politikų ir visuomenės nuogastavimai ir abejonės daugiau susiję su konkrečiais produktais negu su pačiomis genų inžinerijos technologijomis. Medicininiai produktai paprastai vertinami palankiai, o karščiausiai diskutuojama dėl žemės ūkio ir maisto produktų. Svarbus diskusijų aspektas – viena vertus, naudingumo ir būtinybės ir, antra vertus, abejonų ir galimų pavojų, pusiausvyra. Daugeliui žmonių mano, kad genų inžinerija yra svarbus ir viltį teikiantis indėlis į sunkių žmonių ligų gydymą, bet dabartinės kartos žemės ūkio ir maisto GMO vartotojams teikiami privalumai yra toli gražu ne tokie akivaizdūs (suteikiamos grynai agronominės savybės, kurios naudingos gamintojams). Beje, prieš išduodant leidimus genetiškai modifikuotiems medicininiams produktams keliami saugumo reikalavimai ir atliekami klinikiniai tyrimai visada buvo gerokai griežtesni ir išsamesni negu procedūros, kurių laikomasi prieš įvedant GMO į aplinką arba maisto produktus.

3.3 Ir visuomeniniu, ir reguliavimo požiūriu reikėtų skirti dvi genų inžinerijos rūšis: vienu atveju dirbama uždarose ir izoliuotose patalpose, pavyzdžiui, laboratorijose, pramonės objektuose ir šiltnamiuose, taikant izoliavimo ir saugos priemones, kurios leidžia išvengti bet kokio atsitiktinio GMO išleidimo, o antru atveju atviroje aplinkoje, be galimybių izoliuoti sodinami arba išleidžiami į aplinką genetiškai modifikuoti augalai ar gyvūnai, kurie būdami gyvi organizmai gali nekontroliuojamai ir nesusabdomai daugintis ir skliti biosferoje, o jų poveikio biologinei įvairovei bei sąveikos su ja neįmanoma numatyti.

3.4 Vis dėlto tuo atveju, kai augalai auginami atviroje aplinkoje, reikia išskirti dvejopo pobūdžio situacijas: pirma, kai auginamų augalų ir laukinių rūšių susikryžminimas yra įmanomas,

kadangi pastaroji rūšis auga šalia, ir atvejus, kai susikryžminimas neįmanomas, nes aplinkoje nėra netoli modifikuoto organizmo augančių laukinių rūšių. Rengiant reglamentavimo sistemą dėl GM augalų auginimo atviroje žemės ūkio aplinkoje svarbu tokią nuostatą įtraukti.

3.5 Bet tai nėra esminis skirtumas tarp raudonųjų ir žaliųjų biotechnologijų: žemės ūkio ir maisto sektoriuose fundamentalieji moksliniai tyrimai taip pat gali vykti saugiai ir novatoriškai, izoliuotose laboratorijose, panašiai kaip seniai priimta medicininių biotechnologijų atveju. Genetiškai modifikuoti enzimai taip pat yra plačiai naudojami maisto gamybai izoliuotoje aplinkoje, bet jie neišlieka galutiniame produkte gyvų organizmų pavidalu ir nepatenka į aplinką. Skirtumas tarp naudojimo izoliuotoje aplinkoje ir išleidimo į aplinką, taip pat tarp fundamentaliųjų mokslinių tyrimų ir komercinių produktų yra esminiai politinės diskusijos dėl GMO, visuomenės požiūrio ir vartotojų reakcijos į GMO elementai.

3.6 Remiantis įvairiomis nuomonės apklausomis, įskaitant Eurobarometro apklausas⁽¹⁾, taip pat akademinę literatūrą, ES GMO – ypač maisto, pašarų ir žemės ūkio srityse – labai skeptiškai arba netgi neigiamai vertinančių piliečių yra dauguma ir ta dauguma vis didėja. Valstybių narių vyriausybės GMO klausimu taip pat laikosi skirtingos nuomonės ir politikos. Įnirtingi priešinkai – Austrija, Vengrija, Italija, Graikija, Lenkija ir Latvija – stoja prieš aktyvius šalininkus – Nyderlandus, Jungtinę Karalystę, Švediją, Ispaniją, Portugaliją ir Čekiją. O daugelis valstybių narių nėra pasirinkusios jokios pozicijos.

3.7 Šie skirtingi požiūriai apsunkina ir stabdo sprendimų priėmimo GMO klausimais procesą. Komisija paprastai vienašališkai išduoda leidimus, kadangi valstybės narės nėra pajėgios priimti sprendimų dėl GMO leidimų kvalifikuota balsų dauguma taikant komitologijos procedūrą. Nors faktiškai nuo 1999 iki 2004 m. buvo laikomasi GMO leidimų moratoriumo, ES per tą laiką nepavyko surengti esminių diskusijų, kurios būtų leidusios nustatyti vieningesnę nuomonę grindžiamą Europos GMO strategiją. Pastaraisiais metais padaugėjo valstybių narių, kurios draudžia GMO auginimą savo teritorijoje. Neseniai Komisijos priimtas sprendimas dėl didesnės (sub)nacionalinio lygmens laisvės priimti sprendimus dėl genetiškai modifikuotų kultūrų auginimo uždraudimo sulaukė gausios valstybių narių, Europos Parlamento, įvairių pilietinės visuomenės organizacijų ir pramoninkų kritikos ir taip pat buvo kritikuotas EESRK neseniai priimtoje nuomonėje⁽²⁾. Bet kuriuo atveju nepriimtina tai, kad gresia pavojus atsidurti politinėje aklavietėje tokiu svarbiu klausimu kaip GMO.

⁽¹⁾ Naujausia Eurobarometro apklausa yra „Europiečiai ir biotechnologijos 2010 m.“ (angl. *Europeans and Biotechnology in 2010*) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_341_winds_en.pdf

⁽²⁾ CESE, OL C 54, 2011 2 19, p. 51.

3.8 Įvairios pilietinės visuomenės organizacijos ir suinteresuotieji subjektai reiškia savo susirūpinimą GMO klausimu dėl skirtingų su aplinka, gyvūnų gerove, vartotojų, ūkininkų arba bitininkų interesais, kaimo ir pasauline plėtra, etika, religija ir kt. susijusių priežasčių. Pats Europos Parlamentas, taip pat EESRK ir nacionalinės, regionų ir vietos valdžios institucijos bei nepriklausomi mokslininkai ne kartą kritikavo GMO ir jų reguliavimą. Šalininkų gretose daugumą sudaro stambios genų inžinerijos patentus turinčios įmonės ir kiti suinteresuotieji subjektai, įskaitant kai kuriuos su GMO dirbančius ūkininkus ir mokslininkus, taip pat tarptautiniai prekybos partneriai, kuriems lankstesnis GMO reguliavimas Europos Sąjungoje įkūnija svarbius ekonominius interesus. Keletas iš dažniausiai nurodomų GMO privatumų aptariamai 5 skyriuje.

3.9 Ir už ES ribų plačiai (politine ir socialine prasme) priešinamasi GMO maisto produktuose ir aplinkoje, ypač tokiose šalyse kaip Japonija, Šveicarija, Korėja, Naujoji Zelandija, Meksika, Filipinai ir įvairios Afrikos valstybės. Tačiau kai kuriose šalyse GMO auginami plačiu mastu: 2010 m. GMO pasėlius auginama daugiau nei 15 mln. ūkininkų ir toks plotas siekė apie 150 mln. hektarų (visų pirma sojų, kukurūzų, medvilnės). Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad 90 proc. viso pasėlių ploto buvo vos 5 šalyse: JAV, Kanadoje, Argentinoje, Brazilijoje ir Indijoje. Nepaisant to, šiose šalyse nuomonės GMO klausimu nesutampa. Iš tiesų pastaruosiu metu visuomenė pradėjo reikšti daugiau kritinių pastabų, visų pirma dėl incidentų, kai netyčia buvo paskleistos tokios genetiškai modifikuotos kultūros kaip kukurūzai ir ryžiai, taip pat dėl teismų sprendimų sambūvio klausimu. Reikia pabrėžti, kad šiose šalyse nėra privalomo ženklinimo, o tai reiškia, kad vartotojai neinformuojami apie jų vartojamus GMO ir, vadinasi, pasirenka neturėdami informacijos.

4. Ekonominiai interesai, intelektinė nuosavybė ir rinkos koncentracija

4.1 Galima finansinė GMO panaudojimo augalų selekcijos sektoriuje nauda būtų didelė. Metinė pasaulinės sėklų rinkos apyvarta viršijo 35 mlrd. EUR ir tai yra dar didesnės produktų rinkos, kurios apyvarta siekia šimtus milijardų eurų, pagrindas.

4.2 Genų inžinerijos technologijos ir komercializacija padarė stulbinančią pažangą ir tai turėjo didelį poveikį sektoriaus struktūrai. Daugiau nei penkiasdešimt metų intelektinės nuosavybės apsauga augalų selekcijos srityje vykdoma remiantis „augalo veislės teisine apsauga“, kuri yra apibrėžta įvairiomis tarptautinėmis sutartimis. Viena iš šios naujų veislių kūrejiams suteiktos laikinos išimtinės teisės išimčių yra vadinamoji „augintojams taikoma išimtis“. Tai suteikia galimybę kitiems ūkinės veiklos vykdytojams naudoti saugomas veisles naujoms, tobulesnėms veislėms išvesti be augalo veislės teisinės apsaugos turėtojų leidimo. Tokia išimtis neegzistuoja jokiam kitame sektoriuje ir ją lemia tai, kad naujas veisles galima išvesti tik naudojant senesnes veisles.

4.3 Molekulinės biologijos, kurios ištakos yra ne žemės ūkio sektoriuje, vystymasis lėmė tai, kad patentų teisė pradėta taikyti augalų selekcijos sektoriuje. Dėl keleto priežasčių patentų teisė ir augalo veislės teisinė apsauga yra nesuderinamos. Visų pirma todėl, kad patentų teisėje nenumatyta augintojams taikoma išimtis. Tai reiškia, kad patento savininkas gali reikalauti išimtinės teisės į genetinę medžiagą ir kitiems uždrausti ją naudoti arba reikalauti įsigyti brangiai kainuojančias licencijas. Priešingai negu augalo veislės teisinė apsauga, patentų teisė neskatina atvirų inovacijų ar ekonomines paskatas diegti naujoves derinti su kitų visuomenės interesų apsauga.

4.4 Vis dėlto kova už teises šioje srityje tuo neapsiriboja. 1998 m. priimta Europos direktyva dėl biotechnologinių išradimų patentabilumo⁽³⁾ suteikia galimybę patentus naudoti su augalais susijusių išradimų apsaugai. Augalų genai ir genų sekos gali būti patentuojami, o augalų veislės ne. Toks aiškėjimas kelia abejonių. Pagrindiniai daugiašaliai augalų selekcijos koncernai teigia, kad jei gali būti patentuojamos genetinės savybės, tai ir pačiai rūšiai netiesiogiai taikoma patentų teisė⁽⁴⁾. Tokiu atveju norintieji tęsti inovacijas nebegali naudoti veislių, kurios yra užpatentuotos. Tai žalinga žemės ūkio biologinei įvairovei ir lemia tai, kad kiti subjektai negali naudoti įdomių savybių turinčių augalų tolesnėms inovacijoms. Medicininių biotechnologijų raida atspindi galimas neigiamas tokio požiūrio pasekmes: dėl griežtos patentų apsaugos ir aukštų kainų tik tam lėšų turintys asmenys yra pajėgūs įsigyti naujus produktus, o skurstantieji, kuriems jų labiausiai reikia, jais pasinaudoti negali. Augalų selekcijos sektoriuje galimi tokie pat nepageidautini poslinkiai.

4.5 Per pastaruosius keletą dešimtmečių augalų selekcijos sektoriuje įvyko stulbinanti koncentracija, visų pirma dėl patentų apsaugos ir reguliavimo reikalavimų. Jei iki tol veiklą vykdė šimtai įmonių, šiandien pasaulinėje rinkoje dominuoja tik keletas stambių subjektų. 2009 m. vos dešimt korporacijų valdė beveik 80 proc. pasaulinės sėklų rinkos, o trys stambiausios netgi 50 proc. Toms pačioms tarptautinėms bendrovėms priklausė maždaug 75 proc. pasaulinės žemės ūkio chemijos pramonės. Tai jau ne vien augalų selekcija užsiimančios bendrovės, bet pasaulinės korporacijos, taip pat plėtojančios veiklą maisto pramonės, pesticidų, chemijos, energetikos ir farmacijos sektoriuose. Be to, jos dažnai gamina susietus produktus, pavyzdžiui, genetiškai modifikuotus augalus, kurie yra atsparūs konkrečiam tos pačios bendrovės platinamam pesticidui. Toks susiejimas leidžia saujelei tarptautinių bendrovių griežtai kontroliuoti visą maisto produktų ir susijusių produktų gamybos grandinę ir kelia pavojų pasirinkimo laisvei, produktų prieinamumui, atviroms inovacijoms ir genetinei įvairovei. Bet kuriuo atveju tokio masto rinkos koncentracija ir monopolis yra nepageidautini, ypač tokiuose svarbiuose sektoriuose kaip žemės ūkis ir maisto gamyba, o EESRK ir ES turi tam skirti išskirtinį dėmesį.

⁽³⁾ 1998 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/44/EB dėl teisinės biotechnologinių išradimų apsaugos (OL L 213, p. 13).

⁽⁴⁾ Žr. bylą C-428/08, Monsanto Technology.

5. Kitos su GMO susijusios problemos

5.1 Yra daug įvairaus pobūdžio su GMO susijusių problemų. Nuomonės GMO privalumų ir trūkumų klausimu labai skiriasi, o diskusijos audringos, jose reiškiami labai griežta nuomonė. Ši nuomonė per trumpa, kad būtų galima išsamiai pristatyti šias diskusijas, bet norime atkreipti dėmesį į keletą svarbių klausimų. Dažnai minimi šie genų inžinerijai palankūs argumentai: reikia įveikti badą, aprūpinti maistu produktais sparčiai gausėjančius pasaulio gyventojus ir kovoti su klimato kaita. Iš tiesų būtina plėtoti nepriklausomus mokslinius tyrimus visose šiose srityse ir EESRK pabrėžia, kad tokiems moksliniams tyrimams būtina (ir toliau) skirti Europos struktūrinį finansavimą siekiant ne tik skatinti mokslines ir komercines inovacijas, bet ir išnagrinėti technologijų pažangos socialinį, ekonominį, aplinkosauginį ir kitokį poveikį.

5.2 Genetiškai modifikuoti augalai niekada neišspręs bado ir skurdo problemų. Paprasčiausiai padidinus našumą, nebūtinai pagerės maisto produktų paskirstymas. Deja, bet norint spręsti rimtą veiksmingo aprūpinimo maistu problemą, labai svarbu geresnės galimybės pasinaudoti žeme, propaguoti sąžiningesnį turto paskirstymą, remti prekybos susitarimų tvarumą ir sumažinti prekių kainų svyravimą. Nors biotechnologijos tikrai nėra panacėja, FAO savo pastarojo laikotarpio pranešimuose nurodė, kad biotechnologijos duoda svarbią žemės ūkio ir ekonominę naudą trečiųjų šalių ūkininkams, pirmiausia smulkiems. Argumentas, kad genetiškai modifikuoti augalai yra gyvybiškai svarbūs sprendžiant pasaulines bado ir skurdo problemas, pasigirdo vos pradėjus kalbėti dar genų inžinerijos technologijų pradžioje. Buvo pranašaujama, kad daugiau vitaminų ar maistinių medžiagų turintys augalai padės įveikti badą ir ligas trečiojo pasaulio šalyse. Jei žemės ūkio kultūros turėtų tokių savybių kaip, pavyzdžiui, atsparumas sausras, druskingumui arba šaloms ar kitokio pobūdžio streso veiksniams, tai leistų jas auginti ten, kur iki šiol tai buvo neįmanoma. Taip pat buvo žadamas didesnis derlius. Tačiau, nepaisant dešimtmečių viltingų užuominų, iki šiol nė viena iš šių revoliucingų kultūrų savybių nėra komerciškai išvystyta. Iš tiesų finansinės paskatos kurti tokias kultūras yra menkos, kadangi jos visų pirma būtų skirtos labiausiai skurstančioms ir pažeidžiamiausioms pasaulio gyventojų grupėms. Net jei kitos kartos GMO bus atsparesni stresui ir užtikrins pažadėtą didesnę derlių, tai dar nebūtinai išspręs pasaulinę bado problemą, kadangi didžioji dalis besivystančių šalių dirbamų žemių yra naudojama eksportui į turtingas šalis skirtoms prabangos prekėms gaminti. Be to, dauguma šiuo metu rinkoje esančių genetiškai modifikuotų kultūrų yra auginama šerti gyvuliams, kurie skirti aprūpinti mėsa ir pieno produktais vakariečius (90 proc. ES importuojamų sojų), arba gaminti biokurui ir plastikui. Dėl vis platesnio maistinių kultūrų naudojimo ne maistui išaugo pasaulinės biržos prekių ir maisto kainos, o dėl to pasaulyje tik padidėjo apsirūpinimo maistu nesaugumas ir skurdas⁽⁵⁾.

5.3 Taigi, pasaulinė maisto krizė visų pirma yra ne gamybos, o paskirstymo problema (pasaulinė gamyba sudaro 150 proc.

pasaulinio suvartojimo), kurią išspręsti padėtų ne žemės ūkio inovacijos, o politinės ir ekonominės priemonės. EESRK pripažįsta, kad apsirūpinti maistu pasaulyje bus dar sunkiau dėl spartaus gyventojų skaičiaus didėjimo. Tokios tarptautinės organizacijos kaip Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), didelės NVO, pavyzdžiui, „Oxfam“, ir neseniai paskelbta Jungtinių Tautų autoritetingos žemės ūkio mokslų institucijos, Tarptautinio vystymuisi skirtos žemės ūkio mokslų ir technologijų vertinimo (IAASTD) komisijos, ataskaita vieningai pabrėžia tvaraus ūkininkavimo, kuris leidžia užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą ir savarankiškumą, svarbą. Šie autoritetingi vertinimai patvirtina, kad būtina tvari ir ekologiška ūkininkavimo praktika ir metodai, ir nurodo, kad svarbus vaidmuo turėtų tekti ne tiek GMO kiek alternatyviems metodams. Geriausias tokio alternatyvaus metodo pavyzdys yra IAASTD ir kitų minima selekcija pasinaudojant žymenimis, kurią taikant naudojami žymenys siekiant tikslingai ir veiksmingai atrinkti tam tikras savybes, bet nesiimama rizikingų arba neprognozuojamų genetinių manipuliacijų ar genų transplantacijos. Selekcijos pasinaudojant žymenimis veiksmingumas jau įrodytas ir ji pigesnė už genų inžineriją, todėl galėtų tapti ginčų nekeliančia GMO alternatyva, o mažesnė kaina padėtų išvengti patentų ir rinkos koncentracijos problemų. Nors būsimas GMO potencialas neturi būti nuvertintas, sąmoningas sprendimas vystyti ne genų inžinerijos metodus ir tvaraus ūkininkavimo praktiką galėtų ES suteikti didelių konkurencinių privalumų, kurių ji neturėjo GMO atveju. Aktyviai investuodama į tvarų žemės ūkį ES sugebės užimti unikalią ir inovacijomis pagrįstą pasaulinio lyderio poziciją, kuri turės teigiamą poveikio ES ekonomikai ir užimtumui, inovacijoms ir konkurencingumui. Be to, tai turėtų labiau atitikti būsimoje BŽŪP numatytą, biologinei įvairovei palankų ES ūkininkavimo modelį.

5.4 Genų inžinerijos šalininkai ją taip pat laiko priemone, galinčia padėti prisitaikyti prie klimato kaitos padarinių ir juos sušvelninti. Bet ir šiuo atveju dabartinės kartos į rinką tiekiamos genetiškai modifikuotos kultūros neturi jokių naudingų savybių. Iš tiesų didžiausio dėmesio sulaukęs produktas, iš genetiškai modifikuotų kultūrų gaminamas biokuras, jau daro neigiamą poveikį pasaulinėms žaliavų ir maisto kainoms bei tiekimui ir vis dar lemia stiprią priklausomybę nuo iškastinio kuro.

5.5 Jokiu būdu negalima atmesti galimybės, kad GMO gali padėti išspręsti tokius pasauliui gresiančius pavojus kaip badas, skurdas, klimato kaita ir ekologinės problemos, bet reikia pripažinti, kad dabartinės kartos GMO nebuvo sukurti tuo tikslu ir tam nėra tinkami. Jų savybės kol kas apsiriboja gamintojams duodama nauda, pavyzdžiui, tokia kaip atsparumas pesticidams. Tik (mokslinės) diskusijos leistų nuspręsti, ar dėl tokių kultūrų pesticidai naudojami mažiau ar daugiau, bet GMO indėlis neatrodo neginčytinai teigiamas. Vis daugiau tyrimų atkreipiamas

⁽⁵⁾ Kaip buvo pabrėžta 2011 m. spalio mėn. 20 d. EESRK Briuselyje surengtame klausyme „Žemės ūkio biotechnologijos: genetiškai modifikuotas maistas ir pašarai ES“.

dėmesys į ilgalaikes pasekmes, kurios apima intensyvios monokultūros plitimą, atsparumo pesticidams stiprėjimą, gruntinių vandenių taršą, smarkų vietinės biologinės įvairovės sumažėjimą ir pavojų žmonių sveikatai, kurį kelia ilgalaikis tam tikrų pesticidų, naudojamų kartu su GMO, poveikis. Dalį šių pasekmių galima sieti su netinkama ūkininkavimo praktika, bet kadangi dabartinės kartos GMO platinami kaip su pesticidais, nuo kurių jie priklauso, susietų produktų paketai, reikia objektyviai įvertinti šiuos tarpusavyje susijusius produktus ir jų poveikį aplinkai ir visuomenei ⁽⁶⁾.

5.6 Kita rimta su genų inžinerija susijusi problema yra vartotojų ir ūkininkų galimybė pasirinkti. Ji rūpi ir ES, ir ne ES šalims. Besivystančiose pasaulio šalyse dėl aukštos patentuotų sėklų kainos, išimtinio pirkimo išpareigojimų ir tradicinės ankstesnio derliaus sėklų kaupimo praktikos draudimo ūkininkams, ypač neturintiems smulkiems ūkininkams, kyla rimtų socialinių, ekonominių ir kultūrinių dilemų. Tokiose šalyse kaip JAV, Kanada, Argentina ir Brazilija, kuriose GMO auginimas yra plačiai paplitęs, smarkiai sumažėjo pasėlių įvairovė. Beveik 80 proc. visų pasaulyje auginamų sojų yra genetiškai modifikuotos, taip pat ir 50 proc. medvilnės, daugiau nei 25 proc. kukurūzų ir daugiau nei 20 proc. rapsų. ES vartotojų ir ūkininkų pasirinkimo laisvę turėtų užtikrinti ženklavimo reikalavimai. Tačiau norint užtikrinti šią ūkininkų ir vartotojų pasirinkimo laisvę būtina visiškai ir patikimai atskirti gamybos naudojant genų inžineriją ir nenaudojant genų inžinerijos grandines. Svarbus tokio atskyrimo aspektas yra būtinybė priimti griežtus sambūviui taikomus teisės aktus, kuriuose būtų numatytos veiksmingos žalos aplinkai ir (arba) ekonominės žalos, padarytos dėl netyčinio užteršimo, atlyginimo ir atsakomybės už ją taisyklės, gamybos grandinės sertifikavimo ir atskyrimo sistemos, taip pat grynumo ir ženklavimo reikalavimai, taikomi genetiškai modifikuotų medžiagų priemonėms genetiškai nemoifikuotose sėklose ir pagamintuose produktuose.

6. Teisės aktai ir politikos persvarstymas

6.1 Nuo 1990 m. ES kūrė išsamią GMO teisinę bazę, kuri, kaip ir pačios technologijos, nuolat tobulinama ir buvo ne kartą persvarstyta. Todėl šiandien naudojamas sudėtingas direktyvų ir reglamentų arsenalas, kurio svarbiausi komponentai yra šie:

- Direktyva 2001/18/EB dėl GMO apgalvoto išleidimo į aplinką ⁽⁷⁾,
- Reglamentas (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų ⁽⁸⁾,
- Reglamentas (EB) Nr. 1830/2003 dėl genetiškai modifikuotų organizmų ir iš jų pagamintų maisto produktų ir pašarų susekamumo ir ženklavimo ⁽⁹⁾,

- Reglamentas (EB) Nr. 1946/2003 dėl GMO tarpvalstybinio judėjimo (Biologinės įvairovės konvencijos Kartachenos biosaugos protokolo įgyvendinimas) ⁽¹⁰⁾,

- Direktyva 2009/41/EB dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo ⁽¹¹⁾.

6.2 Dabartinės GMO leidimų išdavimo ir naudojimo taisyklės grindžiamos tam tikrais (teisinais) principais:

- nepriklausomas, mokslškai pagrįstas leidimų išdavimas prieš įvedant,
- griežta žmonių ir gyvūnų sveikatos ir gerovės ir aplinkos būklės bei gerovės apsauga remiantis atsargumo principu ir principu „teršėjas moka“,
- pasirinkimo laisvė ir skaidrumas visoje maisto grandinėje ir kitų vartotojų interesų apsauga, pavyzdžiui, informuojant visuomenę ir užtikrinant jos dalyvavimą,
- atsižvelgimas į vidaus rinką ir tarptautinius išpareigojimus,
- teisinis tikrumas,
- subsidarumas ir proporcingumas.

6.3 Tačiau išlieka keletas spragų, kadangi vis dar nėra konkrečių ES teisės aktų ar politikos svarbiais su GMO įvedimu susijusiais klausimais, tokiais kaip:

- GMO sambūvis su ekologiniu ir tradiciniu žemės ūkiu,
- žalos aplinkai ir (arba) finansinės žalos, padarytos dėl GMO išleidimo ar netyčinio ekologiškų ar tradicinių produktų užteršimo, atlyginimo ir atsakomybės už ją taisyklės ir sąnaudų, patirtų dėl sambūvio ir grandinės sertifikavimo siekiant išvengti susijungimo, kompensavimo sistemos,

⁽⁶⁾ Žr. 5 išnašą.

⁽⁷⁾ OL L 106, 2001 4 17, p. 1.

⁽⁸⁾ OL L 268, 2003 10 18, p. 1.

⁽⁹⁾ OL L 268, 2003 10 18, p. 24.

⁽¹⁰⁾ OL L 287, 2003 11 5, p. 1.

⁽¹¹⁾ OL L 125, 2009 5 21, p. 75.

- grynumo ir ženklavimo reikalavimai, taikomi genetiškai modifikuotų medžiagų priemaišoms genetiškai nemodifikuotose sėklose ir dauginamojoje medžiagoje,
- ženklavimo reikalavimai, ypač taikomi pašaru su GMO šertų gyvulių mėšai ir pieno produktams, taip pat suderinti produktų be GMO ženklavimo standartai,
- bendras GMO ženklavimo reikalavimų sugriežtinimas siekiant užtikrinti vartotojų pasirinkimo laisvę, įskaitant „atsitiktinio patekimo“ teisinį paaiškinimą ir galimą griežtesnių ribinių verčių nustatymą,
- transgeniniams arba klonuotiems gyvuliams ir iš jų pagamintiems (maisto) produktams taikomos taisyklės, visų pirma susijusios su leidimų išdavimu ir ženklavimu,
- tvirtai įteisinta valstybių narių ir (ar) autonominių regionų teisė siekti dalinio arba visiško GMO auginimo uždraudimo dėl įvairių priežasčių, įskaitant aplinkosaugines, socialines ir ekonomines, etines ir kitas abejones.

6.4 Nors Komisija 2010 m. liepos mėn. pateikė teisėkūros pasiūlymą, kuriuo įteisinamas GMO auginimo ribojimas arba uždraudimas (sub)nacionaliniu lygmeniu, šis pasiūlymas, atrodo, ne pasiūlė išeitis, o veikiau sukėlė klausimų, visų pirma dėl įvairių teksto teisinių dviprasmybių ir prieštaravimų, taip pat todėl, kad greta kitų apribojimus pagrindžiančių priežasčių nenurodytos aplinkosaugos problemos. Nors pirminė (sub)nacionalinio lygmens suverenumo GMO auginimo klausimu padidinimo idėja sulaukė plataus palaikymo, daugybę trūkumų turintis dabartinis pasiūlymo tekstas per pirmąjį svarstymą Europos Parlamente buvo sukritikuotas ir smarkiai pakeistas, EESRK vėliau jį išpeikė savo nuomonėje⁽¹²⁾. Taryboje tebesitęsė diskusijos dėl pasiūlymo, bet iki šiol nepavyko rasti visus tenkinančio sprendimo. EESRK manymu, šis klausimas yra labai svarbus, jį reikėtų spręsti prioritetine tvarka ir į jį būtina atsižvelgti, kai bus persvarstoma bendra GMO teisinė bazė. EESRK ragina Komisiją imtis aktyvių veiksmų plėtojant vaisingą dialogą su Europos Parlamentu ir Taryba, kad būtų sukurtas tvirtas teisinis pagrindas sprendimų dėl GMO auginimo priėmimui (sub)nacionaliniu lygmeniu remiantis pagrįstomis priežastimis, įskaitant įvairias aplinkosaugos, socialines ir ekonomines, etines ir kultūrinės aplinkybes. Kartu reikėtų numatyti valstybių narių ir (arba) regionų teisinę prievolę nustatyti privalomas sambūvio taisykles, kad būtų išvengta netyčinio pasėlių be GMO plotų užteršimo GMO.

6.5 EESRK pastaraisiais metais ne kartą ragino priimti ES teisės aktus dėl sambūvio, atsakomybės ir aiškesnio produktų su GMO ženklavimo⁽¹³⁾. Be to, Europos Teisingumo Teismas

neseniai, 2011 m. rugsėjo 6 d., sprendime, susijusiam su sambūvio klausimu, pakartojo, kad būtina panaikinti išliekančias teisinės spragas nustatant suderintą ES politiką. Šioje byloje dėl netyčinio medaus užteršimo genetiškai modifikuotų kukurūzų žiedadulkėmis Teismas patvirtino, kad ES teisėje visiškai netoleruojamos tokios neteisėtos GMO priemaišos⁽¹⁴⁾. Šiame sprendime pabrėžiama, kad svarbu vykdyti veiksmingą, nuoseklią ir griežtą sambūvio ir gamybos grandinės atskyrimo politiką siekiant išvengti produktų be GMO užteršimo GMO, taip pat laikytis tinkamų atsakomybės ir padarytos žalos bei patirtų sąnaudų atlyginimo taisyklių taikant sambūvio priemones ir sertifikuojant tiekimo grandinę, taip pat numatyti galimybę uždrausti GMO auginimą atviraime lauke tam tikruose regionuose nustačius zonas (pavyzdžiui, medaus gamybos).

6.6 Nors 2010 m. liepos mėn. Komisijos rekomendacija dėl sambūvio yra lankstesnė už ankstesnę 2003 m. rekomendaciją, EESRK primygtinai pabrėžia, kad nė viena jų nėra teisiškai įpareigojanti ir todėl jomis negali būti nustatytos kokios nors privalomos plačių nacionalinių įgaliojimų sambūvio politikos srityje ribos, bet taip pat nenustatomos ir būtinos teisinės prievolės sambūvio normų klausimu. Dėl būsimo genetiškai modifikuotų nemaistinių pasėlių įvedimo kartu su genetiškai modifikuotais maistiniais pasėliais, pavyzdžiui, farmacijos, biokuro ar pramoniniuose produktuose, dar labiau išaugs veiksmingų sambūvio ir atsakomybės teisės aktų poreikis ir, EESRK manymu, svarbu jau dabar, ankstyvajame etape, imtis veiksmų ir spręsti šias problemas.

6.7 2008 m. gruodžio mėn. Aplinkos taryba paragino sustiprinti ir geriau taikyti dabartinę GMO teisinę bazę. Buvo nuspręsta, kad pažangos visų pirma reikia siekti šiose srityse: Europos maisto saugos tarnybos vykdomo aplinkosaugos rizikos įvertinimo ir po įvedimo vykdomos kontrolės ir stebėsenos protokolų didesnę vaidmenį patikint išorės ekspertams iš valstybių narių ir nepriklausomiems mokslininkams; GMO įvedimo ir auginimo socialinio ir ekonominio poveikio įvertinimo; ženklavimo ribų, kuriomis nurodomas GMO priemaišų sėklose lygis; geresnės pažeidžiamų ir (arba) saugomų teritorijų apsaugos, įskaitant galimybę vietos, regionų ar nacionaliniu lygiu sukurti teritorijas, kuriose GMO būtų uždraustas.

6.8 Nors Komisija ėmėsi veiksmų kai kuriose iš minėtų sričių, bet reaguojant į Tarybos prašymus dar nepasiekta konkrečių rezultatų. EESRK pabrėžia, kad svarbu kuo greičiau žengti konkrečius, reikšmingus žingsnius priimant tinkamus teisės aktus ir politiką kiekvienu iš šių klausimų ir dėl pirmiau nurodytų teisinių spragų. Kalbant apie rizikos vertinimo ir valdymo procedūrų persvarstymą ir GMO leidimus, EESRK pritaria Tarybos ir Europos Parlamento rekomendacijoms, kad dalyvautų ne tik gamtos mokslų, bet ir socialinių mokslų specialistai, teisininkai, etikos specialistai ir pilietinės visuomenės interesų grupių atstovai, kad sprendimai būtų priimami atsižvelgiant ne tik į mokslinį pavojaus žmonėms ir aplinkai įvertinimą, bet ir į „kitus pagrįstus veiksnius“, pavyzdžiui, socialines ir ekonomines,

⁽¹²⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽¹³⁾ Pavyzdžiui, Žr. CESE, OL C 54, 2011 2 19, p. 51, CESE, OL C 157, 2005 6 28, p. 155, CES, OL C 125, 2002 5 27, p. 69 ir CES, OL C 221, 2002 9 17, p. 114.

⁽¹⁴⁾ Byla C-442/2009, Karl Heinz Bablok ir kt. prieš Freistaat Bayern.

kultūrinės ir etnines aplinkybes ir visuomenės vertybes. Tai taip pat padėtų įveikti visuomenės susiskaidymą GMO klausimu ir rasti išeitį iš politinės sprendimų priėmimo aklavietės.

6.9 Svarbus atidėtas projektas yra Tarybos prašymu Komisijos 2008 m. pradėtas dabartinės GMO ir genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų teisinės bazės vertinimas, kurio rezultatai turėjo būti pateikti šių metų pradžioje. Komisija pažadėjo Tarybai iki 2012 m. imtis teisės aktų peržiūrėjimo iniciatyvų ir EESRK pabrėžia, kad ši tikslą svarbu įgyvendinti. Bet kuriuo atveju vykdam šią peržiūrą būtina panaikinti pirmiau minėtas reguliavimo spragas. Visų pirma Komisija, remdamasi paskelbta vertinimo ataskaita⁽¹⁵⁾, turi nedelsdama surengti plataus masto viešas konsultacijas, kad užtikrintų visuomenės indėlį į teisinės bazės peržiūrą. Tai be abejonės padės sumažinti visuomenės būgštavimus ir gali padidinti jos pasitikėjimą reguliavimo institucijomis.

6.10 Vienas iš aspektų, kuris neišvengiamai bus įtrauktas į būsimą darbotvarkę, yra GMO apibrėžtis. Nors genų inžinerijos mokslas ir produktai pastaraisiais dešimtmečiais vystėsi labai sparčiai, teisinė GMO apibrėžtis išliko nepakitusi nuo pirmų ES teisės aktų priėmimo 1990 m. Remiantis šiais teisės aktais GMO yra „organizmas, išskyrus žmones, kuriame genetinė medžiaga yra pakeista tokiu būdu, kuris paprastai nepasitaiko poruojantis ir (arba) natūralios rekombinacijos atveju“⁽¹⁶⁾. Tačiau akivaizdu, kad kai kurie genų inžinerijos metodai į šią apibrėžtį nepateko, todėl jiems negaliojo GMO teisinės bazės nuostatos.

6.11 Vis dėlto bėgant metams sukurta daug naujų augalų selekcijos metodų, kurie nebuvo numatyti nustatant dabartinę

teisinę bazę. Vienas jų – cisgenezė, kurią taikant genai perkeliama tarp tos pačios rūšies organizmų naudojant rekombinacinę DNR technologiją. Šių naujų metodų atveju kyla klausimas, kiek jie atitinka dabartinę genų inžinerijos apibrėžtį, ir, atitinkamai, ar tokiu būdu sukurtiems organizmams galioja dabartinė GMO teisinė bazė. Turint omenyje administravimo našumą, o juo labiau politinį ir visuomeninį priešišumą GMO, augalų selekcijos pramonei šių teisės aktų taikymo išimtis yra labai svarbi finansine prasme. Tai leis tokio pobūdžio inovacijas greičiau pasiūlyti rinkai išvengiant ženklinimo reikalavimų sukeltos neigiamos vartotojų reakcijos. Tačiau taikant šiuos metodus iš esmės naudojamos tos pačios genų inžinerijos technologijos, o patirtis dar nedidelė ir daug neaiškumų, todėl kyla tos pačios etinės, ekologinės, socialinės bei ekonominės ir politinės abejonės.

6.12 Kad užtikrintų vienodą valstybių narių požiūrį į šių naujų augalų selekcijos metodų ir juos taikant sukurtų produktų reguliavimą, 2008 m. Komisija sudarė mokslinę darbo grupę, kurią vėliau papildė politinė grupė, kad parengtų rekomendacijas dėl teisinio požiūrio. Buvo numatyta, kad abi darbo grupės ataskaitas pateiks iki 2011 m. vasaros ir į šias ataskaitas turės būti atsižvelgta, kai 2012 m. bus peržiūrima bendra GMO teisinė bazė. EESRK mano, kad labai svarbu ir toliau taikyti dabartinį procesą grindžiamą reguliavimą, ir todėl, turint omenyje naudojamus (rDNR) genų inžinerijos metodus, minėtiems naujiems augalų selekcijos metodams iš esmės turėtų būti taikoma Europos Sąjungos GMO teisinė bazė, nors taip sukurti augalai ar galutiniai išvestiniai produktai neturi apčiuopiamų skirtumų, palyginti su jų tradiciniais atitikmenimis.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/index_en.htm

⁽¹⁶⁾ Direktyvos 2001/18/EB 2 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2009/41/EB 2 straipsnio b punktas. Organizmu laikomas „bet koks biologinis vienetas, galintis daugintis ir perduoti genetinę medžiagą“.

I PRIEDAS

Skyriaus nuomonės

Toliau pateikiami diskusijų metu atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip ¼ balsų:

3.8 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Įvairios pilietinės visuomenės organizacijos ir suinteresuotieji subjektai reiškia savo susirūpinimą GMO klausimu dėl skirtingų su aplinka, gyvūnų gerove, vartotojų, ūkininkų arba bitininkų interesais, kaimo ir pasauline plėtra, etika, religija ir kt. susijusių priežasčių. Pats Europos Parlamentas, taip pat EESRK ir nacionalinės, regionų ir vietos valdžios institucijos bei nepriklausomi mokslininkai ne kartą kritikavo GMO ir jų reguliavimą. Šalininkų gretose daugumą sudaro stambios genų inžinerijos patentus turinčios įmonės ir kiti suinteresuotieji subjektai, įskaitant kai kuriuos su GMO dirbančius ūkininkus ir mokslininkus, taip pat tarptautiniai prekybos partneriai, kuriems lankstesnis GMO reguliavimas Europos Sąjungoje įkūnija svarbius ekonominius interesus. Keletas iš dažniausiai nurodomų GMO privalumų aptariami 5 skyriuje. Biotechnologijų taikymo žemės ūkyje šalininkų ir priešininkų nuomonės labai skiriasi vykstant emocingoms ir aistringoms diskusijoms, kuriose moksliniu požiūriu dažnai trūksta techninio pobūdžio svarstymų. Dauguma mokslo srities atstovų tvirtai pasisako už tai, kad GMO naudojimas maisto produktų gamyboje pavojaus žmogaus sveikatai nekelia. Iš tikrųjų GMO naudojami mūsų kasdieniame gyvenime ir yra visiškai priimtini su žemės ūkiu nesusijusiose srityse. Europos Komisijos Jungtinis tyrimų centras ne kartą yra pažymėjęs, kad genetiškai modifikuoti maisto produktai jokiū būdu nėra pavojingesni už ekologiškus ar tradicinius maisto produktus. Vis dėlto tiesa, kad įvairios pilietinės visuomenės grupės, visu pirma aplinkosaugos ir vartotojų apsaugos organizacijos, pagrįstai atkreipia dėmesį į aplinkos apsaugos, bendro kultūrų auginimo, etikos ir didelių tarptautinių bendrovių monopolio problemas, todėl šį klausimą reikia svarstyti objektyviai. EESRK savo ruožtu pripažįsta, kad biotechnologijos yra pagrindinė priemonė spręsti maisto problemą⁽¹⁾, tačiau nusprendė diskusijų metu išsamiau aptarti biotechnologijų taikymo ES privalumus ir trūkumus“

Balsavimo rezultatai

Už	91
Prieš	122
Susilaikė	19

5.3 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Taigi, pasaulinė maisto krizė visų pirma yra ne gamybos, o paskirstymo problema (pasaulinė gamyba sudaro 150 proc. pasaulinio suvartojimo), kurią išspręsti padėtų ne žemės ūkio inovacijos, o politinės ir ekonominės priemonės. EESRK pripažįsta, kad apsirūpinti maistu pasaulyje bus dar sunkiau dėl spartaus gyventojų skaičiaus didėjimo. Tokios tarptautinės organizacijos kaip Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), didelės NVO, pavyzdžiui, „Oxfam“, ir neseniai paskelbta Jungtinių Tautų autoritetingos žemės ūkio mokslų institucijos, Tarptautinio vystymuisi skirtos žemės ūkio mokslų ir technologijų vertinimo (IAASTD) komisijos, ataskaita vieninai pabrėžia tvaraus ūkininkavimo, kuris leidžia užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą ir savarankiškumą, svarbą. Šie autoritetingi vertinimai patvirtina, kad būtina tvirti ir ekologiška ūkininkavimo praktika ir metodai, ir nurodo, kad svarbus vaidmuo turėtų tekti ne tiek GMO kiek alternatyviems metodams. Geriausias tokio alternatyvaus metodo pavyzdys yra IAASTD ir kitų minima selekcija pasinaudojant žymenimis, kurią taikant naudojami žymenys siekiant tikslinai ir veiksmingai atrinkti tam tikras savybes, bet nesiimama rizikingų arba neprognuojujamų genetinių manipuliacijų ar genų transplantacijos. Selekcijos pasinaudojant žymenimis veiksmingumas jau įrodytas ir ji pigesnę už genų inžineriją, todėl galėtų tapti gincų nekylančia GMO alternatyva, o mažesnė kaina padėtų išvengti patentų ir rinkos koncentracijos problemų. Nors būsimas GMO potencialas neturi būti nuvertintas, sąmoningas sprendimas vystyti ne genų inžinerijos metodus ir tvaraus ūkininkavimo praktiką galėtų ES suteikti didelį konkurencinių privalumų, kurių ji neturėjo GMO atveju. Aktyviai investuodama į tvarų žemės ūkį ES sugebės užimti unikalią ir inovacijomis pagrįstą pasaulinio lyderio poziciją, kuri turės teigiamo poveikio ES ekonomikai ir užimtumui, inovacijoms ir konkurencingumui. Be to, tai turėtų labiau atitikti būsimoje BŽŪP numatyta, biologinei įvairovei palankų ES ūkininkavimo modelį. Kaip nurodyta EESRK parengtose nuomonėse dėl žemės ūkio ir mokslinių tyrimų, inovacijoms, modernizacijai ir naujoms technologijoms žemės ūkio srityje turi tekti pagrindinis vaidmuo siekiant plėtoti tvarų žemės ūkį, kuris būtų našesnis ir pasižymėtų tausnesniu gamtos išteklių, pavyzdžiui, vandens ir žemės, valdymu. Tam tikrais atvejais biotechnologijos gali prisidėti prie kovos su badu, tačiau būtina, kad pagal Europos žemės

⁽¹⁾ Žr. pirmininko S. Nilsson išvada, pateiktas EESRK kartu su Europos Komisija surengtoje konferencijoje „Maistas visiems“ (angl. Food for everyone) siekiant prisidėti prie G20 apsirūpinimo maistu saugumo klausimu.

ūkio modelį būtų užtikrintas ekologinio, tradicinio ir genetiškai modifikuotus organizmus naudojančio žemės ūkio sambūvis. FAO, G 20, Pasaulio bankas ir pats EESRK pripažino, kad sprendžiant apsirūpinimo maistu problemą, reikia plėtoti mokslinius tyrimus siekiant išvesti sausrui atsparesnes ir derlingesnes augalų rūšis, kurios leistų geriau panaudoti žemę ir suvartoti mažiau energijos. Šiuo požiūriu genetinis modifikavimas, be abejonės, gali būti labai vertingas.“

Balsavimo rezultatai

Už	83
Prieš	139
Susilaikė	13

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo tarpvyriausybiniams valstybių narių energetikos susitarimams su trečiosiomis šalimis nustatomas keitimosi informacija mechanizmas

(COM(2011) 540 galutinis – 2011/0238 (COD))

(2012/C 68/12)

Pranešėjas **Jonathan PEEL**

2011 m. rugsėjo 27 d. Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo tarpvyriausybiniams valstybių narių energetikos susitarimams su trečiosiomis šalimis nustatomas keitimosi informacija mechanizmas

COM(2011) 540 galutinis – 2011/0238 (COD).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 20 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 177 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Rekomendacijos ir išvados

1.1 Energija neatsiejama nuo mūsų gyvenimo lygio ir gyvenimo kokybės⁽¹⁾. EESRK palankiai vertina Komisijos paskelbtą siūlomą sprendimą, kuriuo tarpvyriausybiniams valstybių narių energetikos susitarimams su trečiosiomis šalimis nustatomas keitimosi informacija mechanizmas. Mes jį vertiname kaip tinkamą žingsnį norint veiksmingai įgyvendinti bendrą ES energetikos išorės politiką, laikantis ir Lisabonos sutarties (SESV⁽²⁾ 194 straipsnio), ir ES strategijos „Energetika 2020“⁽³⁾ nuostatų, taip pat 2011 m. vasario 4 d. vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo išvadų dėl energetikos. Siūloma veiksminga privalomo keitimosi informacija sistema, pagal kurią Komisija aktyviai dalyvaus valstybių narių derybose su šalimis partnerėmis dėl tarpvyriausybinių energetikos susitarimų, jau seniai turėjo būti sukurta.

1.2 Todėl Komitetas palankiai vertina ir tai, kad siūlomame sprendime numatytas reikalavimas keistis informacija apie visus jau sudarytus dvišalius energetikos susitarimus; Komisijos skaičiavimais, valstybės narės su trečiosiomis šalimis gali būti sudariusios apie 30 tarpvyriausybinių susitarimų dėl naftos, apie 60 – dėl dujų ir šiek tiek mažiau dėl elektros energijos.

1.2.1 Komitetą stebina tai, kad tokio keitimosi informacija mechanizmo dar nėra nei tarp Komisijos ir valstybių narių, nei tarp pačių valstybių narių, nepaisant to, kad būtų galima

užtikrinti visišką konfidencialumą. Norėtume pažymėti, kad šiuo metu nei Komisija, nei atskiros valstybės narės neturi susidariusios bendro vaizdo apie kurį nors konkretų prekybos partnerį, o pagrindiniai partneriai neabejotinai turi! Labai svarbu, kad Europa laikytųsi bendros pozicijos mėgindama artimoje ateityje užsitikrinti pakankamą, stabilų ir patikimą energijos tiekimą ir toliau kurtų veiksmingą bendrąją energijos rinką. Preliminariais duomenimis, daugiausia dėl didesnės konkurencijos su kylančios ekonomikos šalimis pasaulinis energijos poreikis, kuriam tenkinti reikalingi išteklių yra riboti, per 20 metų gali išaugti maždaug 40 proc. ir dar daugiau, jei bus imtasi dar nenumatytų priemonių klimato kaitos poveikiui švelninti.

1.3 Komitetas taip pat palankiai vertina tai, kad pasiūlymo 5 straipsnyje numatyta, jog derybų dėl susitarimų etape Komisija oficialiai tvirtins, ar susitarimų projektai nepažeidžia vidaus rinkos taisyklių, tačiau pritaria tam su sąlyga, kad toks patvirtinimas bus suteiktas laiku ir per tam numatytą laiką. Kaip Komitetas jau yra pabrėžęs savo nuomonėje dėl visapusiškos Europos tarptautinės investicijų politikos kūrimo⁽⁴⁾, kurioje aptariama daugelis čia keliamų klausimų, itin svarbu užtikrinti teisinį tikrumą investuotojams.

1.3.1 Tačiau Komitetas sunerimęs dėl siūlymo, kad, jei Komisija per keturis mėnesius nesuteiks patvirtinimo, tai reikš pritarimą. Suprantame, kad būtų nepraktiška ir nelengva Komisijai kiekvienu atveju duoti oficialų sutikimą, nes tai reikštų papildomas procedūras, tačiau kai konkrečiu atveju bus prašoma

⁽¹⁾ Giles Chichester, EP narys, buvęs EP komiteto pirmininkas, 2011 m. spalio mėn.

⁽²⁾ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.

⁽³⁾ COM(2010) 639 galutinis.

⁽⁴⁾ OL C 318, 2011 10 29, p. 150–154.

atlikti atitikties vertinimą, o taip pat aiškumo sumetimais, ragintume, kai tik įmanoma, pateikti kad ir neoficialų pritarimą arba, jei nustatoma, kad gali kilti problemų ir todėl reikia pasigilinti į klausimą, kuo anksčiau apie tai įspėti.

1.4 Energetikos susitarimai turi būti sudaromi vadovaujantis ir strateginiais, ir komerciniais sumetimais. Turėdamas mintyje, kad būtina vadovautis ir proporcingumo, ir skaidrumo principais, Komitetas visgi apgailestauja, kad pasiūlymas netaikomas darbiniais komercinės veiklos vykdytojų tarpusavio susitarimams, ypač atsižvelgiant į aiškinamajame rašte (1 skyrius) pabrėžtą nuogaštavimą, kad tam tikri tiekėjai gali įgyti monopoliją arba beveik monopoliją, o tai prieštarautų ES teisei. Todėl bent jau raginame Komisiją imtis aktyvių priemonių, kad ji galėtų netrukdomai gauti visą teisę susipažinti su tomis komercinių susitarimų dalimis, kurios, manoma, gali turėti ES regulavimo padarinių, ypač kai tokie susitarimai sudaromi kaip tarpvyriausybinių susitarimų priedai. Mus ypač neramina pavojai, kurie gali kilti, kai dėl strateginių partnerystės subjektai, kurių interesai prieštarauja ES interesams, gali primesti veiklos būdus, kurie gali pasirodyti esą žalingi.

1.4.1 Be to, norėtume pabrėžti, kad ES vartotojai nepajus aiškaus skirtumo tarp tarpvyriausybinių ir privačių išorės susitarimų dėl energijos, nes ir vieni, ir kiti turi įtakos kainoms, tiekėjų įvairovei, energijos rūšių įvairovei ir kitiems aktualiams aspektams.

1.4.2 Komitetas ragina tais atvejais, kai tiekėjų iš trečiųjų šalių strateginiai ir komerciniai interesai skirsis nuo ES interesų – o tokių atvejų neišvengiamai bus, – veikti sąžiningai, bet ryžtingai. Abejojame, ar bus paprasta įgyvendinti Komisijos siekį užtikrinti, kad tokie tiekėjai labiau laikytųsi ES vidaus rinkos taisyklių. Nepaisant to, Komitetas mano, kad, kai tik įmanoma, derybos turėtų būti vykdomos partnerystės, nuoširdumo ir abipusio pasitikėjimo dvasia.

1.5 Tačiau Komitetas itin apgailestauja, kad nebuvo atliktas išsamus poveikio vertinimas, nes jį atlikus būtų buvę galima tikėtis geriau ir tiksliau nuspėti ir suprasti tikėtiną valstybių narių reakciją. Žinoma, energetika – tai sritis, kurioje Komisija ir valstybės narės dalijasi kompetenciją ir kurią daug kas glaudžiai sieja su valstybės suverenumu. Požiūris į visa tai yra nevienareikšmiškas: vieni tikėtis papildomos paramos, kiti baiminsis neteisėto įsikišimo, ypač pavojaus netekti derybinių įgaliojimų ir savarankiškumo, nes naujasis mechanizmas gali būti suvokiamas kaip paslėptas mėginimas ES perimti kompetenciją energetikos politikos srityje. Šioje srityje Komisija neturi tiek galių, kiek turi investicijų srityje, kurioje siūlomos panašios priemonės dvišalių investicijų sutarčių (kurių sudaroma daug daugiau) atveju, tačiau ir čia atsargumas visiems naudingas.

1.5.1 Komisija privalo parodyti, kad žino tokių valstybių narių, kurios gali jausti grėsmę, abejones, ir visus pakeitimus įvesti atsargiai, kad sustiprėtų suvokimas, jog dėl siūlomos keitimosi informacija sistemos valstybių narių derybinė pozicija trečiųjų šalių atžvilgiu tik sustiprės. Šiuo klausimu bus labai svarbu visapusiškai bendradarbiauti su valstybių narių regulavimo institucijomis. Sveikintina tai, kad siekiama padėti valstybėms narėms derybose, tačiau labai svarbu, kad jau pirmus kartus, kai Komisijai aktyviai dalyvaus derybose, būtų aiškiai matyti, kad jos dalyvavimas veiksmingas, nes tai padėtų išsklaidyti abejones, kurių neišvengiamai kils.

1.5.2 Komitetas prašo išsamiau paaiškinti, kaip bus praktiškai vykdomas 7 straipsnis dėl konfidencialumo, nes visos pagrindinės verslo sutarties dalys (įskaitant kainas ir sąlygas) turi būti laikomos konfidencialia informacija, nes tai yra komercinė paslaptis. Tai bus svarbiausias dalykas, lemsiantis, ar sprendimas sulauks pritarimo. Nesant visiškai nusistovėjusios bendros ES energetikos politikos, valstybės narės ir Komisija privalo toliau stengtis kurti abipusį pasitikėjimą, kuriuo turi būti grindžiami visų suinteresuotų šalių tarpusavio santykiai, o šis pasiūlymas gali būti naudingas tik kaip išeities taškas.

1.6 Abejojame, kad pasiūlymas neturės poveikio biudžetui, kaip jame teigiama. Atsižvelgdami į tai, kad Europos energetikos politika lemia vis didesnius poreikius, manome, kad numatomos dažnos stebėsenos ir patariamiosios veiklos nebus galima vykdyti be papildomų išteklių.

1.7 Komitetas norėtų paraginti pirmąjį tarpinį vertinimą atlikti po dvejų, o ne ketverių metų, nes tada jau bus sukaupta pakankamai patirties ir duomenų, kad būtų galima įvertinti šio mechanizmo veiksmingumą.

1.8 Galvodamas apie platesnę šio pasiūlymo reikšmę, kuri daugiausia slypi lydimajame ir daug platesniame dokumente – komunikate, Komitetas palankiai vertina Komisijos keliamą pagrindinį tikslą – sustiprinti bendros ES energetikos politikos išorės aspektą. Akivaizdu, kad energijos vartojimo efektyvumas, tiekimo saugumas ir stabilumas tarpusavyje susiję, tačiau apgailestaujame, kad ne visiškai aiški jų sąsaja su trimis labiau nusistovėjusiais tikslais – konkurencinga, tvaria ir saugia energetika, jau vien dėl to, kad konkurencinga energetika ne visada suderinama su tvaria energetika.

1.8.1 Komitetas taip pat apgailestauja, kad nors pasiūlymas daugiausia skirtas techniniams klausimams ir procedūroms apibrėžti, jame nereglamentuojami kiti glaudžiai su tuo susiję aspektai (o komunikate nagrinėjami tik šiek tiek), įskaitant diplomatinis ir socialinius–ekonominius santykius su energiją tiekiančiomis ir energijos tranzito šalimis.

1.8.2 Be to, nėra aiškiai pasakyta, kad šis pasiūlymas visiškai susietas ir abipusiškai suderintas su platesniais prekybiniais energetikos aspektais. Žinoma, prekybos derybos jau ne vieną dešimtmetį priklauso ES kompetencijai; energetikai tenka svarbus vaidmuo derybose, kurios netrukus bus baigtos, dėl ES pirmo ir naujoviško glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiško laisvosios prekybos susitarimo (GBV LPS) su Ukraina – šalimi, kuri yra svarbiausia į ES tiekiamos energijos tranzito šalis. Aktyviai svarstoma galimybė derybas dėl GBV LPS pradėti ir su kitomis ES kaimyninėmis šalimis – ir Rytų partnerystės, ir Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybėmis, – ir šiose derybose energetikai turėtų tekti svarbus vaidmuo.

1.8.3 Komitetas ypač ragina Komisiją ypatingą dėmesį derybose dėl siūlomo naujo ES ir Rusijos susitarimo pagrindinių visapusiškų energetikos aspektų skirti išskirtinei trijų Baltijos šalių padėčiai – jų energetikos tinklai suderinti su Rusijos, o ne su ES sistema.

1.9 Galiausiai, Komitetas itin apgailestauja, kad nei pasiūlyme, nei komunikate nėra numatytas pilietinės visuomenės dalyvavimo užtikrinimo mechanizmas. Tai turėtų būti įstaityta. Kuriami arba netrukus bus pradėti kurti oficialūs neseniai sudarytų ES laisvosios prekybos susitarimų, visų pirma su Pietų Korėja, vykdymo stebėsenos mechanizmai, o Rytų partnerystei stebėti įkurtas ir aktyviai veikia ir pilietinės visuomenės forumas.

1.9.1 Tačiau nuoširdžiai džiaugiamės, kad Komitetas galiausiai buvo įtrauktas į Rytų partnerystės teminės platformos energetikos srityje darbą, ypač atsizvelgiant į tai, kad kitose trijose platformose jau nusistovėjusi praktika į susitikimus kviešti pilietinę visuomenę.

2. Pagrindinės aplinkybės

2.1 2011 m. vasario 4 d. Europos Vadovų Taryba sutarė, kad Europos Sąjunga ir valstybės narės privalo geriau koordinuoti savo išorės veiklą energetikos srityje, ir paprašė valstybių narių nuo 2012 m. sausio 1 d. pradėti informuoti Komisiją apie visus jų sudarytus ir naujai sudaromus dvišalius energetikos susitarimus su trečiosiomis šalimis.

2.2 Rugsėjo mėn. Europos Komisija paskelbė du dokumentus dėl ES energetikos išorės politikos formavimo: pasiūlymą dėl sprendimo, kuriuo tarpvyriausybiniams valstybių narių energetikos susitarimams su trečiosiomis šalimis nustatomas keitimosi informacija mechanizmas⁽⁵⁾ ir komunikatą „ES energetikos politika. Bendradarbiavimas su užsienio partneriais“⁽⁶⁾.

2.3 Komiteto nuomonės prašoma tik dėl įstatymo galią turinčio dokumento, kuriuo nustatomas 2011 m. vasario mėn. susitikusios Europos Vadovų Tarybos susitikimo išvadų įgyvendinimo mechanizmas. Komunikate aprėpiama daug

platesnė sritis ir tik nedidelė jo dalis skirta pasiūlyme dėl sprendimo reglamentuojamam klausimui. Apgailestaujame dėl tokio ribotumo, nes komunikate nagrinėjami daugelis daug svarbių aspektų, kuriuos norėtume pakomentuoti, pavyzdžiui, dėl atsinaujinančiosios energijos, energijos vartojimo efektyvumo ir kitų aktualių klausimų – nuo tvaraus vystymosi iki ES santykių su Rusija, Kinija, kitomis sparčiai augančios ekonomikos šalimis ir apskritai besivystančiomis šalimis.

2.3.1 Komisijai aiškiai nurodo, kad, priėmus komunikatą, bus parengta nemažai pasiūlymų, o šis pasiūlymas dėl sprendimo yra pirmas ir kartu vienas svarbesnių.

2.4 Visame pasaulyje auga energijos poreikis, o ES suvartojama vis daugiau iš trečiųjų šalių įvežamo iškastinio kuro. Kaip teigiama komunikate, ES importuoja 60 proc. viso joje sunaudojamo dujų kiekio ir apie 80 proc. naftos ir kartu priversta konkuruoti su kitose šalyse, visų pirma kylančios ekonomikos šalyse, augančia paklausa. Per kitus 20 metų energijos poreikis pasaulyje gali išaugti 40 proc., o dėl nenumatytų kovos su klimato kaita priemonių padėtis gali dar labiau pablogėti. Daugelis valstybių narių gali rinktis tik iš riboto skaičiaus energijos išteklių tiekėjų, todėl nėra apsaugotos nuo tiekimo sutrikimų ir kainų, ypač dujų ir naftos, svyravimų. Todėl iš tikrųjų skubu padėti daug tvirtesnį pagrindą ES energetikos išorės politikai. Labai svarbu, kad Europa laikytųsi bendros pozicijos mėgindama artimoje ateityje užsitikrinti pakankamą, stabilų ir patikimą energijos tiekimą ir toliau kurtų veiksmingą bendrąją energijos rinką.

2.5 Kol kas turime mažai veiksmingų priemonių šiam tikslui pasiekti. Numatoma, kad glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiškame laisvosios prekybos susitarime, kuris netrukus bus sudarytas tarp ES ir Ukrainos, energetikai bus skirta daugiausia vietos. Kita vertus, ES energetikos santykius su devyniomis šalimis partnerėmis iš Rytų ir Pietryčių Europos⁽⁷⁾ reguliuoja Energijos bendrija. Norint ilgalaikės tarptautinės strategijos reikia daug geresnių ir nuoseklesnių institucinių nuostatų. ES strategijoje „Energetika 2020“ ES energetikos išorės politikos stiprinimas teisingai įvardytas vienu svarbiausių prioritetų, kurį ir siekiama įgyvendinti siūlomame sprendime.

2.6 Siūlomame sprendime nustatytas reikalavimas, kad valstybės narės Europos Komisiją informuotų apie savo ketinimus sudaryti tarpvyriausybinius energetikos susitarimus su trečiosiomis šalimis. Komisija nori, kad tokie susitarimai atitiktų vidaus rinkos taisykles, todėl siūlo taikyti „atitikties kontrolės mechanizmą“ (5 str.). Vienas iš didesnių tokio mechanizmo pliusų būtų tai, kad investuotojams padidėtų teisinis tikrumas⁽⁸⁾. Komisija pabrėžia, kad naujasis mechanizmas – tai

⁽⁵⁾ COM(2011) 540 galutinis.

⁽⁶⁾ COM(2011) 539 galutinis.

⁽⁷⁾ Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Kroatija, Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Moldova, Juodkalnija, Serbija, Ukraina ir Kosovas.

⁽⁸⁾ Žinoma, tai turi būti suderinama ir su Lisabonos sutartimi ES suteiktais naujais įgaliojimais vykdyti investicijas ir formuoti visapusišką investicijų politiką, žr. Komiteto nuomonę, OL C 318, 2011 10 29, p. 150–154.

koordinavimo priemonė, skirta padėti valstybėms narėms ir sustiprinti jų derybines galias sudaryti tokius susitarimus, o ne jas perimti arba sumažinti. 7 straipsnyje pabrėžiama, kad numatomos nuostatos dėl informacijos konfidencialumo – itin opaus klausimo.

2.7 Tačiau Komitetas apgailestauja, kad sprendimas netaikomas komercinės veiklos vykdytojų tarpusavio susitarimams, nors pati Komisija aiškiai išpėja, kad tam tikri tiekėjai gali įgyti monopoliją arba beveik monopoliją, o tai prieštarautų ES teisei⁽⁹⁾. Todėl norėtume bent paraginti Komisiją imtis aktyvių priemonių, kad ji galėtų netrukdomai gauti visą teisę susipažinti su tomis komercinių susitarimų dalimis, kurios, manoma, gali turėti ES reguliavimo padarinių, ypač kai tokie susitarimai sudaromi kaip tarpvyriausybinių susitarimų priedai.

3. EESRK: visiškas pritarimas tvirtai, tiekimo saugumu paremtai Europos energetikos išorės politikai

3.1 2011 m. kovo mėn. Komitetas nedviprasmiškai paragino sparčiai ir vis labiau stiprinti bendrą ES išorės politiką energetikos srityje⁽¹⁰⁾. Reaguodamas į tuo metu Tarybai pirmininkavusios Vengrijos prašymą, jis primygtinai ragino imtis konkrečių priemonių siekiant labiau derinti vidaus ir išorės politiką ir įgyvendinti ją kompleksiskai ir nuosekliai. Be to, Komitetas paragino padėti naują institucinį pagrindą energetikos klausimui, taip pat siūlė laikytis strateginės daugiašalės politikos krypties ir veiksmingai įgyvendinti lengvatines energetikos partnerystes su ES kaimyninėmis šalimis.

3.2 Dar 2009 m. Komitetas ragino⁽¹¹⁾ parengti išsamią ES energetikos išorės strategiją ir veiksmingas priemones jai įgyvendinti. Žiūrėdamas toliau į ateitį, Komitetas nurodė du galimus ES tarptautinių santykių energetikos srityje ramsčius – energijos tiekimo saugumą ir klimato politiką. Komitetas pabrėžė Trečiojo energetikos dokumentų rinkinio svarbą mažinant ES priklausomybę nuo išorės tiekėjų, tačiau taip pat pažymėjo, kad ir trečiasis šalis reikia skatinti tausiai gaminti ir vartoti energiją. Buvo pabrėžta, kad energetikos politika tvirtai susijusi su atitinkama prekybos politika ir kad šalys partnerės privalo laikytis tokių rinkos taisyklių kaip abipusiškumas, vienodų sąlygų taikymas, skaidrumas, investicijų apsauga bei įstatymo viršenybės ir žmogaus teisių paisymas. Kadangi tarptautiniuose disputuose energetikos klausimui skiriama vis daugiau dėmesio, dar kartą pabrėžiame, kad būtina derinti valstybių narių nacionalinius interesus ir bendrą Europos poziciją.

3.3 Komitetas taip pat yra pabrėžęs⁽¹²⁾, kad atsinaujinančioios energijos vartojimo ir energijos išteklių diversifikavimo skatinimas negali būti vykdomas atskirai nuo Europos išorės

veiksmų, ypač Europos ir Viduržemio jūros regione. Norint vykdyti ES kovos su klimato kaita politiką, reikia laipsniškai panaikinti šalyse partnerėse teikiamas žalingas subsidijas išskatiniams energijos ištekliams, didinti atsinaujinančiųjų išteklių energetikos srityje vykdomų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų finansavimą ir skatinti prekybą energiją tausojančiomis prekėmis ir paslaugomis.

4. Pilietinės visuomenės vaidmuo

4.1 2011 m. sukilimus Arabų šalyse sukėlusios nesėkmės dar kartą patvirtino, kad pilietinė visuomenė atlieka itin svarbų vaidmenį perėjimo prie demokratijos, konstitucinių reformų vykdymo ir institucijų stiprinimo srityje. Norint užtikrinti skaidrius ir įtraukius sprendimų priėmimo procesus ir visuomenės pritarimą, būtina visapusiškai atsižvelgti į pilietinės visuomenės ir, visų pirma, socialinių partnerių veiklą ir čia, ir Rytų partnerystės šalyse⁽¹³⁾. Komitetas itin apgailestauja, kad nei pasiūlyme, nei komunikate nenumatytas pilietinės visuomenės įtraukimo mechanizmas, nepaisant to, kad socialiniams partneriams teks svarbus vaidmuo šioje srityje ir labai reikės jų patarimų, kai iškils problemų, ir nepaisant to, kad komunikate konkrečiai minimi „bendri sektoriaus inicijuojami projektai“⁽¹⁴⁾. Tačiau nuoširdžiai džiaugiamės, kad Komitetas galiausiai buvo įtrauktas į Rytų partnerystės teminės platformos energetikos srityje darbą, ypač atsižvelgiant į tai, kad kitose trijose platformose jau nusistovėjusi praktika į susitikimus kviešti pilietinę visuomenę.

4.2 Be to, kuriami arba netrukus bus pradėti kurti oficialūs neseniai sudarytų ES laisvosios prekybos susitarimų, visų pirma su Pietų Korėja, vykdymo stebėsenos mechanizmai, o Rytų partnerystei stebėti įkurtas ir aktyviai veikia ir pilietinės visuomenės forumas. Energetikos klausimais pilietinės visuomenės balsas ne mažiau svarbus. Turi būti išklausomi patys vartotojai, nes būtent jiems dažnai tenka neproporcingai didelė rinkos nepakankamumo padarinių našta, visų pirma siekiant didesnio skaidrumo, didesnės įtakos ir visuomenės švietimo.

5. Platesni strateginiai sumetimai

5.1 EESRK visiškai palaiko Komisijos ketinimą imtis iniciatyvos kuriant išsamią ir koordinuotą ES energetikos išorės strategiją ir kreipiasi į valstybes nares prašydamas palaikyti ją solidarumo ir abipusio pasitikėjimo dvasia.

5.2 EESRK mano, kad solidarumas yra kertinis bendros ES energetikos politikos akmuo, nes būtina padėti toms valstybėms narėms, kurių derybinė galia yra per maža, kad jos galėtų užsitikrinti energijos tiekimą teisingomis ir tvirtomis kainomis.

⁽⁹⁾ Aiškinamasis raštas (COM(2011) 540 galutinis, 1 skyrius).

⁽¹⁰⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 15–21.

⁽¹¹⁾ OL C 182, 2009 8 4, p. 8–12.

⁽¹²⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 1.

⁽¹³⁾ Ukraina, Moldova, Gruzija, Armėnija, Azerbaidžanas ir Baltarusija.

⁽¹⁴⁾ 1.3 skyrius, p. 7.

5.3 Pripažįstama, kad ES, kurioje taikomi vieni aukščiausių rinkos skaidrumo ir reguliavimo standartų pasaulyje, yra ne tik viena didžiausių energijos vartotojų, bet ir viena didžiausių technologijų tiekėjų.

5.4 Atkreipiamė dėmesį į komunikate pateiktus skaičius ⁽¹⁵⁾, kad iš Rusijos, Norvegijos ir Alžyro ES importuoja apie 85 proc. gamtinių dujų ir beveik 50 proc. žalios naftos (iš OPEC šalių importuojama apie 36 proc. žalios naftos). Rusija yra ir didžiausia anglies ir urano tiekėja ES.

5.5 Be žaliavų tiekimo užsitikrinimo, tarp kitų svarbiausių klausimų, apie kuriuos ES turėtų strategiškai pamąstyti, yra energijos tiekimo užsitikrinimas, nes per kitus 20 metų visame pasaulyje smarkiai išaugs energijos poreikis. Mes už tai, kad su didžiausiais pasaulinės energijos rinkos veikėjais (tiekėjais, tranzito šalimis ar tokiais pat vartotojais, kaip mes) būtų užmezgama strateginė partnerystė ir su jais būtų bendradarbiaujama siekiant didinti mažai anglies dvideginio į atmosferą išmetančių technologijų pelningumą ir naudojimą ir kartu didinti energijos vartojimo efektyvumą bei energijos atnaujinimą, taip pat daugiau dėmesio ⁽¹⁶⁾ skirti tiekimo saugumui. Ypač tikimės, kad galiausiai bus pasirašytas susitarimas su Ukraina, kuriame turėtų būti nuostatos dėl nenutrūkstamo tiekimo užtikrinimo, kainų ir kitų svarbiausių klausimų.

5.6 Tai itin svarbu būsimai ES prekybos politikai, tačiau sveikintina, kad komunikate minimas stipresnis ryšys tarp energetikos ir kitų sričių politikos – ES vystymosi, plėtros, investicijų ir platesnių tarptautinių santykių srityse. Pagrindinis Lisabonos sutarties siekis ir buvo labiau suderinti šių įvairių ES politikos sričių valdymą. Labai svarbu, kad dabar ir ES energetikos politika būtų visiškai suderinta su šiomis politikos sritimis, ypač su tvariu ekonominiu ir socialiniu vystymusi besivystančiose šalyse.

5.7 Tikimės, kad pagrindiniai mūsų partneriai Energijos bendrijoje stengsis vadovautis ES energijos vidaus rinkos taisyklėmis ir jų laikytis. Esame susirūpinę praėjusį kovo mėn. Komisijos pateiktu kritišku šios Bendrijos pasiekimų vertinimu ⁽¹⁷⁾.

Vis dar nepanaikintas didžiulis atotrūkis tarp Bendrijos narių politinio įsipareigojimo įgyvendinti Bendrijos *acquis* ir faktinio įgyvendinimo, o Komisija jas kritikuoja dar ir už tai, kad toliau taiko pasenusius rinkos modelius, kurie trukdo investicijoms ir iškreipia konkurenciją, nes visuomeniniams tiekėjams per reguliuojamas kainas ir toliau suteikiamas pranašumas. Todėl klausiamo, kokios priemonės labiausiai tiktų ES santykiams su tolimesniais partneriais tvarkyti ir ar nereiktų nuo tiekėjo–pirkėjo santykio pereiti prie didesnės energetikos rinkų konvergencijos.

5.8 Kadangi Rusija šiuo metu yra didžiausia ES energijos tiekėja, Komitetas ragina Komisiją toliau stengtis sudaryti naują ES ir Rusijos susitarimą, kuriame turi būti ir išsamus susitarimas dėl energijos. Rusijai ES lygiai taip pat svarbi dėl savo didelės rinkos. Toks susitarimas būtų didžiulis žingsnis pirmyn ir naujas etapas einant link bendrų ES veiksmų energetikos išorės santykių srityje.

5.8.1 Derybose dėl tokio susitarimo ypatingas dėmesys turi būti skiriamas išskirtinei trijų Baltijos šalių padėčiai – jų energetikos tinklai suderinti su Rusijos, o ne su ES sistema, todėl šių trijų šalių energetikos sistemų stabilumas ir dažnio reguliavimas priklauso tik nuo Rusijos.

5.9 Alžyras, Libija ir visas Europos ir Viduržemio jūros regionas taip pat lieka labai svarbus išorės bendradarbiavimui energetikos srityje.

5.10 Galiausiai, Komitetas pripažino, kad Vidurinė Azija ⁽¹⁸⁾ „turi daug potencialių energijos atsargų, kurios galėtų tapti papildomais (bet ne alternatyviais) Europos energijos šaltiniais“, ir paragino nustatant, kiek tokie ryšiai gali būti perspektyvūs, remtis praktiniais ir ekonominiais kriterijais bei pabrėžė, kad ES, plėtodama ryšius su šiuo regionu, „turi remtis glaudžiais ir abipusiais ryšiais su Rusija, Kinija ir Turkija“. Itin svarbi yra Kinija, nes tai dar viena didelė energijos vartotoja, todėl labai svarbu ypatingą dėmesį skirti glaudžiam bendradarbiavimui su ja su energija, technologijomis ir klimato kaita susijusiais klausimais.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ COM(2011) 539 galutinis, p. 9 (20 išnaša).

⁽¹⁶⁾ OL C 318, 2011 10 29, p. 150–154.

⁽¹⁷⁾ COM(2011) 105 galutinis.

⁽¹⁸⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 49–54.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl sieros kiekio jūriniame kure iš dalies keičiama Direktyva 1999/32/EB

COM(2011) 439 final – 2011/0190 (COD)

(2012/C 68/13)

Pranešėjas **Jan SIMONS**

Taryba, 2011 m. rugsėjo 1 d., ir Europos Parlamentas, 2011 m. rugsėjo 13 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl sieros kiekio jūriniame kure iš dalies keičiama Direktyva 1999/32/EB

COM(2011) 439 galutinis – 2011/0190 (COD).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gruodžio 21 d. priėmė savo nuomonę.

477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 narių balsavus už, 46 – prieš ir 31 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK, atsižvelgdamas į tai, jog norima, kad ilgainiui jūrinis kuras būtų beveik be sieros, kartoja, jog pritaria Jungtinių Tautų Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) 2008 m. sprendimui iki 2020 m. jūriniame kure iš esmės sumažinti sieros kiekį. EESRK prašo visų TJO valstybių narių kuo greičiau ratifikuoti atitinkamą TJO konvenciją, kad būtų užtikrintas jos įgyvendinimas visame pasaulyje.

1.2 Komitetas pritaria Europos Komisijos pasiūlymui suderinti Direktyvą 1999/32/EB su TJO MARPOL konvencijos 73/78 VI priedu dėl atmosferos teršimo iš laivų prevencijos, t. y. su tarptautine konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos. Vis dėlto kai kuriuos pasiūlymus ir jų poveikį reikėtų nuodugniau apsvarstyti.

1.3 EESRK siūlo į direktyvą sklandžiai įtraukti nuostatas, kurios atitiktų TJO 18-ą taisyklę dėl kuro kokybės, taip pat nuostatą dėl paklausos (prašymas „teikti rinkai“), įpareigojimą pranešti apie tai, kad laivas taiko 18-ą taisyklę, ir „pasiūlos nebuvimo“ nuostatą (angl. „non-availability“ clause).

1.4 EESRK kelia abejonių pasiūlymas nuo 2020 m. reikalauti, kad ne sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose keleivinių laivų jūriniame kure būtų ne daugiau kaip 0,1 proc. sieros. Pasiūlymas nėra išsamiai išnagrinėtas. Vis dėlto, paisydamas keleivių ir laivų įgulos interesus, Komitetas yra linkęs pasiūlymui pritarti. Turėtų būti vienodai rūpinamasi visų ES gyventojų sveikata.

1.5 EESRK nuomone, uždraudus rinkai pateikti jūrinį kurą, kuriame sieros kiekis viršija 3,5 proc. kuro masės, laivuose

rečiau bus naudojamos teršalų išmetimo mažinimo technologijos (angl. *scrubbers*) ir jie nebebus tokie patrauklūs. Šį aspektą reikėtų geriau išaiškinti.

1.6 EESRK susirūpinimą kelia problemos, su kuriomis sektorius gali susidurti, jeigu nuo 2015 m. sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose bus pradėta taikyti 0,1 proc. ribinė sieros kiekio vertė. Tarptautinė jūrų organizacija nėra parengusi nė vienos rimtos galimo tokio reikalavimo poveikio ataskaitos. Komitetas rekomenduoja Tarptautinei jūrų organizacijai ateityje iš anksto atlikti tokio pobūdžio poveikio vertinimus.

1.7 EESRK mano, kad reikia ir toliau analizuoti ir tobulinti alternatyvius teršalų išmetimo mažinimo metodus, o gal net naudoti kitokį kurą. Kadangi dar yra daug nežinomųjų (pavyzdžiui, neaišku, ar 2015 m. bus kuro, kuriame bus mažas sieros kiekis, arba esama rizikos, kad užuot naudojus vieną transporto rūšį, bus pereita prie kitos), Komisija savo komunikate, pridėdama prie šioje nuomonėje nagrinėjamo pasiūlymo dėl direktyvos, užsimena, kad jeigu šie nuogąstavimai pasitvirtintų, reikėtų pakeisti įgyvendinimo datą. EESRK rekomenduoja, kad prireikus tai būtų padaryta laiku, kad būtų galima ir toliau skatinti reikalingas investicijas. Kadangi iki 2015 m. liko nedaug laiko, reikia 0,1 proc. ribinės sieros kiekio vertės taikymą sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose atidėti iki 2020 metų.

2. Įžanga

2.1 Jūrų transportui naudojamas kuras yra pats pigiausias ir mažiausiai išvalytas. Daugeliu atvejų šis kuras yra geriau išvalytų naftos produktų šaltinis produktas. Šiuo metu jis yra didelis atmosferos taršos šaltinis, visų pirma anglies dioksido (sudarancio 4 proc. viso pasaulyje dėl žmogaus veiklos išskiriamo anglies dioksido) ir sieros oksido (9 proc.).

2.2 Prieš įsigaliojant Jungtinių Tautų Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) konvencijoms ir protokolams, o ypač 1973 metų Konvencijai dėl teršimo iš laivų prevencijos (MARPOL), 1978 m. konvencijai ir 2008 m. protokolui, leidžiamas sieros kiekis kure buvo 4,5 proc.

2.3 2008 metų MARPOL konvencijos protokolo VI priede numatyta iki 2020 m., o blogiausiu atveju vėliausiai iki 2025 m. ši kiekį palaipsniui sumažinti net iki 0,5 proc.

2.4 Žinoma, kad sieros dalelytės, kurios buvo faktiškai pašalintos iš sausumoje esančių šaltinių (energetikos ir sausumos transporto tarša) sukelia kvėpavimo organų ir širdies ligas, todėl visuotinai sutariama, kad reikia mažinti sieros kiekį jūriniame kure.

3. Europos Komisijos pasiūlymas

3.1 Direktyvoje 1999/32/EB (su pakeitimais, padarytais Direktyva 2005/33/EB) reglamentuojamas sieros kiekis jūrų transporto priemonėse naudojamame kure ir į ES teisę įtraukiamos tam tikros TJO priimtose tarptautinės taisyklės.

3.2 Naujojoje direktyvos redakcijoje be kita ko griežčiau reglamentuojamas sieros kiekis jūriniame kure, naudojamame tose vietovėse (vadinamuosiuose sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose), kur aplinka turi būti ypač saugoma.

3.3 2003 m. gegužės 14 d. EESRK jau priėmė nuomonę dėl pasiūlymo dėl Direktyvos 1999/32/EB ⁽¹⁾.

3.4 ES valstybėms narėms pritarus, 2008 m. spalio mėn., siekiant peržiūrėti ir sugriežtinti tarptautines TJO taisykles, buvo persvarstytas MARPOL konvencijos VI priedas ⁽²⁾.

3.5 Pagrindiniai MARPOL konvencijos VI priede įvesti su SO₂ tarša susiję pakeitimai:

— sieros kiekiui taikoma ribinė vertė visų rūšių jūriniame kure, naudojamame sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose, nuo 2010 m. liepos 1 d. sumažinama nuo 1,5 proc. iki 1,0 proc. kuro masės, o nuo 2015 m. sausio mėn. – iki 0,1 proc.;

— sieros kiekiui taikoma ribinė vertė visų rūšių jūriniame kure, naudojamame ne sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose, nuo 2012 m. sausio mėn. sumažinama nuo 4,5 proc. iki 3,50 proc. kuro masės, o nuo 2020 m. sausio mėn. – iki

0,50 proc. kuro masės, 2018 m. numatant atlikti peržiūrą ir galbūt atidėti įgyvendinimą iki 2025 m.;

— leidžiama naudoti daug įvairių teršalų išmetimo mažinimo (kitais tariant, lygiaverčių) metodų: įvairių įrangą, metodus, technologijos procesus ir alternatyvų kurą.

3.6 Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi tarptautinės teisės nuostatų ir kad Europos Sąjungoje būtų tinkamai laikomasi naujų pasaulinių sieros kiekio standartų, Komisija siūlo Direktyvos 1999/32/EB nuostatas suderinti su atnaujintuoju MARPOL konvencijos VI priedu ⁽³⁾. Pavyzdžiui:

— į 2008 m. direktyvą reikėtų įtraukti MARPOL konvencijos VI priedo pakeitimus, susijusius su sieros kiekiu jūriniame kure;

— direktyvą reikėtų suderinti su TJO nuostatomis, leidžiančiomis naudoti platų lygiaverčių, teršalų išmetimą mažinančių metodų spektrą; šias nuostatas reikėtų sustiprinti papildomomis garantijomis, kad lygiaverčiai teršalų išmetimą mažinantys metodai neturės nepriimtinių neigiamų pasekmių aplinkai;

— kurui taikyti TJO kontrolės procedūrą.

3.7 Komisija taip pat siūlo šias papildomas priemones:

— nuo 2020 metų keleiviniams laivams, plaukiojantiems ne sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose, taikyti naują 0,1 proc. ribinę sieros kiekio vertę;

— sukurti neprivalomas mėginių ėmimo ir ataskaitų teikimo gaires. Jeigu šios priemonės neduos pageidaujamo rezultato, reikėtų pagalvoti apie privalomas taisykles.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK, kaip ir Europos Komisija bei daugelis kitų suinteresuotųjų šalių, mano, kad reikia siekti, kad iš jūrinio kuro (iš dalies sveikatos tikslais) praktiškai būtų apskritai pašalinta siera. Visuomenei ir šiam globaliam transporto sektoriui bus naudingas pasaulinio masto reguliavimas.

4.2 Todėl EESRK palankiai vertina TJO sprendimą smarkiai sumažinti iš jūrų transporto priemonių išleidžiamų sieros išmetamųjų teršalų kiekį. Komiteto nuomone, pasaulinių ir Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos neturėtų skirtis.

⁽¹⁾ CESE 580/2003, OL C 208, 2003 9 3, p. 27–29.

⁽²⁾ 2008 m. spalio 10 d. Rezoliucija MEPC.176(58) (persvarstytas MARPOL konvencijos VI priedas).

⁽³⁾ COM(2011) 439 final.

4.3 EESRK prašo visų TJO konvencijos šalių kuo greičiau ratifikuoti MARPOL konvencijos 73/78 VI priedą, kad būtų užtikrintas jo įgyvendinimas visame pasaulyje.

4.4 VI priedo 18 taisyklėje nustatyta, kad visos šalys imasi pagrįstų veiksmų, kad užtikrintų atitinkamo kuro pasiūlą ir Tarptautinei jūrų organizacijai praneša apie kuro pasiūlą jos uostuose ir terminaluose. Nepaisant to, TJO, realistiškai vertindama padėtį, įvedė „pasiūlos nebuvimo“ nuostatą (angl. „non-availability“ clause).

4.5 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad į pasiūlymą, kuriuo keičiama direktyva 1999/32/EB, neįtraukta MARPOL konvencijos VI priedo nuostata dėl kuro „pasiūlos nebuvimo“. EESRK siūlo į direktyvą sklandžiai įtraukti nuostatas, kurios atitiktų TJO 18-ą taisyklę dėl kuro kokybės, taip pat nuostatą dėl paklausos (prašymas „teikti rinkai“), įpareigojimą pranešti apie tai, kad laivas taiko 18-ą taisyklę, ir „pasiūlos nebuvimo“ nuostatą (angl. „non-availability“ clause).

4.6 EESRK kelia abejonų Komisijos pasiūlymas nuo 2020 m. ne sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose plaukiojantiems keleiviniams laivams pradėti taikyti 0,1 proc. ribinę sieros kiekio vertę. Pasiūlymas nėra išsamiai išnagrinėtas. Vis dėlto, paisydamas keleivių ir laivų įgulos interesų, Komitetas yra linkęs pasiūlymui pritarti. Turėtų būti vienodai rūpinamasi visų ES gyventojų sveikata.

4.7 Naujus sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonus galima nustatyti tik remiantis TJO nustatyta tvarka ir atsižvelgiant į mokslinius, aplinkosauginius ir ekonominius reikalavimus. Naujojo 4a straipsnio 2 dalis šiuo požiūriu neaiški. Ar TJO patvirtinti sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonai bus automatiškai įtraukti į direktyvą, o gal naujieji rajonai prieš juos pateikiant Tarptautinei jūrų organizacijai Komisijos bus nustatyti pagal tik Europai taikomą tvarką? Trūksta paaiškinimo.

4.8 Direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje (naujas 3a straipsnis) Komisija siūlo, valstybėms narėms neleisti savo teritorijoje naudoti ir pateikti rinkai jūrinį kurą, kuriame sieros kiekis viršija 3,5 proc. kuro masės, siekiant išvengti galimo pavojaus (pavyzdžiui, didelės koncentracijos nuotekose), kuris gali kilti, jeigu toks kuras būtų naudojamas. Nepaisant to, reikia turėti omenyje tai, kad taikant teršalų išmetimo mažinimo technologijas (angl. *scrubbers*), gali būti naudojamas ir didesnis sieros kiekį turintis kuras, nepažeidžiant Tarptautinės jūrų organizacijos nustatytų normų.

4.9 Nors Tarptautinė jūrų organizacija to ir nereglamentuoja, Komisija siūlo, kad tuo atveju, jeigu būtų taikomi teršalų išmetimo mažinimo metodai, laivai turėtų nuolat mažinti išmetamųjų teršalų kiekį, kad jis būtų bent toks, koks būtų pasiektas, jeigu būtų naudojamas 4a ir 4b straipsniuose nustatytus reikalavimus atitinkantis jūrinis kuras. Tai padaryti sunku, nes teršalų išmetimo mažinimas galbūt ne visada vyks sklandžiai ir (arba) gali

nusidėvėti įranga ir dėl to suintensyvės variklių darbas, taigi kuri laiką tarša sieros dioksidu gali būti didesnė. Todėl ši reikalavimų reikėtų išbraukti.

4.10 Atsižvelgiant į šios nuomonės 4.8 punktą, EESRK mano, kad laivams praktiškai neįmanoma atitikti pasiūlymo 2 priedo 4c straipsnio 3 dalyje nustatytą kriterijų, t. y. „nuodugnai pagrįsti dokumentais, kad bet kokie atliekų srautai, išleidžiami į jūrą, uždarus įvairaus tipo uostus ir upių žiotis, neturi didelio neigiamo poveikio ir nekelia pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai“. Šiuo atveju būtų geriau remtis TJO rezoliucijos MEPC184(59) reikalavimais, draudžiančiais išleisti teršalus jūrų uostuose, jūrų uostų baseinuose ir upių žiotyse.

4.11 2008 metais priimtame MARPOL konvencijos VI priede įtvirtintas reikalavimas iš esmės sumažinti sieros kiekį kure apskritai buvo sutiktas palankiai ir jį reikėtų įtraukti į Direktyvą 1999/32/EB, tačiau abejonų kelia sprendimas nuo 2015 m. sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose⁽⁴⁾ pradėti taikyti 0,1 proc. ribinę sieros kiekio vertę.

4.12 Reaguodami į TJO sprendimą šiuo klausimu, kai kurie suinteresuotieji subjektai Komisijos surengtose viešose konsultacijose dėl Direktyvos 1999/32/EB pakeitimų atkreipė dėmesį į tai, kad jūriniam kurui nustatius 0,1 proc. ribinę sieros kiekio vertę labai išaugtų sąnaudos. Remiantis kai kuriais tyrimais ir atsižvelgiant į naudojamus parametrus, naudojant šį kurą (distiliatą) sąnaudos labai stipriai išaugs ir nukentės konkurencingumas, tačiau kiti tyrimai nepatvirtina, kad galima tokia didelė rizika.

4.13 Kad ir kaip bebūtų, TJO šį sprendimą priėmė neatlikusi atitinkamų poveikio vertinimų. EESRK rekomenduoja, kad valstybės narės, kurios yra ir TJO narės, ir Europos Komisija perikalautų, kad TJO iš anksto atliktų atitinkamus poveikio vertinimus.

4.14 Jeigu būtų pereita prie antžeminio transporto, tai prieštarautų 2011 m. kovo mėn. paskelbtoje baltojoje knygoje „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“⁽⁵⁾ pristatytai strategijai (transporto strategijai iki 2050 m.). Perėjus prie kitų transporto rūšių labai padidėtų ir išorinės sąnaudos, pavyzdžiui, aplinkos, o svarbiausia dėl transporto spūsčių padidėtų išmetamas CO₂ kiekis, padaugėtų triukšmo, nelaimingų atsitikimų ir pan. Todėl Komitetas rekomenduoja nesiimti veiksmų, dėl kurių vėl būtų pereita prie kitų transporto rūšių.

4.15 Trijuose sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose veiklą vykdančys suinteresuotieji subjektai baiminasi, kad išaugs transporto sąnaudoms, smarkiai sumažės jų konkurencingumas ir kad dėl to veikla ir atitinkamos darbo vietos bus perkeliamos į ne sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonus Europoje ir kitose pasaulio dalyse.

⁽⁴⁾ Europos Sąjungoje sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonais laikomi Baltijos ir Šiaurės jūros ir Lamanšas.

⁽⁵⁾ COM(2011) 144 final.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Šiuo metu aktyviai rengiamas „priemonių rinkinys“, kad nuo 2015 m. būtų galima įgyvendinti TJO sprendimą sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose sieros kiekį jūriniame kure apriboti iki 0,1 proc. Šiuo tikslu įvairių sričių specialistai atliko išsamią analizę, ar esama jūrinio kuro, kuriame siera sudarytų 0,1 proc., ar laivuose naudojamos teršalų išmetimo mažinimo technologijos (angl. *scrubbers*) ir ar jūriniam kurui galima naudoti suskystintas gamtines dujas. Išvadų apie tai nepateikta.

5.2 Teršalų išmetimo mažinimo technologijos (angl. *scrubbers*) išbandomos pagal įvairius bandomuosius projektus. Labai daug pažengta jas naudojant laivuose. Šiomis technologijomis vienu metu galima išvalyti NO₂ ir CO₂, todėl artimiausiu metu jos gali pasiteisinti kaip ekonomiškai veiksmingi ir į tai reikia atsižvelgti. Kadangi iki 2015 m. liko nedaug laiko, reikia 0,1 proc. ribinės sieros kiekio vertės taikymą sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose atidėti iki 2020 m.

5.3 Jūrų transporto sektoriuje galimybė suskystintas gamtines dujas (vienas arba kartu su mazutu, t. y. dviguba sistema) naudoti kaip alternatyvų kurą vertinama palankiai, ypač tais atvejais, kai jūrų transporte jos naudojamos trumpiems maršrutams. Šiuo metu vykdoma keletas bandomųjų projektų (daugiausia Šiaurės Europoje). Su suinteresuotaisiais subjektais svarstomos abejonių keliančios problemos. Visų pirma paminėtinas metano dujų nuotėkis, dėl kurio daugėja šiltnamio efektą sukeliančių dujų, taip pat galimybė įvairiuose Europos uostuose įsipilti kuro ir kuro įsipylimo saugos taisyklės. Šiuos klausimus nagrinėja ir Europos bendrijos laivų savininkų asociacija (ECSA), bendradarbiaujanti su Europos jūrų saugumo agentūra (EMSA). Akivaizdu, kad šioms problemoms išspręsti dar reikės nemažai laiko.

5.4 Jūrų laivybos sektorius tęsia darbą, susijusį su trimis „priemonių rinkinio“ aspektais. Kadangi 2015 metais jų tikėtis dar per anksti, pasigirsta prašymų Tarptautinei jūrų organizacijai priimti leidžiančią nukrypti nuostatą ir atidėti naujos tvarkos taikymo datą.

5.5 Komisija savo komunikate, pridedamame prie šioje nuomonėje nagrinėjamo pasiūlymo dėl direktyvos, užsimena, kad jeigu šie nuogastavimai pasitvirtintų, reikėtų pakeisti įgyvendinimo datą. EESRK rekomenduoja, kad prireikus tai būtų padaryta laiku, kad būtų galima ir toliau skatinti reikalingas investicijas.

5.6 Komisija supranta, kad pradėjus taikyti MARPOL konvencijos VI priede minimą TJO sprendimą sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose nuo 2015 m. jūriniam kurui pradėti taikyti 0,1 proc. ribinę sieros kiekio vertę labai padidės sąnaudos. Europos Komisija šį klausimą išsamiai aptaria savo komunikate dėl Direktyvos 1999/32/EB įgyvendinimo peržiūros⁽⁶⁾.

5.7 Komisijos nuomone, papildomos standartams įgyvendinti skirtos technologinės priemonės (pavyzdžiui, teršalų išmetimo mažinimo technologijos (angl. *scrubbers*), alternatyvus kuras (suskystintos gamtinės dujos) ir elektros energijos gamybos perkėlimas iš sausumos į laivus), numatytos MARPOL konvencijos VI priede ir šioje nuomonėje nagrinėjamame pasiūlyme iš dalies pakeisti Direktyvą 1999/32/EB, tiek iš privačiojo, tiek iš viešojo sektoriaus pareikalaus didelių kapitalinių investicijų.

5.7.1 Šiuo tikslu Komisija nustatė keletą trumpalaikių papildomų priemonių, kurios galėtų padėti sektoriui, pasinaudojus Europos finansavimo priemonėmis, tokiomis kaip Transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) programa, programa „Marco Polo II“, Europos netaršaus transporto priemonė, Europos investicijų bankas (EIB), taip pat valstybių narių lėšomis paremti laivuose taikytinas priemones ir sausumos infrastruktūros kūrimą.

5.7.2 Vidutinės trukmės laikotarpiui Europos Komisija kuria kompleksines priemones, pavyzdžiui, „tvaraus vandens transporto užtikrinimo priemonių rinkinį“.

5.7.3 EESRK pritaria Europos Komisijos ketinimams, tačiau pabrėžia, kad alternatyvių metodų, tokių kaip teršalų suskystintų gamtinių dujų naudojimas, taikymo sąnaudos bus gana didelės. Taršos mažinimo technologijos, ypač tos, kurios naudojamos išmetamų NO₂ ir CO₂ dujų kiekiui mažinti, galėtų būti ekonomiškai veiksmingesnės. Komisijos nurodytos paramos programos iš esmės yra geros, tačiau atsižvelgiant į turimus išteklius ir esamus terminus vargu ar padėtų sumažinti įgyvendinimo sąnaudas iki 2015 metų.

5.8 EESRK atkreipia dėmesį, kad TJO kuro kontrolės tvarka skiriasi nuo Tarptautinės standartų organizacijos (ISO) standartų. Šį aspektą reikėtų geriau išaiškinti.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽⁶⁾ COM (2011) 441 galutinis, 2011 7 17.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1300/2008, nustatantis atlantinių silkių išteklių, esančių į vakarus nuo Škotijos, ir šių išteklių žvejybos būdų daugiamečių planą

(COM(2011) 760 galutinis – 2011/0345 COD)

(2012/C 68/14)

Taryba, 2011 m. gruodžio 13 d., ir Europos Parlamentas, 2011 m. lapkričio 30 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1300/2008, nustatantis atlantinių silkių išteklių, esančių į vakarus nuo Škotijos, ir šių išteklių žvejybos būdų daugiamečių planą

COM(2011) 760 final – 2011/0343 COD.

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas, savo 477-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. sausio 18–19 d. (2012 m. sausio 18 d. posėdis), 171 nariui balsavus už ir 14 – susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2012 m. sausio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

2012/C 68/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl sieros kiekio jūriniame kure iš dalies keičiama Direktyva 1999/32/EB COM(2011) 439 <i>final</i> – 2011/0190 (COD)	70
2012/C 68/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1300/2008, nustatantis atlantinių silkų išteklių, esančių į vakarus nuo Škotijos, ir šių išteklių žvejybos būdų daugiametį planą (COM(2011) 760 <i>galutinis</i> – 2011/0345 COD)	74

2012 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 310 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	840 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	100 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), skaitmeninis diskas, leidžiamas vieną kartą per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	200 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame skaitmeniniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT